

WYMAGANIA EDUKACYJNE DLA UCZNIÓW TECHNIKUM NR 5

PRZEDMIOTY OGÓLNOKSZTAŁCĄCE

JEZYK POLSKI – zakres podstawowy

1. Wymagania ogólne

Klasa I:

Zaprezentowane poniżej wymagania edukacyjne na poszczególne oceny zgodnie z nową podstawą programową uwzględniają:

- wiedzę z następujących epok literackich: STAROŻYTNOŚĆ, ŚREDNIOWIECZE: (*Biblia*, w tym fragmenty *Księgi Rodzaju*, *Księgi Hioba*, *Księgi Koheleta*, *Księgi Psalmów*, *Apokalipsy wg św. Jana*; Jan Parandowski, *Mitologia*, część I *Grecja*; Homer, *Iliada* (fragmenty), Sofokles, *Antygona*; *Horacy* – wybrane utwory; *Bogurodzica*; *Lament świętokrzyski*(fragmenty); *Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią* (fragmenty); *Pieśń o Rolandzie* (fragmenty))
- tworzenie wypowiedzi ustnej i pisemnej,
- wybrane zagadnienia wiedzy o języku,
- dwa wybrane teksty uzupełniające.

Klasa II:

Zaprezentowane poniżej wymagania edukacyjne na poszczególne oceny zgodnie z nową podstawą programową uwzględniają:

- wiedzę z następujących epok literackich: RENESANS, BAROK, OŚWIECENIE: (Jan Kochanowski, wybrane pieśni, w tym: *Pieśń IX ks. I*, *Pieśń V ks. II*; tren IX, X, XI, William Szekspir, *Makbet*, wybrane wiersze następujących poetów epoki baroku, Molier, *Skąpiec*; Ignacy Krasicki, *Hymn do miłości ojczyzny*, wybrana satyra)
- tworzenie wypowiedzi ustnej i pisemnej,
- wybrane zagadnienia wiedzy o języku,
- dwa wybrane teksty uzupełniające.

Klasa III:

Zaprezentowane poniżej wymagania edukacyjne na poszczególne oceny zgodnie z nową podstawą programową uwzględniają:

- wiedzę z następujących epok literackich: ROMANTYZM, POZYTYWIZM: (Adam Mickiewicz, *Oda do młodości*; wybrane ballady, w tym *Romantyczność*; wybrane sonety z cyklu *Sonety krymskie* oraz i inne wiersze; Adam Mickiewicz *Dziady* cz. III; Juliusz Słowacki, wybrane wiersze, w tym *Testament mój*; Cyprian Kamil Norwid, wybrane wiersze; Bolesław Prus, *Lalka*, Henryk Sienkiewicz, *Potop* (fragmenty), Fiodor Dostojewski, *Zbrodnia i kara*)

Klasa IV:

Zaprezentowane poniżej wymagania edukacyjne na poszczególne oceny zgodnie z nową podstawą programową uwzględniają:

- wiedzę z następujących epok literackich: MŁODA POLSKA, XX-LECIE MIĘDZYWOJENNE, WOJNA I OKUPACJA: (wybrane wiersze następujących poetów: Kazimierz Przerwa-Tetmajer, Leopold Staff; Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi* (fragmenty); Stanisław Wyspiański, *Wesele*, Stefan Żeromski, *Przedwiośnie*; Witold Gombrowicz, *Ferdynand* (fragmenty); wybrane wiersze następujących poetów: Bolesław Leśmian, Julian Tuwim, Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, Julian Przyboś, Krzysztof Kamil Baczyński, Józef Czechowicz, Tadeusz Borowski, *Proszę państwa do gazu*, Gustaw Herling-Grudziński, *Inny świat* (fragmenty), Hanna Krall, *Zdążyć przed Panem Bogiem*)

Klasa V:

Zaprezentowane poniżej wymagania edukacyjne na poszczególne oceny zgodnie z nową podstawą programową uwzględniają:

- wiedzę z następujących epok literackich: WSPÓŁCZESNOŚĆ: (wybrane wiersze następujących poetów: Czesław Miłosz, Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski, Wisława Szymborska, Zbigniew Herbert, Halina Poświatowska, Albert Camus, *Dżuma*; George Orwell, *Rok 1984*; Sławomir Mrożek, *Tango*; Marek Nowakowski, *Górą „Edek”* (z tomu *Prawo prerii*); Andrzej Stasiuk, *Miejsce* (z tomu *Opowieści galicyjskie*); Olga Tokarczuk, *Profesor Andrews w Warszawie* (z tomu *Gra na wielu bębenkach*), Ryszard Kapuściński, *Podróże z Herodotem* (fragmenty))

2. Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny

OCENA CELUJĄCA (6):

Uczeń:

- ma wiedzę i umiejętności na ocenę bardzo dobrą, posługuje się nimi w różnych trudnych sytuacjach problemowych;
- szczegółowo zna treść i problematykę lektur wskazanych w podstawie programowej;
- czyta ze zrozumieniem trudny tekst literacki i samodzielnie go interpretuje;
- sprawnie wiąże fakty w łańcuchy przyczynowo-skutkowe i wyciąga wnioski;
- hierarchizuje pod względem stopnia ważności wydarzenia literackie, uzasadnia swój wybór;
- bezbłędnie podaje (na podstawie konwencji, stylu, obyczaju oraz obrazu kultury materialnej) czas powstania wskazanego tekstu kultury oraz jego powiązania z kontekstami: historycznym, filozoficznym i artystycznym;
- zauważa rozmaite interpretacje tekstów kultury i je ocenia;
- samodzielnie dokonuje wnikliwej analizy i interpretacji wskazanego tekstu kultury;
- zna literaturę dotyczącą sztuki i wydarzeń kulturalnych, stosuje tę wiedzę w różnych sytuacjach problemowych;
- odnajduje i porównuje dane zawarte w różnych (nie tylko pisanych) źródłach, samodzielnie je interpretuje;
- przeprowadza krytyczną analizę źródeł informacji;
- sprawnie posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;
- rozróżnia pojęcia błędu językowego i zamierzonej innowacji językowej, poprawności i stosowności wypowiedzi, rozpoznaje i poprawia różne typy błędów językowych;
- określa funkcje tekstów (informatywną, poetycką, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną, poznawczą, komunikacyjną i społeczną);
- samodzielnie przedstawia wyniki swojej pracy w formie ustnej i pisemnej, stosując zróżnicowane formy wypowiedzi;
- sprawnie redaguje teksty własne i cudze;
- aktywnie słucha wykładu, potrafi go streścić, w punktach zapisać najważniejsze tezy i ich uzasadnienie;
- odróżnia fakty od opinii, tworzy własne opinie i konfrontuje je z innymi poglądami, wyciąga wnioski;
- samodzielnie rozwija swoje zainteresowania;
- potrafi swoją wiedzę zainteresować innych;
- aktywnie wykorzystuje swoją wiedzę na lekcji i na zajęciach pozaszkolnych,
- uzyskał z wypracowania 100% punktów.

OCENA BARDZO DOBRA (5):

Uczeń:

- ma pełną wiedzę i umiejętności określone w podstawie programowej, posługuje się nimi w różnych sytuacjach problemowych;
- szczegółowo zna treść i problematykę lektur wskazanych w podstawie programowej;
- czyta ze zrozumieniem tekst literacki i samodzielnie go interpretuje;
- sprawnie wiąże fakty w łańcuchy przyczynowo-skutkowe i wyciąga wnioski;
- hierarchizuje pod względem stopnia ważności wydarzenia literackie, uzasadnia swój wybór;
- sprawnie podaje (na podstawie konwencji, stylu, obyczaju oraz obrazu kultury materialnej) czas powstania wskazanego tekstu kultury oraz jego powiązania z kontekstami: historycznym, filozoficznym i artystycznym;
- samodzielnie dokonuje analizy i interpretacji określonego tekstu kultury;
- odszukuje i porównuje dane zawarte w różnych (nie tylko pisanych) źródłach, samodzielnie je interpretuje;

- zauważa rozmaite interpretacje tekstów kultury;
- samodzielnie ocenia wydarzenia kulturalne;
- przeprowadza krytyczną analizę źródeł informacji;
- sprawnie posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;
- rozróżnia pojęcia błędu językowego i zamierzonej innowacji językowej, poprawności i stosowności wypowiedzi, rozpoznaje i poprawia różne typy błędów językowych;
- określa funkcje tekstów (informatywną, poetycką, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną, poznawczą, komunikacyjną i społeczną);
- samodzielnie przedstawia wyniki swojej pracy w formie ustnej i pisemnej;
- sprawnie redaguje teksty własne i cudze;
- aktywnie słucha wykładu, potrafi go streścić, w punktach zapisać najważniejsze tezy;
- odróżnia fakty od opinii, tworzy własne opinie i konfrontuje je z innymi poglądami;
- aktywnie wykorzystuje swoją wiedzę na lekcji,
- uzyskał z wypracowania od 86 – 99% punktów.

OCENA DOBRA (4):

Uczeń:

- ma podstawową wiedzę i umiejętności określone w podstawie programowej, posługuje się nimi w typowych sytuacjach;
- dobrze zna treść i problematykę lektur wskazanych w podstawie programowej;
- czyta ze zrozumieniem tekst literacki i interpretuje go;
- sprawnie wiąże fakty w łańcuchy przyczynowo-skutkowe;
- hierarchizuje pod względem stopnia ważności wydarzenia literackie;
- rozpoznaje (na podstawie konwencji, stylu, obyczaju oraz obrazu kultury materialnej) czas powstania wskazanego tekstu kultury oraz określa jego powiązania z kontekstem historycznym;
- samodzielnie dokonuje analizy wskazanego tekstu kultury;
- znajduje i porównuje informacje zawarte w różnych (nie tylko pisanych) źródłach;
- przeprowadza krytyczną analizę źródeł informacji;
- sprawnie posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;
- rozróżnia pojęcia błędu językowego i zamierzonej innowacji językowej, rozpoznaje i poprawia różne typy błędów językowych;
- określa podstawowe funkcje tekstów (informatywną, poetycką, ekspresywną, impresywną – w tym perswazyjną);
- samodzielnie przedstawia wyniki swojej pracy w formie ustnej i pisemnej;
- sprawnie redaguje teksty własne i cudze;
- aktywnie słucha wykładu, potrafi go streścić, w punktach zapisać najważniejsze tezy;
- odróżnia fakty od opinii, tworzy własne opinie,
- uzyskał z wypracowania 71 - 85% punktów.

OCENA DOSTATECZNA (3):

Uczeń:

- ma niepełną wiedzę i podstawowe umiejętności określone w podstawie programowej;
- zna treść i problematykę lektur wskazanych w podstawie programowej;
- czyta ze zrozumieniem tekst literacki i samodzielnie przeprowadza chociaż fragmentaryczną jego interpretację;
- wiąże elementarne fakty w łańcuchy przyczynowo-skutkowe;
- selekcjonuje podstawowe wydarzenia literackie;
- przyporządkowuje wcześniej poznany tekst kultury (na podstawie konwencji, stylu, obyczaju oraz obrazu kultury materialnej) określonej epoce literackiej;
- odnajduje najważniejsze informacje zawarte w kilku źródłach pisanych, dokonuje ich wspólnej analizy porównawczej;
- wykorzystuje znalezione informacje;
- przeprowadza analizę źródeł informacji;

- posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;
- dostrzega różne typy błędów językowych;
- przedstawia wyniki swojej pracy w formie ustnej i pisemnej;
- redaguje teksty własne i cudze;
- aktywnie słucha wykładu i potrafi go streścić;
- odróżnia fakty od opinii,
- uzyskał z wypracowania 56 – 70% punktów.

OCENA DOPUSZCZAJĄCA (2):

Uczeń:

- ma fragmentaryczną wiedzę i podstawowe umiejętności określone w podstawie programowej;
- pobieżnie zna treść i problematykę lektur wskazanych w podstawie programowej;
- czyta ze zrozumieniem tekst literacki i interpretuje go z pomocą nauczyciela;
- rozpoznaje podstawowe związki przyczynowo-skutkowe;
- sytuuje w czasie i przestrzeni tylko najważniejsze wydarzenia literackie;
- rozpoznaje przybliżony czas powstania wskazanego tekstu kultury na podstawie konwencji, stylu, obyczaju oraz obrazu kultury materialnej;
- odszukuje najważniejsze informacje w źródle pisany;
- wykorzystuje z pomocą nauczyciela znalezione informacje;
- posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;
- dostrzega niektóre typy błędów językowych;
- przedstawia przy pomocy nauczyciela wyniki swojej pracy w formie ustnej i pisemnej;
- redaguje z pomocą nauczyciela teksty własne;
- aktywnie słucha lekcji i określa jej tematykę,
- uzyskał z wypracowania 40 – 55% punktów.

OCENA NIEDOSTATECZNA (1):

Uczeń:

- nie zdobył podstawowych wiadomości oraz umiejętności określonych w podstawie programowej;
- nie interesuje się przebiegiem zajęć;
- nie uczestniczy w lekcji;
- opuszcza prace klasowe;
- nie przygotowuje zadań domowych;
- uzyskał z wypracowania poniżej 40% punktów

MATEMATYKA - zakres podstawowy

Celem kształcenia ogólnego w technikum jest:

- a) traktowanie uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności;
- b) doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, takich jak: czytanie ze zrozumieniem, pisanie twórcze, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami;
- c) rozwijanie osobistych zainteresowań ucznia i integrowanie wiedzy przedmiotowej z różnych dyscyplin;
- d) zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów, uzasadniania własnych i cudzych sądów w procesie dialogu we wspólnocie dociekającej;
- e) łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobraźniowo-twórczymi;
- f) rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej;
- g) rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom obcowanie z kulturą i jej rozumienie;
- h) rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.

Do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego w technikum należą:

- 1) myślenie – rozumiane jako złożony proces umysłowy, polegający na tworzeniu nowych reprezentacji za pomocą transformacji dostępnych informacji, obejmującej interakcję wielu operacji umysłowych: wnioskowanie, abstrahowanie, rozumowanie, wyobrażanie sobie, sądzenie, rozwiązywanie problemów, twórczość. Dzięki temu, że uczniowie szkoły ponadpodstawowej uczą się równocześnie różnych przedmiotów, możliwe jest rozwijanie następujących typów myślenia: analitycznego, syntetycznego, logicznego, komutacyjnego, przyczynowo-skutkowego, kreatywnego, abstrakcyjnego; zachowanie ciągłości kształcenia ogólnego rozwija zarówno myślenie percepcyjne, jak i myślenie pojęciowe. Synteza obu typów myślenia stanowi podstawę wszechstronnego rozwoju ucznia;
- 2) czytanie – umiejętność łącząca zarówno rozumienie sensów, jak i znaczeń symbolicznych wypowiedzi; kluczowa umiejętność lingwistyczna i psychologiczna prowadząca do rozwoju osobowego, aktywnego uczestnictwa we wspólnocie, przekazywania doświadczeń między pokoleniami;
- 3) umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych, zarówno w mowie, jak i w piśmie, to podstawowa umiejętność społeczna, której podstawą jest znajomość norm językowych oraz tworzenie podstaw porozumienia się w różnych sytuacjach komunikacyjnych;
- 4) kreatywne rozwiązywanie problemów z różnych dziedzin ze świadomym wykorzystaniem metod i narzędzi wywodzących się z informatyki, w tym programowanie;
- 5) umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, w tym dbałość o poszanowanie praw autorskich i bezpieczne poruszanie się w cyberprzestrzeni;
- 6) umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania, rzetelnego korzystania ze źródeł;
- 7) nabywanie nawyków systematycznego uczenia się, porządkowania zdobytej wiedzy i jej pogłębiania;
- 8) umiejętność współpracy w grupie i podejmowania działań indywidualnych.

1. Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Sprawność rachunkowa.

Wykonywanie obliczeń na liczbach rzeczywistych, także przy użyciu kalkulatora, stosowanie praw działań matematycznych przy przekształcaniu wyrażeń algebraicznych oraz wykorzystywanie tych umiejętności przy rozwiązywaniu problemów w kontekstach rzeczywistych i teoretycznych.

II. Wykorzystanie i tworzenie informacji.

1. Interpretowanie i operowanie informacjami przedstawionymi w tekście, zarówno matematycznym, jak i popularnonaukowym, a także w formie wykresów, diagramów, tabel.
2. Używanie języka matematycznego do tworzenia tekstów matematycznych, w tym do opisu prowadzonych rozumowań i uzasadniania wniosków, a także do przedstawiania danych.

III. Wykorzystanie i interpretowanie reprezentacji.

1. Stosowanie obiektów matematycznych i operowanie nimi, interpretowanie pojęć matematycznych.
2. Dobieranie i tworzenie modeli matematycznych przy rozwiązywaniu problemów praktycznych i teoretycznych.
3. Tworzenie pomocniczych obiektów matematycznych na podstawie istniejących, w celu przeprowadzenia argumentacji lub rozwiązania problemu.
4. Wskazywanie konieczności lub możliwości modyfikacji modelu matematycznego w przypadkach wymagających specjalnych zastrzeżeń, dodatkowych założeń, rozważenia szczególnych uwarunkowań.

IV. Rozumowanie i argumentacja.

1. Przeprowadzanie rozumowań, także kilkuetapowych, podawanie argumentów uzasadniających poprawność rozumowania, odróżnianie dowodu od przykładu.
2. Dostrzeganie regularności, podobieństw oraz analogii, formułowanie wniosków na ich podstawie i uzasadnianie ich poprawności.
3. Dobieranie argumentów do uzasadnienia poprawności rozwiązywania problemów, tworzenie ciągu argumentów, gwarantujących poprawność rozwiązania i skuteczność w poszukiwaniu rozwiązań zagadnienia.
4. Stosowanie i tworzenie strategii przy rozwiązywaniu zadań, również w sytuacjach nietypowych.

2. Osiągnięcia konieczne absolwenta technikum

Uczeń powinien znać następujące pojęcia, własności i algorytmy:

- w klasie I dotyczące: liczb rzeczywistych, przedziałów liczbowych, funkcji, funkcji liniowej, równań i nierówności pierwszego stopnia z jedną niewiadomą, procentów, własności działań na potęgach i pierwiastkach, wzorów skróconego mnożenia stopnia drugiego, logarytmów, układów równań stopnia pierwszego,
- w klasie II dotyczące: układów równań stopnia pierwszego, podstawowych własności funkcji kwadratowej, wykładniczej i logarymicznej, twierdzenia Talesa, twierdzenia Pitagorasa, własności trójkątów, trygonometrii, przekształceń wykresów funkcji, równań z wartością bezwzględną.
- w klasie III dotyczące: funkcji kwadratowej, geometrii płaskiej związanej z okręgami, kołami, trójkątami, geometrii analitycznej związanej z prostymi, okręgami, odcinkami, odległości między punktami na płaszczyźnie kartezjańskiej oraz współrzędnych środka odcinka, wektorów w układzie współrzędnych oraz wielomianów;
- w klasie IV dotyczące: wielomianów, wyrażeń wymiernych i równań wymiernych, funkcji wykładniczej, ciągów arytmetycznego i geometrycznego, czworokątów i ich pól, statystyki oraz kombinatoryki;
- w klasie V dotyczące: rachunku prawdopodobieństwa; wielościanów oraz brył obrotowych.

Uczeń powinien umieć posługiwać się ww. pojęciami, własnościami i algorytmami, a ponadto:

- a) stosować posiadaną wiedzę do rozwiązywania zadań praktycznych, np.:
 - korzystać z procentów w zadaniach związanych z podatkami, ubezpieczeniami, inflacją, lokatami bankowymi, kredytami itp.,
 - dokonywać obliczeń miarowych: obwodów, pól, objętości, również w sytuacjach praktycznych,
 - odczytywać i analizować informacje z tabel, diagramów i wykresów, wyznaczać i interpretować liczby charakteryzujące zestawy danych;
- b) dobrać odpowiedni model matematyczny czy algorytm do prostej sytuacji problemowej z uwzględnieniem pewnych ograniczeń i zastrzeżeń oraz krytycznie ocenić uzyskane wyniki;
- c) stosować definicje i twierdzenia w rozwiązywaniu problemów;
- d) przeprowadzić proste rozumowanie, dobierając argumenty potwierdzające jego poprawność;
- e) wykorzystywać w różnych sytuacjach urządzenia techniczne, takie jak: kalkulator, kalkulator graficzny, komputer.

4. Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny

Ocena celująca:

Uczeń:

- Posiada wiedzę i umiejętności obejmujące pełny zakres programu nauczania matematyki w danej klasie.
- Samodzielnie i twórczo rozwija własne uzdolnienia.
- Posiada pewne nawyki matematyczne oraz wykazuje umiejętność myślenia problemowego.
- Biegłe posługuje się pojęciami i twierdzeniami matematycznymi w rozwiązywaniu zadań matematycznych.
- Potrafi rozwiązać zadanie kilkoma metodami.
- Jest aktywny na każdej lekcji.
- Udziela wypowiedzi ustnej, bezbłędnej pod względem rzeczowym, sprawnie posługuje się językiem matematycznym.
- Potrafi stosować posiadaną wiedzę do rozwiązywania zadań i problemów w nowych sytuacjach.
- Osiąga sukcesy w konkursach i olimpiadach matematycznych kwalifikując się do zawodów wojewódzkich lub do finału.

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- Rozwiązuje zadania o wyższym stopniu trudności.
- Potrafi ponownie przeprowadzać dowody podstawowych twierdzeń matematycznych.
- Wykazuje trwałe wiadomości z całego materiału programowego.

- Sprawnie posługuje się zdobytymi wiadomościami.
- Samodzielnie rozwiązuje problemy teoretyczne i praktyczne ujęte programem nauczania.
- Potrafi prawidłowo uzasadnić sposób rozwiązania zadania posługując się językiem matematycznym.
- Samodzielnie rozwiązuje zadania tekstowe.
- Jest aktywny na każdej lekcji.

Ocena dobra

Uczeń:

- Opanował wiadomości i umiejętności w zakresie pozwalającym na rozumienie większości relacji i powiązań pomiędzy poszczególnymi wielkościami matematycznymi.
- Poprawnie stosuje wiadomości, samodzielnie rozwiązuje zadania typowe.
- Wykazuje trwałe wiadomości z całego materiału programowego, ale popełnia podczas wypowiedzi niewielkie błędy, które następnie poprawia przy pomocy naprowadzających pytań nauczyciela.
- Samodzielnie wykonuje zadania nieschematyczne.
- Poprawnie rozwiązuje zadania tekstowe.

Ocena dostateczna

Uczeń:

- Opanował podstawowe treści programowe w zakresie umożliwiającym postępy w dalszym uczeniu się.
- Rozwiązuje typowe zadania o średnim stopniu trudności (czasem przy pomocy nauczyciela).
- Posiada umiejętność odtwarzania zdobytych wiadomości, ale wymaga kontroli poprawności stosowania ich w rozwiązywaniu zadań praktycznych.
- Popełnia błędy wyjaśniając związki pomiędzy wielkościami matematycznymi, udziela odpowiedzi przy pomocy naprowadzających pytań nauczyciela.

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- Opanował podstawowe wiadomości i umiejętności matematyczne w ograniczonym zakresie.
- Braki i luki w materiale programowym nie przekraczają możliwości uzyskania przez ucznia minimalnej wiedzy do pokonania trudności w dalszym procesie edukacji.
- Rozwiązuje zadania typowe o niewielkim stopniu trudności.
- Odpowiada mało samodzielnie, konieczna jest stała korekta i ingerencja nauczyciela.
- Podstawowe wiadomości potrafi odtworzyć tylko mechanicznie, a zadania o elementarnym stopniu trudności jest w stanie wykonać przy pomocy nauczyciela.
- Potrafi rozwiązać proste zadania tekstowe.
- Zna podstawowe wzory i potrafi je zastosować bez konieczności przekształcania ich.
- Rozwiązuje zadania posiadające schemat rozwiązania.

Ocena niedostateczna

Uczeń:

- Nie opanował koniecznych wiadomości i umiejętności objętych programem nauczania i najważniejszych w uczeniu danego przedmiotu oraz nie potrafi rozwiązać zadań o elementarnym stopniu trudności i nie wykazuje chęci współpracy z nauczycielem.

W czasie półroczna stawiane mogą być również plusy i minusy. Pięć plusów daje ocenę bardzo dobrą.

Minus nie jest formą oceny lecz informacją zwrotną dla nauczyciela, którą może wykorzystać przy wystawieniu oceny z aktywności na koniec roku szkolnego.

Plusy uczeń otrzymuje za

- aktywność na lekcji,
- pracę na lekcji – zaangażowanie, samodzielne liczenie zadań,
- prace domowe – wyróżniające się wykonanie zadania domowego,
- zadania dodatkowe – bardzo dobre wykonanie zadania

Uczeń może otrzymać jednorazowo więcej niż jeden plus w zależności od stopnia trudności rozwiązanego zadania.

Za plusy wystawiane są następujące oceny:

- 5 plusów – bdb
- 4 plusy – db
- 3 plusy – dst (na życzenie ucznia)
- 2 plusy – dop (na życzenie ucznia)

Niewykorzystane plusy przechodzą na następny okres.

JEZYK NIEMIECKI I JEZYK ANGIELSKI – zakres podstawowy i zakres rozszerzony

Klasy I- V

1. Wymagania:

Według nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkół ponadpodstawowych w zakresie nauczania języka obcego nowożytnego można wyróżnić następujące wymagania:

Wariant III.1.R- język obcy nowożytny nauczany jako pierwszy (kontynuacja 1 języka obcego nowożytnego- ze szkoły podstawowej – **kształcenie w zakresie rozszerzonym**)

Wymagania ogólne:

- I. Znajomość środków językowych. Uczeń posługuje się dość bogatym zasobem środków językowych (leksykalnych – w tym związków frazeologicznych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.
- II. Rozumienie wypowiedzi. Uczeń rozumie różnorodne złożone wypowiedzi ustne wypowiedziane w naturalnym tempie oraz różnorodne złożone wypowiedzi pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.
- III. Tworzenie wypowiedzi. Uczeń samodzielnie tworzy w miarę złożone, spójne i logiczne, płynne wypowiedzi ustne oraz w miarę złożone, bogate pod względem treści, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.
- IV. Reagowanie na wypowiedzi. Uczeń uczestniczy w rozmowie i reaguje ustnie w różnorodnych, również złożonych i nietypowych sytuacjach oraz reaguje w formie w miarę złożonego tekstu pisanego w różnorodnych sytuacjach, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.
- V. Przetwarzanie wypowiedzi. Uczeń zmienia formę przekazu ustnego lub pisemnego w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

Wymagania szczegółowe :

- I. Uczeń posługuje się dość bogatym zasobem środków językowych (leksykalnych – w tym związków frazeologicznych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie następujących tematów: człowiek, miejsce zamieszkania, edukacja, praca, życie prywatne, żywienie, zakupy i usługi, podróżowanie i turystyka, kultura, sport, zdrowie, nauka i technika, świat przyrody, życie społeczne.
- II. Uczeń rozumie różnorodne złożone wypowiedzi ustne wypowiedziane w naturalnym tempie: reaguje na polecenia; określa główną myśl wypowiedzi lub fragmentu wypowiedzi, określa intencje, nastawienie i postawy nadawcy/autora wypowiedzi, określa kontekst wypowiedzi (np. formę, czas, miejsce, sytuację, uczestników), znajduje w wypowiedzi określone informacje, układa informacje w określonym porządku, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w wypowiedzi, odróżnia informacje o faktach od opinii, rozpoznaje informacje wyrażone pośrednio, rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.
- III. Uczeń rozumie różnorodne złożone wypowiedzi pisemne: określa główną myśl tekstu lub fragmentu tekstu, określa intencje, nastawienie i postawy nadawcy/autora tekstu, określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu, czas, miejsce, sytuację), znajduje w tekście określone informacje, rozpoznaje związki między poszczególnymi częściami tekstu, układa informacje w określonym porządku, wyciąga wnioski wynikające z informacji zawartych w tekście, odróżnia

informacje o faktach od opinii, rozpoznaje informacje wyrażone pośrednio oraz znaczenia przenośne, rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu.

- IV. Uczeń tworzy w miarę złożone, spójne i logiczne, płynne wypowiedzi ustne.
- V. Uczeń tworzy w miarę złożone, bogate pod względem treści, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne (np. e-mail, list formalny – w tym list motywacyjny, CV, wpis na blogu, opowiadanie, recenzję, artykuł, rozprawkę).
- VI. Uczeń reaguje ustnie w różnorodnych, również złożonych i nietypowych sytuacjach.
- VII. Uczeń reaguje w formie w miarę złożonego tekstu pisanego (np. e-mail, list formalny – w tym list motywacyjny, CV, wpis na blogu, opowiadanie, recenzję, artykuł, rozprawka) w różnorodnych sytuacjach.
- VIII. Uczeń przetwarza tekst ustnie lub pisemnie.
- IX. Uczeń posiada:
 - wiedzę o krajach, społeczeństwach i kulturach społeczności, które posługują się danym językiem obcym nowożytnym oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu lokalnego, europejskiego i globalnego;
 - świadomość związku między kulturą własną i obcą oraz wrażliwość międzykulturową.
- X. Uczeń dokonuje samooceny i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, stosowanie mnemotechnik, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym nowożytnym).
- XI. Uczeń współdziała w grupie (np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych).
- XII. Uczeń korzysta ze źródeł informacji w języku obcym nowożytnym również za pomocą technologii informacyjno- komunikacyjnych.
- XIII. Uczeń stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, identyfikowanie słów kluczowych lub internacjonalizmów) i strategie kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu (np. upraszczanie formy wypowiedzi, zastępowanie innym wyrazem, opis, wykorzystywanie środków niewerbalnych).
- XIV. Uczeń posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami).

Wariant III.2 – język obcy nowożytny nauczany jako drugi (kontynuacja 2 języka obcego nowożytnego ze szkoły podstawowej)

Wymagania ogólne:

- I. Znajomość środków językowych. Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych i fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.
- II. Rozumienie wypowiedzi. Uczeń rozumie proste wypowiedzi ustne artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka, a także proste wypowiedzi pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.
- III. Tworzenie wypowiedzi. Uczeń samodzielnie tworzy krótkie, proste, spójne i logiczne wypowiedzi ustne i pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.
- IV. Reagowanie na wypowiedzi. Uczeń uczestniczy w rozmowie i w typowych sytuacjach reaguje w sposób zrozumiały, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej, ustnie lub pisemnie w formie prostego tekstu, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.
- V. Przetwarzanie wypowiedzi. Uczeń zmienia formę przekazu ustnego lub pisemnego w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

Wymagania szczegółowe :

- I. Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych i fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów: człowiek, miejsce zamieszkania, edukacja, praca, życie prywatne, żywienie, zakupy i usługi, podróżowanie i turystyka, kultura, sport, zdrowie, nauka i technika, świat przyrody, życie społeczne.

- II. Uczeń rozumie proste wypowiedzi ustne (np. rozmowy, wiadomości, komunikaty, ogłoszenia, instrukcje) artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka.
- III. Uczeń rozumie proste wypowiedzi pisemne (np. listy, e-mail, SMS-y, pocztówki, napisy, broszury, ulotki, jadłospisy, ogłoszenia, instrukcje, rozkłady jazdy, historyjki obrazkowe z tekstem, artykuły, teksty narracyjne, recenzje, wywiady, wpisy na forach i blogach, teksty literackie.
- IV. Uczeń tworzy krótkie, proste, spójne i logiczne wypowiedzi ustne.
- V. Uczeń tworzy krótkie, proste, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne (np. ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, wiadomość, SMS, pocztówkę, e-mail, historyjkę, wpis na blogu).
- VI. Uczeń reaguje ustnie w typowych sytuacjach.
- VII. Uczeń reaguje w formie prostego tekstu pisanego (np. wiadomość, SMS, e-mail, wpis na czacie/forum) w typowych sytuacjach.
- VIII. Uczeń przetwarza prosty tekst ustnie lub pisemnie.
- IX. Uczeń posiada:
 - podstawową wiedzę o krajach, społeczeństwach i kulturach społeczności, które posługują się danym językiem obcym nowożytnym oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu lokalnego, europejskiego i globalnego;
 - świadomość związku między kulturą własną i obcą oraz wrażliwość międzykulturową.
- X. Uczeń dokonuje samooceny i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, stosowanie mnemotechnik, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym nowożytnym).
- XI. Uczeń współdziała w grupie (np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych).
- XII. Uczeń korzysta ze źródeł informacji w języku obcym nowożytnym , również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych.
- XIII. Uczeń stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, identyfikowanie słów kluczowych lub internacjonalizmów) i strategie kompensacyjne, w przypadku gdy nie zna lub nie pamięta wyrazu (np. upraszczanie formy wypowiedzi, zastępowanie innym wyrazem, opis, wykorzystywanie środków niewerbalnych).
- XIV. Uczeń posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami).

2. Wymagania na poszczególne oceny:

Uczeń oceniany jest zarówno na bieżąco, poprzez kartkówki, sprawdziany wiadomości i umiejętności, ocenę wypowiedzi ustnej, prace domowe, ocenę zaangażowania. Ocenianie bieżące może mieć formę pisemną lub ustną, może mieć formę oceny lub ustnej informacji na temat poczynionych postępów. Zadaniem oceniania bieżącego jest przekazanie informacji zwrotnej samemu uczniowi i jego rodzicom, wskazanie kierunku dalszego rozwoju, wykazanie mocnych i słabych stron dotychczasowego procesu uczenia się. Ocenianie bieżące daje również informację nauczycielowi na temat efektywności wdrażanych procesów nauczania.

Uczeń oceniany jest również okresowo. Ocena ta jest podsumowaniem osiągnięć ucznia na zakończenie I okresu i roku szkolnego. Rolą takiej oceny jest dostarczenie informacji na temat osiągnięć ucznia w kolejnych etapach nauki.

Ocena ucznia jest oceną stopniową: od oceny celującej do niedostatecznej.

Kryteria oceny sprawności produktywnych (mówienie/pisanie)	
Poziom podstawowy	Poziom rozszerzony

OCENA CELUJĄCA

	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ potrafi zawsze z powodzeniem zachować się w szerokim repertuarze sytuacji życia codziennego; ▪ potrafi z łatwością sformułować dłuższą wypowiedź w całości spójną i logiczną; ▪ potrafi z łatwością napisać spójny w pełni zrozumiały, zgodny z tematem tekst w odpowiednio dobranej formie; ▪ potrafi wziąć udział w dyskusji; ▪ wypowiada się komunikatywnie, a w jego wypowiedzi brak jest błędów gramatycznych i leksykalnych; ▪ posługuje się szerokim zakresem struktur leksykalnych i gramatycznych; ▪ prezentuje płynną, poprawną pod względem wymowy wypowiedź; ▪ stosuje styl odpowiedni dla danej formy; ▪ bierze udział w konkursach, olimpiadach i różnego rodzaju pracach dodatkowych osiągając wysokie wyniki. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ potrafi doskonale zachować się w szerokim repertuarze sytuacji życia codziennego; ▪ potrafi sformułować idealną dłuższą wypowiedź w całości spójną i logiczną; ▪ potrafi z łatwością napisać bezbłędny, spójny w pełni zrozumiały, zgodny z tematem tekst w odpowiednio dobranej formie; ▪ potrafi swobodnie wziąć udział w dyskusji; ▪ wypowiada się swobodnie i komunikatywnie, a w jego wypowiedzi nie występują błędy gramatyczne i leksykalne; ▪ posługuje się bardzo szerokim zakresem struktur leksykalnych i gramatycznych; ▪ prezentuje płynną, poprawną pod względem wymowy wypowiedź; ▪ stosuje styl odpowiedni dla danej formy; ▪ bierze udział w konkursach, olimpiadach i różnego rodzaju pracach dodatkowych osiągając wysokie wyniki.
--	---	---

OCENA BARDZO DOBRA

	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ potrafi zwykle z powodzeniem zachować się w szerokim repertuarze sytuacji życia codziennego; ▪ potrafi sformułować dłuższą wypowiedź w całości spójną i logiczną; ▪ potrafi napisać spójny w pełni zrozumiały, zgodny z tematem tekst w odpowiednio dobranej formie; ▪ potrafi wziąć udział w dyskusji; ▪ wypowiada się komunikatywnie, chociaż w jego wypowiedzi mogą wystąpić sporadyczne błędy gramatyczne i leksykalne, niezakłócające komunikacji; ▪ posługuje się dość szerokim zakresem struktur leksykalnych i gramatycznych; ▪ prezentuje płynną, poprawną pod względem wymowy wypowiedź; ▪ stosuje styl odpowiedni dla danej formy. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ potrafi z łatwością zachować się w szerokim repertuarze sytuacji życia codziennego; ▪ potrafi z łatwością sformułować dłuższą wypowiedź w całości spójną i logiczną; ▪ potrafi z łatwością napisać spójny w pełni zrozumiały, zgodny z tematem tekst w odpowiednio dobranej formie; ▪ potrafi swobodnie wziąć udział w dyskusji; ▪ wypowiada się swobodnie i komunikatywnie, chociaż w jego wypowiedzi mogą wystąpić sporadyczne błędy gramatyczne i leksykalne, niezakłócające komunikacji; ▪ posługuje się szerokim zakresem struktur leksykalnych i gramatycznych; ▪ prezentuje płynną, poprawną pod względem wymowy wypowiedź; ▪ stosuje styl odpowiedni dla danej formy.
--	--	--

OCENA DOBRA

	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ przeważnie potrafi zachować się w szerokim repertuarze sytuacji życia codziennego; ▪ potrafi sformułować spójną i logiczną dłuższą wypowiedź; ▪ zazwyczaj potrafi wziąć udział w dyskusji; ▪ wypowiada się dość komunikatywnie, chociaż w jego wypowiedzi mogą wystąpić nieliczne błędy gramatyczne i leksykalne, niezakłócające komunikacji; ▪ posługuje się w miarę szerokim zakresem struktur leksykalnych i gramatycznych; ▪ prezentuje dość płynną, poprawną pod względem wymowy wypowiedź; ▪ zwykle stosuje styl odpowiedni dla danej formy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ potrafi zachować się w szerokim repertuarze sytuacji życia codziennego; ▪ dość swobodnie potrafi sformułować spójną i logiczną dłuższą wypowiedź; ▪ zwykle potrafi wziąć udział w dyskusji; ▪ wypowiada się komunikatywnie, chociaż w jego wypowiedzi mogą wystąpić nieliczne błędy gramatyczne i leksykalne, niezakłócające komunikacji; ▪ posługuje się w dość szerokim zakresem struktur leksykalnych i gramatycznych; ▪ prezentuje płynną, w miarę poprawną pod względem wymowy wypowiedź; ▪ stosuje styl odpowiedni dla danej formy.
--	---	---

OCENA DOSTATECZNA

	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ czasem potrafi zachować się w sytuacjach życia codziennego; ▪ próbuje sformułować spójną i logiczną dłuższą wypowiedź; ▪ próbuje wziąć udział w dyskusji; ▪ wypowiada się dość komunikatywnie, chociaż w jego wypowiedzi występują liczne błędy gramatyczne i leksykalne, niekiedy zakłócające komunikację; ▪ próbuje posługiwać się w miarę szerokim zakresem struktur leksykalnych i gramatycznych; ▪ prezentuje wypowiedź z uchybieniami pod względem płynności i wymowy; ▪ zwykle stosuje styl odpowiedni dla danej formy, z uchybieniami. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ przeważnie potrafi zachować się w szerokim repertuarze sytuacji życia codziennego; ▪ zazwyczaj formułuje spójną i logiczną dłuższą wypowiedź, z pewnymi uchybieniami; ▪ czasem potrafi wziąć udział w dyskusji; ▪ wypowiada się dość komunikatywnie, chociaż w jego wypowiedzi mogą występują błędy gramatyczne i leksykalne, niekiedy zakłócające komunikację; ▪ czasem posługuje się w miarę szerokim zakresem struktur leksykalnych i gramatycznych; ▪ prezentuje wypowiedź, niekiedy z uchybieniami pod względem płynności i wymowy; ▪ zwykle stosuje styl odpowiedni dla danej formy, niekiedy z uchybieniami.
--	--	---

OCENA DOPUSZCZAJĄCA

	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ niekiedy potrafi zachować się w sytuacjach życia codziennego; ▪ próbuje sformułować spójną i logiczną wypowiedź; ▪ z trudnością próbuje wziąć udział w dyskusji; ▪ wypowiada się mało komunikatywnie, a w jego wypowiedzi występują bardzo liczne błędy gramatyczne i leksykalne, czasem zakłócające komunikację; ▪ z trudnością próbuje posługiwać się podstawowym zakresem struktur leksykalnych i gramatycznych; ▪ prezentuje wypowiedź z dużymi uchybieniami pod względem płynności i wymowy; ▪ z trudnością stosuje styl odpowiedni dla danej formy, z uchybieniami. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ czasem potrafi zachować się w szerokim repertuarze sytuacji życia codziennego; ▪ próbuje formułować spójną i logiczną dłuższą wypowiedź, z pewnymi uchybieniami; ▪ podejmuje próbę udziału w dyskusji, niekiedy skutecznie; ▪ wypowiada się częściowo komunikatywnie, chociaż w jego wypowiedzi występują błędy gramatyczne i leksykalne, czasem zakłócające komunikację; ▪ próbuje posługiwać się podstawowym zakresem struktur leksykalnych i gramatycznych; ▪ prezentuje wypowiedź, z pewnymi uchybieniami pod względem płynności i wymowy;
--	---	---

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ czasem stosuje styl odpowiedni dla danej formy, niekiedy z uchybieniami.
OCENA NIEDOSTATECZNA		
	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ nie spełnia kryteriów określonych dla oceny dopuszczającej; ▪ nie opanował koniecznych wiadomości i umiejętności objętych programem nauczania; ▪ nie posługuje się językiem obcym w żadnym z jego aspektów; ▪ nie wykazuje chęci współpracy z nauczycielem. 	

Zasady ustalania oceny śródrocznej i oceny rocznej

1. Na ocenę roczną uzyskaną przez ucznia mają wpływ oceny z całego roku szkolnego.
2. Ocena śródroczna i roczna nie są średnimi arytmetycznymi wszystkich ocen bieżących lecz rzetelną oceną zdobytej przez ucznia wiedzy i nabytych umiejętności w odniesieniu do wymagań edukacyjnych. Nauczyciel bierze również pod uwagę: zaangażowanie ucznia, wkład pracy, systematyczność oraz możliwości ucznia.
3. Prace klasowe, sprawdziany i zapowiedziane kartkówki są obowiązkowe.
4. Osiągnięcia w konkursach przedmiotowych mogą spowodować podwyższenie oceny rocznej.

JEZYK HISZPAŃSKI – zakres podstawowy

Klasy I- V

III etap edukacyjny. Poziom III.2.0. –dla rozpoczynających naukę.

Według nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkół ponadpodstawowych w zakresie nauczania drugiego języka obcego nowożytnego można wyróżnić następujące cele:

Wariant III.2.0 (język obcy nowożytny od początku w klasie I liceum ogólnokształcącego lub technikum):

- I. Znajomość środków językowych. Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.
- II. Rozumienie wypowiedzi. Uczeń rozumie proste wypowiedzi ustne artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka, a także proste wypowiedzi pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.
- III. Tworzenie wypowiedzi. Uczeń samodzielnie tworzy krótkie, proste, spójne i logiczne wypowiedzi ustne i pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.
- IV. Reagowanie na wypowiedzi. Uczeń uczestniczy w rozmowie i w typowych sytuacjach reaguje w sposób zrozumiały, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej, ustnie lub pisemnie w formie prostego tekstu, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.
- V. Przetwarzanie wypowiedzi. Uczeń zmienia formę przekazu ustnego lub pisemnego w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

Zgodnie z nowym podejściem do nauczania języków obcych, opis osiągnięć dotyczy postępów ucznia w zakresie zdobywanej wiedzy oraz rozwijanych umiejętności jej zastosowania, obejmujących rozumienie ze słuchu, czytanie, mówienie oraz pisanie.

Poziom A1 – klasa I , II i III

Słuchanie

Uczeń:

- potrafi zrozumieć znane mu słowa i podstawowe wyrażenia dotyczące jego osobiście, rodziny i bezpośredniego otoczenia;
- rozumie polecenia adresowane do niego w sposób uważny;

- potrafi zastosować się do krótkich i prostych wskazówek;
- rozumie ogólny sens wypowiedzi i potrafi wykonywać proste polecenia;
- rozumie typowe, codzienne wypowiedzi dotyczące konkretnych potrzeb komunikacyjnych.

Czytanie

Uczeń:

- rozumie znane nazwy, słowa i proste zdania np. na tablicach informacyjnych i plakatach lub w katalogach;
- rozumie krótkie i proste wiadomości napisane np. na pocztówkach;
- rozpoznaje znane sobie nazwy, słowa i podstawowe zwroty w prostych ogłoszeniach i w najczęściej spotykanych sytuacjach życia codziennego;
- rozumie ogólną treść prostych materiałów informacyjnych i krótkich opisów;
- umie wypełniać proste polecenia pisemnie.

Mówienie

Uczeń:

- dysponuje podstawowym zasobem słów i prostych wyrażen z danymi osobowymi i pojedynczymi, konkretnymi sytuacjami komunikacyjnymi;
- wykazuje ograniczone opanowanie kilku prostych struktur gramatycznych i wzorów zdaniowych;
- potrafi wypowiadać krótkie, pojedyncze zdania;
- potrafi formułować pytania dotyczące danych osobowych i odpowiadać na podobne;
- potrafi prowadzić prostą rozmowę, zadawać pytania na swój temat, na temat miejsca, gdzie mieszka, ludzi, których zna i rzeczy, które posiada, i odpowiadać na nie;
- potrafi inicjować proste wypowiedzi w zakresie potrzeb życia codziennego i w odniesieniu dobrze znanych tematów oraz odpowiadać na pytania z nimi związane i reagować na tego typu wypowiedzi innych;
- potrafi łączyć słowa lub grupy słów prostymi spójnikami.

Pisanie

Uczeń:

- potrafi napisać krótki, prosty tekst użytkowy (np. pocztówkę z pozdrowieniami);
- potrafi wypełnić formularz (np. w hotelu) z danymi osobowymi: nazwisko, adres, obywatelstwo;
- potrafi pisać proste zdania o sobie i o wymyślonych przez siebie postaciach, gdzie mieszkają i czym się zajmują;
- umie podawać pisemnie liczby i daty, własne nazwisko, narodowość, adres, datę urodzenia lub przyjazdu do danego kraju (np. w formularzu hotelowym).

Poziom A2 – klasa IV i V

Słuchanie

Uczeń:

- potrafi zrozumieć wyrażenia i najczęściej używane słowa, związane ze sprawami dla niego ważnymi (np. podstawowe informacje, dotyczące ucznia i jego rodziny, zakupów, miejsca i regionu zamieszkania, zatrudnienia);
- potrafi zrozumieć główny sens zawarty w krótkich, prostych komunikatach i ogłoszeniach.

Czytanie

Uczeń:

- potrafi czytać proste teksty;
- potrafi znaleźć konkretne, przewidywalne informacje w prostych tekstach dotyczących życia codziennego, takich jak ogłoszenia, reklamy, prospekty, karty dań, rozkłady jazdy;
- rozumie krótkie, proste emaile.

Mówienie

Uczeń:

- bierze udział w zwykłej, typowej rozmowie wymagającej prostej i bezpośredniej wymiany informacji na znane mu tematy;
- potrafi sobie radzić w bardzo krótkich rozmowach towarzyskich, nawet jeśli nie rozumie wystarczająco dużo, by samemu podtrzymać rozmowę;
- potrafi posłużyć się ciągiem wyrażen i zdań, by w prosty sposób opisać swoją rodzinę, innych ludzi, warunki życia, swoje wykształcenie.

Pisanie

Uczeń:

- potrafi pisać krótkie i proste wypowiedzi wynikające z doraźnych potrzeb;
- potrafi napisać bardzo prosty email, na przykład dziękując komuś za coś.

2. Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny:

Ocena celująca (6)

biegle posługuje się językiem we wszystkich jego aspektach, w zakresie materiału nauczania praktycznie nie popełnia błędów, bardzo sprawnie/płynnie wykorzystuje nabyte kompetencje komunikacyjne w praktyce.

uczeń potrafi:

- zrozumieć ogólny sens i kluczowe informacje w tekstach słuchanych i rozmowach,
- wydobyć potrzebne informacje, uczucia i reakcje oraz przekształcić je w formę pisemną,
- zrozumieć polecenia nauczyciela,
- czytać płynnie teksty nie preparowane z odpowiednią wymową i intonacją,
- zrozumieć sens czytanych tekstów oraz dyskutować na tematy zawarte w tekście,
- mówić spójnie i płynnie używając poprawnej intonacji i wymowy,
- posługiwać się poprawnym językiem, popełniając niewiele błędów,
- wyrażać myśli i idee w sposób naturalny,
- uzasadniać i bronić swoich opinii,
- pisać teksty spójnie i logicznie, organizować tekst, używać poprawnej pisowni, interpunkcji i stylistyki.

Ocena bardzo dobra (5)

bardzo dobrze opanował materiał nauczania, bardzo rzadko popełnia błędy w zakresie przerobionego materiału nauczania, z powodzeniem wykorzystuje nabyte kompetencje komunikacyjne w praktyce, podejmuje próby rozwiązywania problemów itp.

uczeń potrafi:

- zrozumieć ogólny sens i kluczowe informacje w tekstach słuchanych i rozmowach na poziomie podstawowym,
- zrozumieć polecenia nauczyciela, bardzo dobrze określa sens rozmowy, wyodrębnia zadane informacje, śledzi fabułę komunikatu i udziela odpowiedzi na pytania nauczyciela,
- czytać płynnie teksty preparowane z odpowiednią wymową i intonacją,
- zrozumieć sens czytanych tekstów oraz wypowiadać się na tematy zawarte w tekście,
- rozpoznaje i rozróżnia jednostki leksykalne i gramatyczne, nieznane wyrazy tłumaczy na podstawie kontekstu,
- wyszukiwać informacje szczegółowe,
- mówić spójnie i płynnie używając poprawnej intonacji i wymowy do wyrażenia struktur gramatyczno – leksykalnych na poziomie podstawowym,
- posługiwać się poprawnym językiem, popełniając niewiele błędów,
- wyrażać myśli i idee w sposób naturalny,
- uzasadniać swoje opinie,
- akcentuje i intonuje poprawnie, tempo wypowiedzi jest zbliżone do naturalnego,
- pisać teksty używając języka na poziomie podstawowym,
- spójnie i logicznie organizować tekst,
- używać poprawnej pisowni, tekst jest logiczny i spójny, a sporadyczne błędy nie zakłócają rozumienia tekstu.

Ocena dobra (4)

w stopniu dobrym opanował materiał nauczania, zdarza mu się popełniać błędy w zakresie zrealizowanego materiału nauczania, stara się wykorzystywać nabyte kompetencje komunikacyjne w praktyce, choć nie zawsze mu się to udaje, w miarę samodzielny, choć wymagający kontroli, w zakresie samodzielnego uczenia się stosuje jedynie podstawowe strategie, raczej współodpowiedzialny niż odpowiedzialny, nie stwarza większych problemów wychowawczych, itp.

uczeń potrafi:

- zrozumieć ogólny sens i większość kluczowych informacji w tekstach słuchanych i rozmowach na poziomie podstawowym,
- wydobyć część potrzebnych informacji,
- zrozumieć proste polecenia nauczyciela,
- określić ogólny sens wypowiedzi,
- wyodrębnić kluczowe wypowiedzi,
- rozpoznać poznane słownictwo,
- czytać dość płynnie teksty preparowane z odpowiednią wymową,
- zrozumieć sens czytanych tekstów oraz wypowiadać się na ten temat,
- mówić spójnie, posługiwać się dość poprawnym językiem, popełniając zauważalne błędy,
- wyrażać myśli i idee,
- uzasadniać swoje opinie,
- uczeń popełnia drobne błędy w intonacji i akcencie nie powodujące zakłóceń w komunikacji, w znanych sytuacjach reagować w poprawny sposób,
- pisać teksty używając języka na poziomie podstawowym,
- dość spójnie i logicznie organizować tekst,
- używać dość poprawnej pisowni,
- tworzyć samodzielne wypowiedzi w sposób logiczny i spójny,
- wykorzystywać poznane słownictwo i gramatykę, jednak robi pewne błędy,
- stosować styl zgodny z formą.

Ocena dostateczna (3)

materiał nauczania opanował w stopniu dostatecznym, często popełnia błędy w zakresie zrealizowanego materiału nauczania, raczej unika komunikacji w języku hiszpańskim, ogranicza się do udzielania się na lekcji w ramach poleceń i instrukcji nauczyciela, często niestaranny, mało systematyczny, raczej bierny, mało samodzielny i wymagający pomocy ze strony innych, wymagający częstej kontroli, zauważalne braki w zakresie samodzielnego uczenia się, niezbyt chętny do współpracy, niewykazujący inicjatywy, zdarza się, że stwarza problemy wychowawcze itp.

uczeń potrafi:

- zrozumieć ogólny sens i niektóre informacje w tekstach słuchanych i rozmowach na poziomie podstawowym (w przypadku 2 - 3 krotnego wysłuchania tekstu),
- zrozumieć proste polecenia nauczyciela,
- czytać teksty preparowane, popełniając dużo błędów,
- zrozumieć ogólny sens czytanych tekstów oraz częściowo wypowiadać się na ten temat,
- zrozumieć sens tekstu, rozgraniczyć informację główną od drugorzędnych,
- posługiwać się częściowo poprawnym językiem, popełniając dużo błędów, ale jest komunikatywny,
- wyrażać myśli omawiając tematy codzienne,
- poprawnie budować komunikaty stosując poznane zwroty i stara się budować własne w ramach relacjonowania i udzielania informacji,
- pisać proste teksty użytkowe używając języka na poziomie podstawowym,
- dość spójnie organizować tekst, samodzielna wypowiedź ma pewne braki, pojawiają się błędy stylistyczne i logiczne, ale komunikat jest zrozumiały i stosowny do formy.

Ocena dopuszczająca (2)

w bardzo niewielkim stopniu opanował materiał nauczania, najczęściej popełnia błędy w zakresie zrealizowanego materiału nauczania, unika komunikacji w języku hiszpańskim, niestaranny, niechętny, wykazuje się zupełnym brakiem systematyczności, bierny, w pracy na lekcji uzależniony od pomocy innych, wymagający częstej kontroli, nie potrafi uczyć się samodzielnie, często stwarza problemy wychowawcze itp.

uczeń potrafi:

- zrozumieć ogólny sens w tekstach słuchanych i rozmowach na poziomie podstawowym,
- wydobyć niektóre informacje,
- zrozumieć proste polecenia nauczyciela,
- czytać teksty preparowane, popełniając dużo błędów, zrozumieć niektóre zdania czytanych tekstów,

- w niewielkim stopniu wykorzystać informacje zawarte w tekście,
- rozumieć tekst linearnie, wymaga pomocy przy wyjaśnianiu nowych słów oraz przy wyszukiwaniu informacji,
- posługiwać się językiem niepoprawnym, popełniając dużo błędów,
- wyrażać niektóre myśli,
- omawiać tematy codzienne, posługując się bardzo ograniczonym słownictwem,
- uczeń bywa niekomunikatywny,
- uczeń odtwarza wyuczone zwroty komunikacyjne,
- wypowiedzieć się powoli,
- uczeń buduje proste zdania, a w wypowiedzi pojawiają się błędy intonacyjne i w akcencie,
- pisać proste teksty użytkowe, używając w większości niepoprawnego języka na poziomie podstawowym,
- używać nieprawidłowej pisowni,
- odtwarzać formę komunikatu, a jej styl nie zawsze jest zgodny z formą.

Ocena niedostateczna (1)

nie opanował materiału nauczania, unika komunikacji w języku hiszpańskim, unikający jakiegokolwiek aktywności, całkowicie bierny, w pracy na lekcji uzależniony od pomocy innych, wymagający stałej kontroli, nie potrafi uczyć się samodzielnie, nie chce uczyć się w grupie, nie wnosi nic wartościowego do wspólnej pracy, dezorganizuje i zaburza porządek w klasie, zazwyczaj stwarza duże problemy wychowawcze itp.

- uczeń nie spełnia wymagań na ocenę dopuszczającą,
- nie posługuje się językiem hiszpańskim w żadnym z jego aspektów,
- nie wykazuje żadnej chęci zmiany i zaangażowania w naukę.

Zasady ustalania oceny śródrocznej i oceny rocznej

1. Na ocenę roczną uzyskaną przez ucznia mają wpływ oceny z całego roku szkolnego.
2. Ocena śródroczna i roczna nie są średnimi arytmetycznymi wszystkich ocen bieżących lecz rzetelną oceną zdobytej przez ucznia wiedzy i nabytych umiejętności w odniesieniu do wymagań edukacyjnych. Nauczyciel bierze również pod uwagę: zaangażowanie ucznia, wkład pracy, systematyczność oraz możliwości ucznia.
3. Prace klasowe, sprawdziany i zapowiedziane kartkówki są obowiązkowe.
4. Osiągnięcia w konkursach przedmiotowych mogą spowodować podwyższenie oceny rocznej.

HISTORIA - poziom podstawowy

I Cele nauczania

Zgodnie z zapisem zawartym w podstawie programowej celem nauczania historii w klasach I – V jest:

- rozszerzenie zakresu wiedzy o przeszłości w jej aspekcie powszechnym europejskim, polskim, regionalnym i jednostkowym;
- dostrzeganie korzeni współczesnej cywilizacji i kultury, jej różnorodności i zmienności;
- budzenie szacunku dla dorobku cywilizacyjnego ludzkości, postaw patriotyzmu i oddania dla pracy i potrzeb małej ojczyzny;
- pomoc w samoidentyfikacji jednostki w najbliższym otoczeniu społecznym, regionalnym, narodowym, rozbudzenie poczucia przynależności do społeczności europejskiej i całego świata;
- rozwijanie świadomej postawy obywatelskiej oraz przygotowanie do aktywnego udziału w życiu społeczno – politycznym i kulturalnym na podstawie poznanych norm i wartości demokratycznych;
- wykształcenie umiejętności wykorzystywania w rekonstrukcji przeszłości różnorodnych źródeł informacji;
- rozwijanie umiejętności warsztatowych i metodologicznych, pozwalające na dokonanie opisu, charakterystyki, wyjaśnienia i oceny wydarzeń procesów historycznych w całym zakresie chronologicznym historii

1. Cele w zakresie wiadomości :

- poznanie form życia politycznego, społecznego, gospodarczego i sposobów sprawowania władzy;
- poznanie życia ludzi na tle wydarzeń politycznych, społecznych, gospodarczych;
- zapoznanie się z różnorodnością krajobrazów kulturowych i ideologicznych;
- dostrzeganie roli religii w życiu człowieka i poznanie różnych systemów religijnych;
- zapoznanie się ze związkami przyczynowo – skutkowymi, czasowo – przestrzennymi oraz dostrzeganie ocen zjawisk i procesów historycznych zachodzących na przestrzeni wieków;
- poznanie regionalnego odniesienia do historii polskiej i powszechnej:

2. Cele w zakresie umiejętności

- porównywanie różnych koncepcji politycznych, religijnych i gospodarczych;
- dokonywanie samodzielnej oceny oraz rekonstrukcji faktu lub zjawiska historycznego na podstawie źródeł historycznych
- sporządzanie zestawień synchronistycznych, różnorodnych prac pisemnych;
- formułowanie własnych opinii i umiejętności ich obrony i uzasadnienia;
- poprawne interpretowanie tekstów źródłowych i sprawne posługiwanie się pojęciami historycznymi;
- gromadzenie informacji przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii i różnorodnych źródeł informacji;
- sprawne posługiwanie się mapą historyczną

II Metody i narzędzia oceniania uczniów

- odpowiedzi ustne z poprzednich lekcji
- praca na lekcji ze środkami dydaktycznymi (mapa, podręcznik, atlasy historyczne, prezentacje multimedialne, dzieła kultury, drzewa genealogiczne, portrety, ilustracje)
- sprawdziany ze znajomości materiału programowego z działów : od starożytności po współczesność - kartkówki z kilku lekcji, poprzez które sprawdza się znajomość postaci historycznych, pojęć i dat
- zadania domowe
- aktywność na lekcjach

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny

1. Ocena celująca (6):

- stopień opanowania wiadomości
 - pełne zrozumienie omawianego tematu, wyczerpanie zakresu rzeczowego, chronologicznego i terytorialnego
 - erudycyjna wiedza będąca korelacją w zakresie humanistycznym
 - uwzględnienie wielu płaszczyzn procesu historycznego
 - powoływanie się na źródła historyczne
 - umiejętność hierarchizacji materiału w dłuższych i krótszych okresach
 - umiejętność posługiwanie się związkami przyczynowo – skutkowymi
 - zdolność do szczegółowej analizy poszczególnych faktów i zjawisk historycznych
 - stosowanie i rozumienie pojęć właściwych epoce
 - prawidłowa interpretacja źródeł historycznych
 - oryginalna kompozycja wypowiedzi
 - umiejętność samodzielnego doboru materiału do opracowanie danego tematu
 - bezbłędny styl wypowiedzi i wysoka sprawność językowa
 - poprawność gramatyczna wypowiedzi - wysoki stopień przystępności stosowanego języka
- postawa ucznia na lekcji – stała aktywność
- systematyczność – wysoko zorganizowana

2. Ocena bardzo dobra (5)

- stopień opanowania wiadomości:
 - wyczerpujące opanowanie całego materiału programowego
 - dość duża szczegółowość w przedstawianiu wydarzeń
 - odpowiedni dobór wydarzeń do przedstawianego tematu
 - pełna znajomość różnych płaszczyzn procesu historycznego

- b) rozumienie materiału nauczania:
 - pełne zrozumienie omawianego tematu
 - wyczerpanie zakresu rzeczowego, chronologicznego i terytorialnego
 - samodzielna i prawidłowa interpretacja faktów historycznych
- c) stosowanie wiadomości – samodzielne:
 - umiejętność samodzielnej hierarchizacji materiału w dłuższych i krótszych okresach
 - umiejętność posługiwania się związkami przyczynowo – skutkowymi
 - zdolność do szczegółowej analizy poszczególnych faktów i zjawisk historycznych
 - rozumienie pojęć historycznych i stosowanie ich w epokach
 - poprawna interpretacja źródeł
 - opanowanie wszystkich umiejętności koniecznych do omawiania tematu
 - właściwa kompozycja prac pisemnych
 - staranny dobór materiału wyczerpujący program, uwzględnienie różnych płaszczyzn procesu historycznego, umiejętność wyciągania samodzielnych związków i układania syntetycznych wniosków, samodzielna ocena zjawisk, faktów i postaci.
- d) prezentacja zdobytej wiedzy:
 - bezbłędny styl wypowiedzi
 - wysoka sprawność językowa
 - poprawność gramatyczna
 - bezbłędne stosowanie terminologii historycznej
 - dopuszczalne jednostkowe błędy ortograficzne o charakterze przypadkowym w pracach pisemnych
- e) postawa ucznia na lekcji:
 - stała aktywność
 - pełne wypowiedzi
 - wysoka kultura osobista
- f) systematyczna praca
- g) trwałość zdobytej wiedzy – swobodne operowanie wiedzą podręcznikową

3. Ocena dobra (4)

- a) stopień opanowania wiadomości:
 - nieznaczne braki w opanowaniu materiału programowego
 - umiejętność przedstawienia zagadnień w różnych płaszczyznach
- b) zrozumienie materiału
 - przy częściowej inspiracji nauczyciela uczeń wykazuje zrozumienie tematu, potrafi wyodrębnić odpowiedni zakres rzeczowy, chronologiczny i terytorialny
- c) stosowanie wiadomości – przy niewielkiej pomocy nauczyciela uczeń potrafi przedstawić:
 - właściwą hierarchizację związków przyczynowo – skutkowych
 - poprawne zrozumienie i stosowanie pojęć historycznych
 - odtwórczą analizę zjawisk historycznych - próby analizy tekstu źródłowego
 - dobrą konstrukcję pracy pisemnej
 - poprawny dobór materiału (nie wyczerpuje zakresu faktograficznego na różnych płaszczyznach procesu historycznego, podstawowa umiejętność wnioskowania i uzasadniania zjawisk historycznych, cytowanie cudzych wniosków)
- d) prezentacja zdobytej wiedzy:
 - styl bez większych zastrzeżeń
 - poprawne stosowanie terminologii historycznej
- e) postawa ucznia na lekcji – częsta aktywność i kultura osobista
- f) sporadyczne ustępstwa od systematycznej pracy
- g) trwałość zdobytej wiedzy – dobra znajomość materiału roku bieżącego

4. Ocena dostateczna (3)

- a) stopień opanowania wiadomości:

- braki w opanowaniu podstawowego materiału, które jednak jeszcze pozwalają na przedstawienie procesu historycznego
 - ograniczenie się tylko do przedstawienia tylko jednej płaszczyzny omawianych wydarzeń
 - ograniczony zakres chronologiczny
- b) rozumienie materiału przy pomocy nauczyciela
- c) stosowanie wiadomości przy wydatnej pomocy nauczyciela:
- trudności z właściwą hierarchizacją wydarzeń
 - schematyczne przedstawienie związków przyczynowo – skutkowych
 - odtwórczy charakter analizy wydarzeń
 - błędy w stosowaniu pojęć
 - dobór materiału faktograficznego w pracach pisemnych
 - umiejętność wyodrębnienia części pracy, błędy w doborze materiału, błędne wnioski lub ich brak, brak ocen własnych, odtwórczy charakter pracy
- d) prezentacja zdobytej wiedzy z usterkami:
- częściowo błędne stosowanie terminologii historycznej
- e) postawa ucznia na lekcji – sporadyczna aktywność
- f) częste odstępstwa od systematycznej pracy
- g) trwałość zdobytej wiedzy – pewne braki w materiale bieżącego roku

5. Ocena dopuszczająca (2)

- a) stopień opanowanie wiadomości
- wyraźne braki w opanowaniu podstawowego materiału programowego
 - nieznanostwo wielu podstawowych faktów
 - liczne błędy rzeczowe
 - ograniczone, częściowe przedstawienie procesów historycznych
- b) niezrozumienie części materiału programowego:
- uczeń potrafi wypowiedzieć się na temat, ale tylko w zakresie podstawowych wiadomości
 - potrafi tylko częściowo omówić dany temat
- c) stosowanie wiadomości przy wydatnej pomocy nauczyciela:
- pojedyncze umiejętności
 - wybitnie odtwórczy charakter opanowanego materiału
 - liczne błędy w zrozumieniu i stosowaniu pojęć
 - niewłaściwa konstrukcja wypowiedzi
 - w pracach pisemnych – zachwiane proporcje, często zły dobór materiału, ograniczenie się do jednej płaszczyzny opisywanych wydarzeń, częściowe opisanie procesu historycznego, brak wniosków, uzasadnień i ocen opisanych wydarzeń
- d) prezentacja zdobytej wiedzy z częstymi usterkami:
- styl wypowiedzi miejscami niejasny
 - ubogie i naiwne słownictwo
- e) postawa ucznia na lekcji – przeważnie brak aktywności
- f) bardzo częste odstępstwa od systematycznej pracy
- g) braki w materiale bieżącym

6. Ocena niedostateczna (1)

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który nie opanował wiadomości i umiejętności objętych programem nauczania. Nie wykazuje chęci współpracy z nauczycielem.

HISTORIA I TERAŻNIEJSZOŚĆ – zakres podstawowy

Wymagania edukacyjne i kryteria oceniania powstały w oparciu o podstawę programową (2022 r.) i zmiany w 2024 r.

Klasy II – III

I. Cele ogólne

Na edukację składają się :

1. Cele w zakresie wiadomości :

- poznanie form życia politycznego, społecznego, gospodarczego i sposobów sprawowania władzy w XX i XXI wieku
- poznanie życia ludzi na tle wydarzeń politycznych, społecznych, gospodarczych
- zapoznanie się z różnorodnością krajobrazów kulturowych i ideologicznych świata
- dostrzeganie roli religii w życiu człowieka
- zapoznanie się ze związkami przyczynowo – skutkowymi, czasowo – przestrzennymi oraz dostrzeganie ocen zjawisk i procesów historycznych
- poznanie regionalnego odniesienia do historii powszechnej i polskiej XX i XXI wieku

2. Cele w zakresie umiejętności

- porównywanie różnych koncepcji politycznych, religijnych i gospodarczych
- dokonywanie samodzielnej oceny oraz rekonstrukcji faktu lub zjawiska historycznego na podstawie innych źródeł
- formułowanie własnych opinii i umiejętności ich obrony i uzasadnienia
- poprawne interpretowanie tekstów źródłowych i kulturowych oraz sprawne posługiwanie się pojęciami
- gromadzenie informacji przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii i różnorodnych źródeł informacji

II. Wymagania szczegółowe na poszczególne oceny

Ocena celująca (6)

Uczeń otrzymuje ocenę jeżeli

- Opanował w pełni zakres wiedzy i umiejętności ujętych w podstawie programowej
- Charakteryzuje go systematyczna i efektywna praca indywidualna oraz zespołowa
- Samodzielnie i twórczo sięga do różnych źródeł informacji, analizuje je oraz wyciąga wnioski
- Chętnie uczestniczy w dyskusjach i pracach w grupach
- Bezbłędnie formułuje wnioski i broni swoich poglądów
- Przejawia samodzielne inicjatywy dotyczące rozwiązywania konkretnych problemów
- proponuje rozwiązania niestandardowe
- wykorzystuje wiedzę nie tylko z historii i wiedzy o społeczeństwie, ale również z przedmiotów pokrewnych
- odnosi sukcesy w konkursach historycznych i wiedzy o społeczeństwie zarówno w szkole, jak poza nią
- jest zawsze chętny do działania

Ocena bardzo dobra (5)

Uczeń otrzymuje ocenę jeżeli:

- opanował w pełni zakres wiedzy i umiejętności wyszczególnionych w podstawie programowej
- charakteryzuje go systematyczna i efektywna praca indywidualna i zespołowa
- sprawnie korzysta ze wszystkich dostępnych i wskazanych przez nauczyciela źródeł informacji
- potrafi dzięki wskazówkom nauczyciela dotrzeć do innych źródeł informacji
- chętnie uczestniczy w dyskusjach i pracy w grupach
- właściwie formułuje wnioski i broni swoich poglądów, posługując się argumentami
- wyróżniająco wywiązuje się z powierzonych zadań i ról
- bierze udział w konkursach historycznych i wiedzy o społeczeństwie zarówno w szkole, jak poza nią
- wykorzystuje wiedzę nie tylko z historii i wiedzy o społeczeństwie, ale również z przedmiotów pokrewnych
- ma dużą wiedzę o historii regionu

Ocena dobra (4)

Uczeń otrzymuje ocenę jeżeli:

- opanował zakres wiedzy i umiejętności wyszczególnionych w podstawie programowej w stopniu średnim
- zazwyczaj charakteryzuje go systematyczna i efektywna praca indywidualna i zespołowa
- potrafi korzystać z większości poznanych w czasie lekcji źródeł informacji
- często uczestniczy w dyskusjach i pracach zespołowych/grupowych
- poprawnie formułuje wnioski i broni swoich poglądów
- odpowiednio wywiązuje się z powierzonych zadań i ról
- zna najważniejsze wydarzenia i postacie z dziejów regionu
- próbuje wykorzystywać wiedzę nie tylko z historii i wiedzy o społeczeństwie, ale również z przedmiotów pokrewnych

Ocena dostateczna (3)

Uczeń otrzymuje ocenę jeżeli:

- opanował zakres wiedzy i umiejętności wyszczególnionych w podstawie programowej na poziomie elementarnym
- nie pracuje systematycznie i niezbyt chętnie podejmuje zadania wskazane przez nauczyciela
- nie pracuje w grupie ani w zespole zadaniowym
- nie formułuje własnych wniosków
- przy pomocy nauczyciela potrafi wykonać proste polecenia wymagające zastosowania podstawowych umiejętności
- rzadko wywiązuje się z powierzonych mu zadań
- rzadko uczestniczy w debatach, dyskusjach punktowanych

Ocena dopuszczająca (2)

Uczeń otrzymuje ocenę jeżeli:

- nie opanował podstawy programowej nawet na poziomie elementarnym
- nawet przy pomocy nauczyciela nie potrafi wykonać prostych poleceń wymagających zastosowania podstawowej wiedzy i umiejętności wyszczególnionych w podstawie programowej
- nie podejmuje prób samodzielnego myślenia, rozwiązywania problemów
- nie wyraża chęci współpracy z nauczycielem i innymi uczniami
- nie wywiązuje się z powierzonych mu zadań
- nie bierze udziału w debatach, dyskusjach punktowanych itp.
- nie wyraża chęci poprawy niezaliczonych partii materiału (np. ocen ze sprawdzianów czy prac terminowych)

Ocena niedostateczna (1)

Uczeń otrzymuje ocenę jeżeli:

- nie opanował wiadomości i umiejętności objętych programem nauczania.
- nie wykazuje chęci współpracy z nauczycielem.

FIZYKA – zakres podstawowy

klasa I

Ocena niedostateczna:

Uczeń:

- nie opanował wiadomości i umiejętności objętych programem nauczania.
- nie wykazuje chęci współpracy z nauczycielem.

Ocena dopuszczająca:

Uczeń:

- wyjaśnia, jakie obiekty stanowią przedmiot zainteresowania fizyki i astronomii; wskazuje ich przykłady
- przelicza wielokrotności i podwielokrotności, korzystając z tabeli przedrostków jednostek

- wskazuje podstawowe sposoby badania otaczającego świata w fizyce i innych naukach przyrodniczych
- wyjaśnia na przykładach różnicę między obserwacją a doświadczeniem
- wymienia, posługując się wybranym przykładem, podstawowe etapy doświadczenia; wyróżnia kluczowe kroki i sposób postępowania
- posługuje się pojęciem niepewności pomiaru wielkości prostych; zapisuje wynik pomiaru wraz z jego jednostką, z uwzględnieniem informacji o niepewności
- rozwiązuje proste zadania związane z opracowaniem wyników pomiarów; wykonuje obliczenia i zapisuje wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących wynikającej z dokładności pomiaru lub danych
- analizuje tekst popularnonaukowy dotyczący zastosowań fizyki w wielu dziedzinach nauki i życia (pod kierunkiem nauczyciela); wyodrębnia z tekstu informacje kluczowe i przedstawia je w różnych postaciach
- rozróżnia wielkości wektorowe i wielkości skalarne; wskazuje ich przykład
- posługuje się pojęciem siły wraz z jej jednostką; określa cechy wektora siły; wskazuje przyrząd służący do pomiaru siły; przedstawia siłę za pomocą wektora doświadczalnie ilustruje trzecią zasadę dynamiki, korzystając z opisu doświadczenia
- opisuje wzajemne oddziaływanie ciał, posługując się trzecią zasadą dynamiki
- rozpoznaje i nazywa siły, podaje ich przykłady w różnych sytuacjach praktycznych (siły: ciężkości, nacisku, sprężystości, wyporu, oporów ruchu); rozróżnia siłę wypadkową i siłę równoważącą
- posługuje się pojęciem siły wypadkowej; wyznacza i rysuje siłę wypadkową dla sił o jednakowych kierunkach; opisuje i rysuje siły, które się równoważą
- opisuje i wskazuje przykłady względności ruchu; rozróżnia pojęcia: tor i droga
- stosuje w obliczeniach związek prędkości z drogą i czasem, w jakim ta droga została przebyta; przelicza jednostki prędkości
- nazywa ruchem jednostajnym prostoliniowym ruch, w którym droga przebyta w jednostkowych przedziałach czasu jest stała i tor jest linią prostą; wskazuje w otoczeniu przykłady ruchu jednostajnego prostoliniowego
- wyznacza wartość prędkości i drogę z wykresów zależności prędkości i drogi od czasu dla ruchu prostoliniowego odcinkami jednostajnego; sporządza te wykresy na podstawie podanych informacji
- analizuje zachowanie się ciał na podstawie pierwszej zasady dynamiki
- nazywa ruchem jednostajnie przyspieszonym ruch, w którym wartość prędkości rośnie w jednostkowych przedziałach czasu o taką samą wartość, a ruchem jednostajnie opóźnionym – ruch, w którym wartość prędkości maleje w jednostkowych przedziałach czasu o taką samą wartość
- stosuje w obliczeniach związek przyspieszenia ze zmianą prędkości i czasem, w jakim ta zmiana nastąpiła $\Delta v = a \cdot \Delta t$ posługuje się pojęciem masy jako miary bezwładności ciał
- wskazuje stałą siłę jako przyczynę ruchu jednostajnie zmiennego; formułuje drugą zasadę dynamiki
- stosuje w obliczeniach związek między siłą i masą a przyspieszeniem
- analizuje zachowanie się ciał na podstawie drugiej zasady dynamiki
- rozróżnia opory ruchu (opory ośrodka i tarcie); opisuje, jak siła tarcia i opory ośrodka wpływają na ruch ciał
- wskazuje w otoczeniu przykłady szkodliwości i użyteczności tarcia
- wskazuje przykłady zjawisk będących skutkami działania sił bezwładności
- analizuje tekst Przyspieszenie pojazdów lub inny o podobnej tematyce; wyodrębnia z tekstu informacje kluczowe, posługuje się nimi i przedstawia je w różnych postaciach
- przeprowadza doświadczenia:
 - jak porusza się ciało, kiedy nie działa na nie żadna siła albo kiedy wszystkie działające nań siły się równoważą
 - bada czynniki wpływające na siłę tarcia; bada, od czego zależy opór powietrza, korzystając z opisu doświadczenia; przedstawia wyniki doświadczenia, formułuje wnioski
- rozwiązuje proste zadania lub problemy:
 - z wykorzystaniem trzeciej zasady dynamiki
 - związane z wyznaczaniem siły wypadkowej
 - z wykorzystaniem związku prędkości z drogą i czasem, w jakim ta droga została przebyta
 - związane z opisem ruchu jednostajnego prostoliniowego, wykorzystując pierwszą zasadę dynamiki

- związane z ruchem jednostajnie zmiennym
 - z wykorzystaniem drugiej zasady dynamiki
 - związane z ruchem ciał, uwzględniając opory ruchu i wykorzystując drugą zasadę dynamiki
 - związane z siłami bezwładności, szczególności: wyodrębnia z tekstów i ilustracji informacje kluczowe dla opisywanego zjawiska bądź problemu, przedstawia je w różnych postaciach,
- rozróżnia ruchy prostoliniowy i krzywoliniowy; wskazuje w otoczeniu przykłady ruchu krzywoliniowego, w szczególności ruchu po okręgu
 - posługuje się pojęciami okresu i częstotliwości wraz z ich jednostkami; opisuje związek jednostki częstotliwości (1 Hz) z jednostką czasu (1 s)
 - wyjaśnia (na przykładach), jaki skutek wywołuje siła działająca prostopadle do kierunku ruchu
 - wskazuje siłę dośrodkową jako przyczynę ruchu jednostajnego po okręgu
 - posługuje się pojęciem siły ciężkości; stosuje w obliczeniach związek między siłą ciężkości, masą i przyspieszeniem grawitacyjnym
 - wskazuje w otoczeniu i opisuje przykłady oddziaływania grawitacyjnego
 - stwierdza, że funkcję siły dośrodkowej w ruchu ciał niebieskich pełni siła grawitacji; wskazuje siłę grawitacji jako przyczynę ruchu krzywoliniowego ciał niebieskich (planet, księżyców); określa wpływ siły grawitacji na tor ruchu tych ciał
 - wskazuje siłę grawitacji jako siłę dośrodkową w ruchu satelitów wokół Ziemi
 - stwierdza, że wagi sprężynowa i elektroniczna bezpośrednio mierzą siłę nacisku ciała, które się na nich znajduje
 - posługuje się pojęciami: pracy mechanicznej, energii kinetycznej, energii potencjalnej grawitacji, energii potencjalnej sprężystości, energii wewnętrznej, wraz z ich jednostkami; wskazuje przykłady wykonywania pracy w życiu codziennym i w sensie fizycznym; opisuje wykonaną pracę jako zmianę energii
 - stosuje w obliczeniach związek pracy z siłą i drogą, na jakiej ta praca została wykonana, gdy kierunek działania siły jest zgodny z kierunkiem ruchu ciała
 - doświadczalnie wyznacza wykonaną pracę, korzystając z opisu doświadczenia
 - opisuje różne formy energii, posługując się przykładami z otoczenia; wykazuje, że energię wewnętrzną układu można zmienić, wykonując nad nim pracę lub przekazując doń energię w postaci ciepła
 - posługuje się pojęciami: energii kinetycznej, energii potencjalnej i energii mechanicznej, wraz z ich jednostkami
 - opisuje sposoby obliczania energii potencjalnej i energii kinetycznej;
 - posługuje się pojęciami: energii kinetycznej, energii potencjalnej, energii mechanicznej i energii wewnętrznej, wraz z ich jednostkami
 - formułuje zasadę zachowania energii
 - formułuje zasadę zachowania energii mechanicznej; wyjaśnia, kiedy można ją stosować
 - posługuje się pojęciem mocy wraz z jej jednostką; porównuje moce różnych urządzeń
 - podaje i interpretuje wzór na obliczanie mocy; stosuje w obliczeniach związek mocy z pracą i czasem, w jakim ta praca została wykonana
 - rozwiązuje proste zadania i problemy związane z:
 - energią i pracą mechaniczną
 - obliczaniem energii potencjalnej i energii kinetycznej
 - przemianami energii i wykorzystaniem zasady zachowania energii mechanicznej
 - mocą i wykorzystaniem związku mocy z pracą lub energią i czasem, opisuje na przykładach elektryzowanie ciał przez potarcie i dotyk; wyjaśnia, że te zjawiska polegają na przemieszczaniu się elektronów
 - informuje, kiedy naelektryzowane ciała się przyciągają, a kiedy odpychają; opisuje jakościowo oddziaływanie ładunków jednoimiennych i różnoimiennych
 - analizuje zjawiska elektryzowania ciał, posługując się pojęciem ładunku elektrycznego; rozróżnia dwa rodzaje ładunków elektrycznych
 - posługuje się pojęciem ładunku elektrycznego jako wielokrotnością ładunku elementarnego; stosuje jednostkę ładunku elektrycznego
 - podaje zasadę zachowania ładunku elektrycznego

- posługuje się pojęciem siły elektrycznej i wyjaśnia, od czego ona zależy
- odróżnia przewodniki od izolatorów i wskazuje ich przykłady
- informuje, kiedy mamy do czynienia z polem elektrycznym, i wskazuje przykłady jego występowania w otaczającej rzeczywistości
- informuje, że w nienaładowanym przewodniku ładunki elektryczne rozmieszczone są równomiernie, a nadmiarowe ładunki – bez względu na znak – powodują elektryzowanie tylko zewnętrznej powierzchni przewodnika
- omawia zasady ochrony przed burzą
- posługuje się pojęciem napięcia elektrycznego wraz z jego jednostką
- doświadczalnie bada oddziaływania ciał naelektryzowanych, korzystając z opisu doświadczenia; opisuje wyniki obserwacji, formułuje wnioski
- rozwiązuje proste zadania lub problemy:
 - dotyczące ładunków elektrycznych i oddziaływań ciał naelektryzowanych
 - związane z obliczaniem ładunku naelektryzowanych ciał i wykorzystaniem zasady zachowania ładunku
 - związane z rozkładem ładunków w przewodnikach
 - dotyczące kondensatorów, w szczególności: wyodrębnia z tekstów i ilustracji informacje kluczowe dla opisywanego zjawiska bądź problemu, przedstawia je w różnych postaciach,
- opisuje przepływ prądu w obwodach jako ruch elektronów swobodnych albo jonów w przewodnikach; opisuje warunki przepływu prądu elektrycznego i określa jego kierunek
- rozróżnia symbole graficzne podstawowych elementów obwodów elektrycznych
- posługuje się pojęciem napięcia elektrycznego wraz z jego jednostką
- rozróżnia pojęcia natężenie prądu i napięcie elektryczne; posługuje się pojęciem natężenia prądu wraz z jego jednostką
- wskazuje przyrządy pomiarowe służące do pomiaru napięcia i natężenia prądu elektrycznego oraz ich symbole graficzne
- wymienia sposoby łączenia elementów obwodu elektrycznego; rozróżnia połączenia szeregowe i równoległe, wskazuje ich przykłady
- posługuje się pojęciem węzła (połączenia przewodów); wskazuje węzły w przedstawionym obwodzie elektrycznym
- formułuje pierwsze prawo Kirchhoffa jako przykład zasady zachowania ładunku; wskazuje zastosowanie tego prawa m.in. w przypadku obwodu składającego się z połączonych równoległe odbiorników prądu
- formułuje prawo Ohma
- posługuje się pojęciem oporu elektrycznego jako własnością przewodnika; posługuje się jednostką oporu
- rozróżnia metale i półprzewodniki
- wyróżnia formy energii, na jakie jest zamieniana energia elektryczna; wskazuje źródła energii elektrycznej i odbiorniki; omawia przykłady zastosowania energii elektrycznej
- posługuje się pojęciami energii elektrycznej i mocy prądu elektrycznego wraz z ich jednostkami
- przeprowadza doświadczenie, korzystając z jego opisu: buduje – według podanego schematu – obwód elektryczny składający się ze źródła napięcia, odbiornika – żarówki, wyłącznika i przewodów; opisuje wyniki obserwacji, formułuje wnioski
- przelicza ilość energii elektrycznej wyrażoną w kilowatogodzinach na dźule
- opisuje rolę izolacji i bezpieczników przeciążeniowych w domowej sieci elektrycznej oraz warunki bezpiecznego korzystania z energii elektrycznej
- wymienia zasady postępowania w przypadku porażenia elektrycznego
- nazywa bieguny magnesów stałych i opisuje oddziaływanie między nimi; opisuje zachowanie się igły magnetycznej w obecności magnesu oraz zasadę działania kompasu; posługuje się pojęciem biegunów magnetycznych Ziemi; opisuje na przykładzie żelaza oddziaływanie magnesów na materiały magnetyczne
- porównuje oddziaływanie magnesów z oddziaływaniem ładunków elektrycznych; wskazuje podobieństwa i różnice
- opisuje budowę elektromagnesu; podaje przykłady zastosowania elektromagnesów i zwojnic
- wskazuje oddziaływanie magnetyczne jako podstawę działania silników elektrycznych
- rozpoznaje symbole diody na schematach obwodów elektronicznych

- przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisu:
 - bada napięcie przemienne
 - bada oddziaływanie magnesu na przedmioty wykonane z różnych substancji oraz oddziaływanie dwóch magnesów
 - bada odpychanie grafitu przez magnes

Ocena dostateczna:

- porównuje rozmiary różnych obiektów, którymi zajmują się fizycy i astronomowie, korzystając z infografiki zamieszczonej w podręczniku
- wykorzystuje informacje o rozmiarach obiektów do rozwiązywania zadań
- wymienia podstawowe wielkości fizyczne i ich jednostki w układzie SI, wskazuje przyrządy służące do ich pomiaru
- wyjaśnia (na przykładzie) podstawowe metody opracowywania wyników pomiarów
- wykonuje wybrane pomiary wielokrotne (np. długości ołówka) i wyznacza średnią jako końcowy wynik pomiaru
- rozwiązuje zadania związane z opracowaniem wyników pomiarów; wykonuje obliczenia i zapisuje wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących wynikającej z dokładności pomiaru lub danych
- przedstawia własnymi słowami główne tezy tekstu (zamieszczonego w podręczniku) Fizyka – komu się przydaje lub innego o podobnej tematyce
- wykorzystuje informacje pochodzące z analizy tekstu popularnonaukowego do rozwiązywania zadań
- przedstawia doświadczenie ilustrujące trzecią zasadę dynamiki na schematycznym rysunku
- wyjaśnia na przykładach z otoczenia wzajemność oddziaływań; analizuje i opisuje siły na przedstawionych ilustracjach
- stosuje trzecią zasadę dynamiki do opisu zachowania się ciał
- wyznacza graficznie siłę wypadkową dla sił działających w dowolnych kierunkach na płaszczyźnie
- rozróżnia pojęcia: położenie, tor i droga
- posługuje się do opisu ruchów wielkościami wektorowymi: przemieszczenie i prędkość wraz z ich jednostkami; przedstawia graficznie i opisuje wektory prędkości i przemieszczenia
- rozróżnia prędkość średnią i prędkość chwilową
- nazywa ruchem jednostajnym prostoliniowym ruch, w którym nie zmieniają się wartość, kierunek i zwrot prędkości
- opisuje ruch prostoliniowy jednostajny, posługując się zależnościami położenia i drogi od czasu
- analizuje wykresy zależności $s(t)$ i $x(t)$ dla ruchu jednostajnego prostoliniowego
- stosuje pierwszą zasadę dynamiki do opisu zachowania się ciał
- opisuje ruch jednostajnie zmienny, posługując się pojęciem przyspieszenia jako wielkości wektorowej, wraz z jego jednostką; określa cechy wektora przyspieszenia, przedstawia go graficznie
- opisuje ruch jednostajnie zmienny, posługując się zależnościami położenia, wartości prędkości i drogi od czasu
- wyznacza zmianę prędkości i przyspieszenie z wykresów zależności prędkości od czasu dla ruchu prostoliniowego jednostajnie zmiennego (przyspieszonego lub opóźnionego)
- interpretuje związek między siłą i masą a przyspieszeniem; opisuje związek jednostki siły (1 N) z jednostkami podstawowymi
- stosuje drugą zasadę dynamiki do opisu zachowania się ciał
- rozróżnia i porównuje tarcie statyczne i tarcie kinetyczne; wyjaśnia, jakie czynniki wpływają na siłę tarcia i od czego zależy opór powietrza
- omawia rolę tarcia na wybranych przykładach
- analizuje wyniki doświadczalnego badania czynników wpływających na siłę tarcia; zaznacza na schematycznym rysunku wektor siły tarcia i określa jego cechy; opracowuje wyniki doświadczenia domowego, uwzględniając niepewności pomiarowe; przedstawia wyniki na wykresie
- posługuje się pojęciem siły bezwładności, określa cechy tej siły
- doświadczalnie demonstruje działanie siły bezwładności, m.in. na przykładzie gwałtownie hamujących pojazdów

- rozróżnia układy inercjalne i układy nieinercjalne
- wykorzystuje informacje pochodzące z analizy tekstu popularnonaukowego do rozwiązywania zadań lub problemów
- doświadczalnie bada:
 - równoważenie siły wypadkowej, korzystając z opisu doświadczenia
 - jak porusza się ciało, kiedy nie działa na nie żadna siła albo wszystkie działające nań siły się równoważą; analizuje siły działające na ciało
 - przedstawia, analizuje i opracowuje wyniki doświadczenia, uwzględniając niepewności pomiarów;
 - formułuje wnioski
- rozwiązuje typowe zadania i problemy:
 - z wykorzystaniem trzeciej zasady dynamiki
 - z związane z wyznaczaniem siły wypadkowej
 - z wykorzystaniem związku prędkości z drogą i czasem, w jakim ta droga została przebyta
 - związane z opisem ruchu jednostajnego prostoliniowego, z wykorzystaniem pierwszej zasady dynamiki
 - związane z ruchem jednostajnie zmiennym
 - z wykorzystaniem drugiej zasady dynamiki
 - związane z ruchem ciał, uwzględniając opory ruchu
 - związane z siłami bezwładności i opisem zjawisk w układach inercjalnych i nieinercjalnych,
- dokonuje syntezy wiedzy o przyczynach i opisie ruchu prostoliniowego, uwzględniając opory ruchu i układ odniesienia; przedstawia najważniejsze pojęcia, zasady i zależności, porównuje ruchy jednostajny i jednostajnie zmienny
- opisuje ruch jednostajny po okręgu, posługując się pojęciami: okresu, częstotliwości i prędkości liniowej, wraz z ich jednostkami
- rysuje i opisuje wektor prędkości liniowej w ruchu jednostajnym po okręgu, określa jego cechy
- oblicza okres i częstotliwość w ruchu jednostajnym po okręgu; opisuje związek między prędkością liniową a promieniem okręgu i okresem lub częstotliwością
- porównuje okresy i częstotliwości w ruchu po okręgu wybranych ciał; posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy materiałów źródłowych
- wskazuje siłę dośrodkową jako przyczynę ruchu jednostajnego po okręgu, określa jej cechy (kierunek i zwrot); wskazuje przykłady sił pełniących funkcję siły dośrodkowej
- interpretuje związek między siłą dośrodkową a masą, prędkością liniową i promieniem w ruchu jednostajnym po okręgu (na podstawie wyników doświadczenia); zapisuje wzór na wartość siły dośrodkowej
- analizuje jakościowo (na wybranych przykładach ruchu) siły pełniące funkcję siły dośrodkowej, np. siły: tarcia, elektrostatyczną, naprężenia nici
- nazywa obracający się układ odniesienia układem nieinercjalnym
- wskazuje siłę grawitacji jako przyczynę spadania ciał
- formułuje prawo powszechnego ciążenia; posługuje się prawem powszechnego ciążenia do opisu oddziaływania grawitacyjnego; ilustruje na rysunku schematycznym siły oddziaływania grawitacyjnego
- podaje i interpretuje wzór na siłę grawitacji postaci: $F = G \frac{m_1 m_2}{r^2}$; posługuje się pojęciem stałej grawitacji; podaje jej wartość, korzystając z materiałów pomocniczych
- wskazuje siłę grawitacji jako siłę dośrodkową w ruchu po orbicie kołowej; wyjaśnia, dlaczego planety krążą wokół Słońca, a księżycy – wokół planet, a nie odwrotnie
- wyjaśnia, dlaczego Księżyc nie spada na Ziemię; ilustruje na rysunku schematycznym siły oddziaływania grawitacyjnego między tymi ciałami
- omawia ruch satelitów wokół Ziemi; posługuje się pojęciem satelity geostacjonarnego, omawia jego ruch i możliwości wykorzystania
- opisuje stan nieważkości i stan przeciążenia; podaje warunki i przykłady ich występowania
- opisuje budowę planet Układu Słonecznego oraz innych obiektów Układu Słonecznego
- obserwuje stan przeciążenia i stan nieważkości oraz pozorne zmiany ciężaru w windzie, korzystając z ich opisu; przedstawia, opisuje, analizuje i opracowuje wyniki doświadczeń i obserwacji, uwzględniając niepewności pomiarów; formułuje wnioski

- rozwiązuje typowe zadania i problemy związane z:
 - opisem ruchu jednostajnego po okręgu
 - wykorzystaniem związku między siłą dośrodkową a masą i prędkością liniową ciała oraz promieniem okręgu
 - oddziaływaniem grawitacyjnym oraz ruchem planet i księżyców
 - opisywaniem stanów nieważkości i przeciążenia
 - konsekwencjami prostoliniowego rozchodzenia się światła oraz ruchu Księżyca i Ziemi w Układzie Słonecznym
- dokonuje syntezy wiedzy o ruchu po okręgu i grawitacji; przedstawia najważniejsze pojęcia, zasady i zależności wykazuje na przykładach, że siła działająca przeciwnie do kierunku ruchu wykonuje pracę ujemną, a gdy siła jest prostopadła do kierunku ruchu, praca jest równa zero
- opracowuje i analizuje wyniki doświadczalnego wyznaczania wykonanej pracy, uwzględniając niepewności pomiarowe
- stosuje w obliczeniach wzory na energię potencjalną i energię kinetyczną oraz związek między siłą ciężkości, masą i przyspieszeniem grawitacyjnym
- porównuje ciężar i energię potencjalną na różnych ciałach niebieskich, korzystając z tabeli wartości przyspieszenia grawitacyjnego
- wykorzystuje zasadę zachowania energii do opisu zjawisk zachodzących w otoczeniu
- stosuje w obliczeniach zasadę zachowania energii mechanicznej; wykazuje jej użyteczność w opisie spadku swobodnego
- analizuje przemiany energii (na wybranym przykładzie) opisuje związek jednostki mocy z jednostkami podstawowymi
- wyjaśnia związek energii zużytej przez dane urządzenie w określonym czasie z mocą tego urządzenia, $E = P \cdot t$ stosuje ten związek w obliczeniach; posługuje się pojęciem kilowatogodziny
- posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy zamieszczonych w podręczniku tekstów dotyczących mocy i energii
- przeprowadza doświadczenia:
 - bada przemiany energii mechanicznej
 - bada przemiany energii, korzystając z ich opisów; przedstawia i analizuje wyniki doświadczeń, formułuje wnioski
- rozwiązuje typowe zadania i problemy związane z:
 - energią i pracą mechaniczną
 - obliczaniem energii potencjalnej i energii kinetycznej
 - przemianami energii i wykorzystaniem zasady zachowania energii mechanicznej
 - mocą i wykorzystaniem związku mocy z pracą lub energią i czasem, w szczególności dokonuje syntezy wiedzy o pracy, mocy i energii; przedstawia najważniejsze pojęcia, zasady i zależności, porównuje ruchy jednostajny i jednostajnie zmienny
- wyjaśnia mechanizm zjawiska elektryzowania ciał, odwołując się do budowy materii i modelu atomu; określa ładunek protonu, elektronu i atomu
- informuje, że ładunek 1 C to ładunek około $6,24 \cdot 10^{18}$ protonów; posługuje się wartością ładunku elementarnego równą w przybliżeniu $1,6 \cdot 10^{-19}$ C do opisu zjawisk i obliczeń
- posługuje się zasadą zachowania ładunku i stosuje ją do obliczania ładunku naelektryzowanych ciał
- opisuje budowę elektroskopu i zasadę jego działania
- formułuje i interpretuje prawo Coulomba oraz zapisuje wzór opisujący to prawo;
- opisuje przemieszczanie się ładunków w przewodnikach pod wpływem oddziaływania ładunku zewnętrznego
- posługuje się pojęciem pola elektrycznego do opisu oddziaływań elektrycznych
- wymienia źródła wysokiego napięcia używane w doświadczeniach z elektrostatyki i opisuje zasady bezpiecznego korzystania z nich
- informuje, że zmiana w polu elektrycznym nie następuje natychmiast, lecz rozchodzi się z prędkością światła
- posługuje się pojęciem linii pola elektrycznego; ilustruje graficznie pole elektryczne za pomocą linii pola, określa i zaznacza ich zwrot na schematycznych rysunkach

- opisuje jakościowo rozkład ładunków w przewodnikach i znikanie pola elektrycznego wewnątrz przewodnika (klatka Faradaya)
- opisuje kondensator jako układ dwóch przeciwnie naładowanych przewodników, między którymi istnieje napięcie elektryczne, oraz jako urządzenie magazynujące energię
- określa miarę napięcia jako różnicę energii w przeliczeniu na jednostkę ładunku; interpretuje i stosuje w obliczeniach wzór $U = \Delta E / q$
- wskazuje praktyczne zastosowania kondensatorów
- przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisu:
 - bada oddziaływanie ciała naelektryzowanego i ciał elektrycznie obojętnych
 - doświadczalnie ilustruje pole elektryczne oraz układ linii pola wokół przewodnika
 - bada rozkład ładunków w przewodniku
 - doświadczalnie demonstruje przekaz energii podczas rozładowywania się kondensatora (np. lampa błyskowa, przeskoc iskry); przedstawia, opisuje, analizuje i wyjaśnia wyniki obserwacji lub doświadczenia, formułuje wnioski
- rysuje schematy obwodów składających się z jednego źródła energii, jednego odbiornika i wyłączników, posługując się symbolami graficznymi tych elementów; zaznacza kierunek przepływu prądu elektrycznego
- podaje definicję napięcia elektrycznego i wzór na jego obliczanie
- interpretuje oraz stosuje w obliczeniach związek między natężeniem prądu a ładunkiem i czasem jego przepływu przez przekrój poprzeczny przewodnika
- omawia funkcję baterii w obwodzie elektrycznym i porównuje ją z kondensatorem
- wyjaśnia, jak zmierzyć napięcie między punktami w obwodzie, w którym płynie prąd elektryczny; opisuje sposób podłączania do obwodu woltomierza i amperomierza
- omawia różnice między połączeniem szeregowym a połączeniem równoległym elementów obwodu elektrycznego
- uzasadnia na podstawie zasady zachowania ładunku, że przy połączeniu szeregowym natężenie prądu jest takie samo w każdym punkcie obwodu
- opisuje zasadę dodawania napięć w układzie ogniw połączonych szeregowo i jej związek z zasadą zachowania energii; opisuje jej wykorzystanie
- opisuje sumowanie napięć w obwodzie na przykładzie szeregowego połączenia odbiorników energii elektrycznej
- stosuje pierwsze prawo Kirchhoffa do wyznaczania natężeń prądów płynących w rozgałęzionym obwodzie
- sporządza wykres zależności $I(U)$; właściwie skaluje, oznacza i dobiera zakresy osi; dopasowuje prostą do danych przedstawionych w postaci wykresu; rozpoznaje proporcjonalność prostą na podstawie wykresu
- interpretuje prawo Ohma i opisuje warunki, w jakich ono obowiązuje
- stosuje w obliczeniach proporcjonalność natężenia prądu stałego do napięcia dla przewodników (prawo Ohma)
- interpretuje pojęcie oporu elektrycznego
- wyjaśnia, skąd się bierze opór elektryczny; opisuje jakościowo zależność oporu od wymiarów przewodnika i rodzaju substancji, z jakiej go wykonano
- stosuje w obliczeniach związek między napięciem a natężeniem prądu i oporem elektrycznym
- wyjaśnia, czym są oporniki i potencjometry, wskazuje ich przykłady i zastosowania; omawia zastosowanie omomierza
- porównuje przewodniki, izolatory i półprzewodniki, wskazuje ich przykłady i zastosowania
- interpretuje i stosuje w obliczeniach związek między energią elektryczną a mocą prądu elektrycznego
- wyjaśnia, od czego zależy moc prądu elektrycznego; interpretuje i stosuje w obliczeniach związek między mocą prądu a napięciem i natężeniem prądu
- wykorzystuje w obliczeniach dane znamionowe urządzeń elektrycznych
- przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisów:
 - mierzy natężenie prądu w różnych punktach obwodu i bada dodawanie napięć w układzie ogniw połączonych szeregowo
 - bada zależność między napięciem a natężeniem prądu

- opisuje cechy prądu przemiennego, posługuje się pojęciami napięcia skutecznego i natężenia skutecznego
- opisuje domową sieć elektryczną jako przykład obwodu rozgałęzionego; stwierdza, że odbiorniki w sieci domowej są połączone równolegle, a łączna moc pobierana z sieci jest równa sumie mocy poszczególnych urządzeń
- wykorzystuje w obliczeniach dane znamionowe urządzeń elektrycznych; oblicza zużycie energii elektrycznej i jego koszt
- wyjaśnia funkcję bezpieczników różnicowych
- stosuje w obliczeniach wzory na moc prądu (urządzenia) elektrycznego i łączną moc pobieraną z sieci elektrycznej
- opisuje zachowanie się igły magnetycznej w otoczeniu prostoliniowego przewodnika z prądem
- posługuje się pojęciami pola magnetycznego; wymienia źródła pola magnetycznego: magnesy oraz prąd elektryczny, a ogólnie – poruszający się ładunek elektryczny
- opisuje działanie elektromagnesu
- opisuje jakościowo oddziaływanie pola magnetycznego na przewodniki z prądem i poruszające się cząstki naładowane
- porównuje siłę magnetyczną z siłą elektryczną, wskazuje różnice
- omawia funkcję pola magnetycznego Ziemi jako osłony przed wiatrem słonecznym
- opisuje zjawisko indukcji elektromagnetycznej i jej związek ze względnym ruchem magnesu i zwojnicy; podaje przykłady jego praktycznego wykorzystania (np. prądnica, mikrofon i głośnik, kuchenka indukcyjna)
- opisuje przemiany energii podczas działania prądnicy
- opisuje zjawisko indukcji elektromagnetycznej i jej związek ze zmianą natężenia prądu w elektromagnesie
- opisuje funkcję diody półprzewodnikowej jako elementu przewodzącego w jedną stronę oraz jako źródła światła; zaznacza symbol diody na schematach obwodów elektrycznych
- przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisu:
 - bada zwarcie i działanie bezpiecznika
 - magnesuje gwóźdź i buduje kompas
 - doświadczalnie ilustruje układ linii pola magnetycznego wokół prostoliniowego przewodnika z prądem
 - buduje elektromagnes i bada jego działanie

Ocena dobra:

- podaje rząd wielkości rozmiarów wybranych obiektów i odległości we Wszechświecie
- wykorzystuje informacje o rozmiarach i odległościach we Wszechświecie do rozwiązywania problemów
- wykorzystuje informacje pochodzące z analizy tekstu popularnonaukowego do rozwiązywania problemów
- wyznacza wartość siły wypadkowej dla sił działających w dowolnych kierunkach na płaszczyźnie
- wyjaśnia na wybranym przykładzie praktyczne wykorzystanie wyznaczania siły wypadkowej dla sił działających w dowolnych kierunkach na płaszczyźnie
- wyjaśnia na wybranym przykładzie sposób określania prędkości chwilowej
- wyjaśnia, dlaczego wykresem zależności $x(t)$ dla ruchu jednostajnego prostoliniowego jest linia prosta
- porównuje ruchy jednostajny i jednostajnie zmienny
- sporządza i interpretuje wykresy zależności wartości prędkości i przyspieszenia w ruchu prostoliniowym jednostajnie zmiennym od czasu
- analizuje siły działające na spadające ciało, na przykładzie skoku na spadochronie
- wyjaśnia na przykładach różnice między opisami zjawisk obserwowanych w pojazdach poruszających się ruchem jednostajnie zmiennym, w układach inercjalnych i nieinercjalnych
- rozwiązuje złożone (typowe) zadania i problemy:
 - związane z wyznaczaniem siły wypadkowej
 - z wykorzystaniem związku prędkości z drogą i czasem, w jakim ta droga została przebyta
 - związane z opisem ruchu jednostajnego, wykorzystując pierwszą zasadę dynamiki
 - związane z ruchem jednostajnie zmiennym
 - związane z wykorzystaniem drugiej zasady dynamiki
 - związane z ruchem, uwzględniając opory ruchu

- związane z siłami bezwładności i opisem zjawisk w układach inercjalnych i nieinercjalnych
- planuje i modyfikuje przebieg doświadczeń dotyczących: badania równoważenia siły wypadkowej
- samodzielnie wyszukuje i analizuje materiały źródłowe,
- wyjaśnia (na wybranym przykładzie), jak wartość siły dośrodkowej zależy od masy i prędkości ciała oraz promienia okręgu
- analizuje (na wybranych przykładach ruchu) siły pełniące funkcję siły dośrodkowej
- posługuje się pojęciem siły odśrodkowej jako siły bezwładności działającej w układzie obracającym się
- stosuje w obliczeniach wzór na siłę grawitacji postaci: $F = G \frac{m_1 m_2}{r^2}$
- ilustruje właściwości siły grawitacji, posługując się analogią – porównuje ruch piłeczki przyklepionej do sznurka z ruchem Księżyca wokół Ziemi
- opisuje wzajemne okrażanie się dwóch przyciągających się ciał na przykładzie podwójnych układów gwiazd
- wyjaśnia, czym jest nieważkość panująca w statku kosmicznym
- analizuje siły działające na ciało poruszające się z przyspieszeniem skierowanym pionowo (na przykładzie windy); ilustruje je na schematycznym rysunku
- analizuje i oblicza wskazania wagi w windzie ruszającej w górę
- rozwiązuje złożone (typowe) zadania i problemy związane z:
 - opisem ruchu jednostajnego po okręgu
 - wykorzystaniem zależności między siłą dośrodkową a masą i prędkością ciała oraz promieniem okręgu
 - opisem oddziaływania grawitacyjnego
 - opisywaniem stanów: nieważkości, przeciążenia
 - konsekwencjami ruchu Księżyca i Ziemi w Układzie Słonecznym
 - budową Układu Słonecznego oraz ruchem planet wokół Słońca, a księżyców – wokół planet
- rozwiązuje złożone (typowe) zadania i problemy związane z:
 - energią i pracą mechaniczną
 - obliczaniem energii potencjalnej i energii kinetycznej
 - przemianami energii, z wykorzystaniem zasady zachowania energii mechanicznej
 - mocą i wykorzystaniem związku mocy z pracą lub energią i czasem
- planuje i modyfikuje przebieg doświadczalnego badania przemian energii mechanicznej
- planuje i przeprowadza doświadczenie – wyznacza moc swojego organizmu podczas rozpędzania się na rowerze; opracowuje wyniki doświadczenia, uwzględniając niepewności pomiarowe
- opisuje na wybranych przykładach praktyczne wykorzystanie oddziaływań elektrostatycznych (np. kserograf, drukarka laserowa)
- wyjaśnia mechanizm przyciągania ciała elektrycznie obojętnego (przewodnika lub izolatora) przez ciało naelektryzowane
- uzasadnia, że zmiana w polu elektrycznym nie następuje natychmiast, lecz rozchodzi się z prędkością światła
- interpretuje zagęszczenie linii pola elektrycznego
- uzasadnia, że w nienaładowanym przewodniku ładunki elektryczne rozmieszczone są równomiernie, a nadmiarowe ładunki – bez względu na znak – powodują elektryzowanie tylko zewnętrznej powierzchni przewodnika
- wyjaśnia działanie kondensatora jako układu dwóch przeciwnie naładowanych przewodników, między którymi istnieje napięcie elektryczne, oraz jako urządzenia magazynującego energię
- omawia na wybranych przykładach (np. lampy błyskowej, defibrylatora) praktyczne zastosowania kondensatorów;
- wykorzystuje informacje dotyczące kondensatorów do rozwiązywania zadań lub problemów i wyjaśniania zjawisk
- przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisów:
 - bada znak ładunku naelektryzowanych ciał
 - buduje elektroskop i wykorzystuje go do przeprowadzenia doświadczenia, opisuje i wyjaśnia wyniki obserwacji
- posługuje się miernikiem uniwersalnym, wybiera odpowiedni zakres pomiaru i odczytuje wynik; oblicza (szacuje) niepewność pomiaru napięcia lub natężenia prądu, stosując uproszczone reguły

- uzasadnia, że zasada dodawania napięć w układzie ogniów połączonych szeregowo wynika z zasady zachowania energii
- uzasadnia sumowanie napięć na przykładzie szeregowego połączenia odbiorników energii elektrycznej
- interpretuje pierwsze prawo Kirchhoffa jako przykład zasady zachowania ładunku
- uzasadnia zależność oporu od wymiarów przewodnika i rodzaju substancji, z jakiej go wykonano
- wyznacza opór elektryczny na podstawie wykresu zależności $I(U)$; stawia hipotezy
- buduje potencjometr i bada jego działanie w obwodzie elektrycznym z żarówkami, korzystając z opisu doświadczenia; formułuje wnioski
- uwzględnia straty energii w obliczeniach związanych z wykorzystaniem związku między energią i mocą prądu a napięciem i natężeniem prądu oraz danych znamionowych urządzeń elektrycznych
- analizuje i opisuje wykres prądu przemiennego
- uzasadnia, że odbiorniki w sieci domowej są połączone równolegle, a łączna moc pobierana z sieci jest równa sumie mocy poszczególnych urządzeń
- określa i zaznacza zwrot linii pola magnetycznego w pobliżu magnesów stałych i przewodników z prądem (przewodnik prostoliniowy, zwojnica), stosując regułę prawej ręki
- wyjaśnia zasadę działania wybranego urządzenia zawierającego elektromagnes
- określa kierunek i zwrot siły magnetycznej; analizuje zmiany toru cząstki w polu magnetycznym w zależności od kierunku jej ruchu
- opisuje powstawanie zorzy polarnej
- opisuje budowę prądnicy i wyjaśnia zasadę jej działania na modelu lub schemacie
- wyjaśnia – na modelu lub schemacie – zasadę działania transformatora i rolę rdzenia w kształcie ramki
- wykazuje, że transformator nie pozwala uzyskać na wyjściu wyższej mocy niż na wejściu; wyjaśnia, do czego służą linie wysokiego napięcia; omawia przesyłanie energii elektrycznej
- porównuje źródła światła: tradycyjne żarówki, świetlówki (tzw. żarówki energooszczędne) i diody świecące (LED)
- przedstawia zastosowanie diody w prostownikach; wyjaśnia, do czego służy prostownik i wskazuje jego zastosowanie

Ocena bardzo dobra:

- samodzielnie wyszukuje (np. w internecie) i analizuje tekst popularnonaukowy dotyczący powiązań fizyki z innymi dziedzinami nauki; przedstawia wyniki analizy; posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy tego tekstu
- rozwiązuje nietypowe, złożone zadania i problemy związane z:
 - wyznaczeniem siły wypadkowej
 - wykorzystaniem związku prędkości z drogą i czasem, w jakim ta droga została przebyta
 - opisem ruchu jednostajnego, z wykorzystaniem pierwszej zasady dynamiki
 - ruchem jednostajnie zmiennym
 - wykorzystaniem drugiej zasady dynamiki
 - ruchem, z uwzględnieniem oporów ruchu
 - siłami bezwładności oraz opisami zjawisk w układach inercjalnych i nieinercjalnych
- realizuje i prezentuje własny projekt związany z badaniem ruchu (inny niż opisany w podręczniku)
- analizuje siły działające na ciało poruszające się z przyspieszeniem skierowanym pionowo (na przykładzie innym niż poruszająca się winda)
- rozwiązuje nietypowe, złożone zadania i problemy związane z:
 - opisem ruchu jednostajnego po okręgu
 - wykorzystaniem związku między siłą dośrodkową a masą i prędkością ciała oraz promieniem okręgu
 - opisem oddziaływania grawitacyjnego
 - ruchem planet i księżyców
 - ruchem satelitów wokół Ziemi, z wykorzystaniem wzoru na prędkość satelity
 - opisywaniem stanów: nieważkości, przeciążenia

- konsekwencjami ruchu Księżycy i Ziemi w Układzie Słonecznym
- budową Układu Słonecznego oraz ruchem planet wokół Słońca i ruchem księżyców wokół planet
- realizuje i prezentuje własny projekt związany z ruchem po okręgu i grawitacją
- rozwiązuje nietypowe, złożone zadania i problemy związane z:
 - energią i pracą mechaniczną
 - obliczaniem energii potencjalnej i energii kinetycznej
 - przemianami energii i wykorzystaniem zasady zachowania energii mechanicznej
 - mocą i wykorzystaniem związku mocy z pracą lub energią i czasem
- realizuje i prezentuje własny projekt związany z pracą, mocą i energią (inny niż opisany w podręczniku)
- opisuje przepływ prądu w obwodach jako ruch elektronów swobodnych albo jonów w przewodnikach; opisuje warunki przepływu prądu elektrycznego i określa jego kierunek
- rozróżnia symbole graficzne podstawowych elementów obwodów elektrycznych
- posługuje się pojęciem napięcia elektrycznego wraz z jego jednostką
- rozróżnia pojęcia natężenie prądu i napięcie elektryczne; posługuje się pojęciem natężenia prądu wraz z jego jednostką
- wskazuje przyrządy pomiarowe służące do pomiaru napięcia i natężenia prądu elektrycznego oraz ich symbole graficzne
- wymienia sposoby łączenia elementów obwodu elektrycznego; rozróżnia połączenia szeregowe i równoległe, wskazuje ich przykłady
- posługuje się pojęciem węzła (połączenia przewodów); wskazuje węzły w przedstawionym obwodzie elektrycznym
- formułuje pierwsze prawo Kirchhoffa jako przykład zasady zachowania ładunku; wskazuje zastosowanie tego prawa m.in. w przypadku obwodu składającego się z połączonych równoległe odbiorników prądu
- formułuje prawo Ohma
- posługuje się pojęciem oporu elektrycznego jako własnością przewodnika; posługuje się jednostką oporu
- rozróżnia metale i półprzewodniki
- wyróżnia formy energii, na jakie jest zamieniana energia elektryczna; wskazuje źródła energii elektrycznej i odbiorniki; omawia przykłady zastosowania energii elektrycznej
- posługuje się pojęciami energii elektrycznej i mocy prądu elektrycznego wraz z ich jednostkami
- przeprowadza doświadczenie, korzystając z jego opisu: buduje – według podanego schematu – obwód elektryczny składający się ze źródła napięcia, odbiornika – żarówki, wyłącznika i przewodów; opisuje wyniki obserwacji, formułuje wnioski
- rozwiązuje proste zadania lub problemy dotyczące treści rozdziału Prąd elektryczny
- rozróżnia pojęcia napięcie stałe i napięcie przemienne
- przelicza ilość energii elektrycznej wyrażoną w kilowatogodzinach na dźule
- opisuje rolę izolacji i bezpieczników przeciążeniowych w domowej sieci elektrycznej oraz warunki bezpiecznego korzystania z energii elektrycznej
- wymienia zasady postępowania w przypadku porażenia elektrycznego
- nazywa bieguny magnesów stałych i opisuje oddziaływanie między nimi; opisuje zachowanie się igły magnetycznej w obecności magnesu oraz zasadę działania kompasu; posługuje się pojęciem biegunów magnetycznych Ziemi
- opisuje na przykładzie żelaza oddziaływanie magnesów na materiały magnetyczne
- porównuje oddziaływanie magnesów z oddziaływaniem ładunków elektrycznych; wskazuje podobieństwa i różnice
- opisuje oddziaływanie magnesu na różne substancje; wskazuje przykłady substancji, które magnes silnie przyciąga – ferromagnetyków
- opisuje budowę elektromagnesu; podaje przykłady zastosowania elektromagnesów i zwojnic
- wskazuje oddziaływanie magnetyczne jako podstawę działania silników elektrycznych
- rozpoznaje symbole diody i tranzystora na schematach obwodów elektronicznych
- przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisu:
 - bada napięcie przemienne
 - bada oddziaływanie magnesu na przedmioty wykonane z różnych substancji oraz oddziaływanie

- dwóch magnesów
- bada odpychanie grafitu przez magnes
- demonstruje magnesowanie się żelaza w polu magnetycznym
- rozwiązuje proste zadania lub problemy dotyczące treści rozdziału Elektryczność i magnetyzm

Ocena celująca:

- rozwiązuje trudne zadania problemowe, rachunkowe i doświadczalne wymagające łączenia różnych wymagań szczegółowych i ogólnych Podstawy programowej.

klasa II

Ocena niedostateczna:

Uczeń:

- nie opanował wiadomości i umiejętności objętych programem nauczania.
- nie wykazuje chęci współpracy z nauczycielem.

Ocena dopuszczająca:

- informuje, czym zajmuje się termodynamika; porównuje właściwości substancji w różnych stanach skupienia wynikające z ich budowy mikroskopowej; analizuje jakościowo związek między temperaturą a średnią energią kinetyczną cząsteczek
- informuje, że energię układu można zmienić, wykonując nad nim pracę lub przekazując mu energię w postaci ciepła
- posługuje się pojęciem ciepła właściwego wraz z jego jednostką; porównuje ciepła właściwe różnych substancji
- posługuje się skalami temperatur Celsjusza i Kelvina oraz pojęciem mocy
- rozróżnia i nazywa zmiany stanów skupienia; analizuje i opisuje zjawiska: topnienia, krzepnięcia, wrzenia, skraplania, sublimacji i resublimacji jako procesy, w których dostarczanie energii w postaci ciepła nie powoduje zmiany temperatury; wskazuje przykłady przemian fazowych w otaczającej rzeczywistości
- informuje, że topnienie i parowanie wymagają dostarczenia energii, natomiast podczas krzepnięcia i skraplania wydziela się energia
- wymienia szczególne własności wody oraz ich konsekwencje dla życia na Ziemi, wskazuje
- odpowiednie przykłady w otaczającej rzeczywistości
- przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisu:
- ilustruje model zjawiska dyfuzji, bada jakościowo szybkość topnienia lodu
- bada proces topnienia lodu, obserwuje szybkość wydzielania gazu, wykazuje zależność temperatury wrzenia od ciśnienia zewnętrznego
- przedstawia, opisuje i analizuje wyniki obserwacji, formułuje wnioski
- rozwiązuje proste zadania lub problemy:
 - dotyczące energii wewnętrznej i zjawiska dyfuzji
 - dotyczące rozszerzalności cieplnej
 - z wykorzystaniem pojęcia ciepła właściwego
 - związane z przemianami fazowymi
 - związane z wykorzystaniem ciepła przemiany fazowej
 - dotyczące szczególnych własności wody;
- posługuje się pojęciem siły ciężkości, stosuje do obliczeń związek między tą siłą i masą;
- rozpoznaje i nazywa siłę sprężystości
- opisuje ruch drgający jako ruch okresowy; podaje przykłady takiego ruchu; wskazuje położenie
- równowagi i amplitudę drgań
- rysuje i opisuje siły działające na ciężarek na sprężynie; wyznacza amplitudę i okres drgań
- na podstawie przedstawionego wykresu zależności położenia ciężarka od czasu
- analizuje, opisuje i rysuje siły działające na ciężarek na sprężynie (wahadło sprężynowe)
- wykonujący ruch drgający w różnych jego położeniach
- posługuje się pojęciami energii kinetycznej, energii potencjalnej grawitacji i energii

- potencjalnej sprężystości; analizuje jakościowo przemiany energii w ruchu drgającym
- opisuje jakościowo zależność okresu drgań ciężarka na sprężynie od jego masy
- opisuje rozchodzenie się fali mechanicznej jako proces przekazywania energii bez przenoszenia materii; posługuje się pojęciem prędkości fali; wskazuje impuls falowy
- posługuje się pojęciami: amplitudy fali, okresu fali, częstotliwości fali i długości fali, wraz z ich jednostkami, do opisu fal
- opisuje mechanizm powstawania i rozchodzenia się fal dźwiękowych w powietrzu; podaje przykłady źródeł dźwięków
- wymienia cechy wspólne i różnice w rozchodzeniu się fal mechanicznych i elektromagnetycznych
- przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisu: obserwuje fale na wodzie, przedstawia (ilustruje na schematycznym rysunku), opisuje i analizuje wyniki obserwacji, formułuje wnioski
- rozwiązuje proste zadania lub problemy:
 - z wykorzystaniem prawa Hooke’a
 - związane z opisem ruchu drgającego i analizą przemian energii w tym ruchu
 - związane z okresem drgań wahadła sprężynowego
 - dotyczące drgań wymuszonych i tłumionych oraz zjawiska rezonansu
 - dotyczące dźwięków
 - dotyczące fal elektromagnetycznych, w szczególności: wyodrębnia z tekstów i ilustracji informacje kluczowe, przelicza jednostki, wykonuje obliczenia i zapisuje wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących, ustala odpowiedzi, czytelnie przedstawia odpowiedzi i rozwiązania
- posługuje się pojęciami: powierzchni falowej, promienia fali; rozróżnia fale płaskie, koliste i kuliste; wskazuje ich przykłady w otaczającej rzeczywistości
- opisuje zjawisko odbicia od powierzchni płaskiej i od powierzchni sferycznej
- opisuje zjawisko rozproszenia światła przy odbiciu od powierzchni chropowatej; wskazuje jego przykłady w otaczającej rzeczywistości
- opisuje jakościowo zjawisko załamania światła na granicy dwóch ośrodków różniących się prędkością rozchodzenia się światła; wskazuje kierunek załamania; podaje przykłady wykorzystania zjawiska załamania światła w praktyce
- opisuje światło białe jako mieszaninę barw, ilustruje to rozszczepieniem światła w pryzmacie
- ilustruje prostoliniowe rozchodzenie się światła w ośrodku jednorodnym
- podaje zasadę superpozycji fal
- rozróżnia światło spolaryzowane i niespolaryzowane przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisu:
 - demonstruje fale koliste i płaskie
 - demonstruje rozpraszanie się światła w ośrodku;
 - przedstawia (ilustruje na schematycznym rysunku) i opisuje obserwacje, formułuje wnioski
- rozwiązuje proste zadania lub problemy:
 - związane z opisem fal i zjawiskiem ich odbicia oraz rozpraszaniem światła
 - dotyczące załamania fal
 - dotyczące odbicia i załamania światła
 - związane z dyfrakcją i interferencją fal
 - dotyczące polaryzacji światła, w szczególności: wyodrębnia z tekstów i ilustracji informacje kluczowe, przedstawia je w różnych postaciach, wykonuje obliczenia i zapisuje wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących, ilustruje i ustala odpowiedzi, czytelnie przedstawia odpowiedzi i rozwiązania
- informuje, na czym polega zjawisko fotoelektryczne; posługuje się pojęciem fotonu
- posługuje się pojęciem widma
- opisuje jakościowo uproszczony model budowy atomu
- przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisu:
 - obserwuje promieniowanie termiczne

- obserwuje widma żarówki i świetlóówki; przedstawia wyniki obserwacji, formułuje wnioski
- informuje, że w niezjonizowanym atomie liczba elektronów poruszających się wokół jądra
- jest równa liczbie protonów w jądrze
- obserwuje wykrywanie promieniotwórczości różnych substancji; przedstawia wyniki obserwacji
- odróżnia reakcje chemiczne od reakcji jądrowych
- rozwiązuje proste zadania lub problemy:
 - związane z opisem składu jądra atomowego; ilustruje na schematycznych rysunkach jądra wybranych izotopów
 - związane z właściwościami promieniowania jądrowego
 - dotyczące reakcji jądrowych
 - związane z czasem połowicznego rozpadu
 - związane z energią jądrową
 - dotyczące równoważności energii i masy
 - związane z obliczaniem energii wiązania i deficytu masy, w szczególności: wyodrębnia z tekstów i ilustracji informacje kluczowe, przelicza jednostki, wykonuje obliczenia i zapisuje wynik zgodnie z zasadami zaokrąglania, z zachowaniem liczby cyfr znaczących, ustala odpowiedzi, czytelnie przedstawia odpowiedzi i rozwiązania

Ocena dostateczna:

- opisuje zjawisko dyfuzji jako skutek chaotycznego ruchu cząsteczek; wskazuje przykłady
- tego zjawiska w otaczającej rzeczywistości
- odróżnia przekaz energii w postaci ciepła między układami o różnych temperaturach od
- przekazu energii w formie pracy
- posługuje się pojęciem energii wewnętrznej; analizuje pierwszą zasadę termodynamiki jako
- zasadę zachowania energii
- opisuje zjawisko rozszerzalności cieplnej: liniowej ciał stałych oraz objętościowej gazów i cieczy; wskazuje przykłady tego zjawiska w otaczającej rzeczywistości
- omawia znaczenie rozszerzalności cieplnej ciał stałych; wskazuje przykłady wykorzystania
- rozszerzalności objętościowej gazów i cieczy oraz jej skutków
- interpretuje pojęcie ciepła właściwego i stosuje je do obliczeń oraz do wyjaśniania zjawisk
- wykorzystuje pojęcie ciepła właściwego do obliczania energii potrzebnej do ogrzania ciała
- lub do obliczania energii oddanej przez stygnące ciało; uzasadnia równość tych energii na
- podstawie zasady zachowania energii
- opisuje przykłady przemian fazowych w otaczającej rzeczywistości
- odróżnia ciała o budowie krystalicznej od ciał bezpostaciowych; ilustruje na schematycznych
- rysunkach zależność temperatury od dostarczanego ciepła dla ciał krystalicznych i bezpostaciowych
- posługuje się pojęciem ciepła przemiany fazowej (ciepła topnienia i ciepła parowania) wraz z jego
- jednostką, interpretuje to pojęcie oraz stosuje je do obliczeń; wskazuje przykłady wykorzystania przemian
- fazowych
- analizuje i wyznacza energię przekazaną podczas zmiany temperatury i zmiany stanu skupienia omawia
- szczególne własności wody oraz ich konsekwencje dla życia na Ziemi;
- uzasadnia, że woda łagodzi klimat
- opisuje nietypową rozszerzalność cieplną wody
- przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisu:
 - demonstruje rozszerzalność cieplną wybranych ciał stałych
 - wyznacza sprawność czajnika elektrycznego o znanej mocy
 - bada wpływ soli na topnienie lodu
- wyjaśnia wyniki przeprowadzonych doświadczeń lub obserwacji: ilustracji modelu zjawiska
- dyfuzji, jakościowego badania szybkości topnienia lodu
- rozwiązuje typowe zadania lub problemy dotyczące treści rozdziału Termodynamika, w szczególności:
 - energii wewnętrznej
 - zjawiska dyfuzji
 - rozszerzalności cieplnej

- pojęcia ciepła właściwego
 - szczególnych własności wody;
 - posługuje się tablicami fizycznymi, kartą wybranych wzorów i stałych oraz kalkulatorem;
 - ustala i/lub uzasadnia odpowiedzi
- podaje i omawia prawo Hooke'a, wskazuje jego ograniczenia; stosuje prawo Hooke'a do obliczeń
 - opisuje proporcjonalność siły sprężystości do wydłużenia sprężyny; posługuje się pojęciem współczynnika sprężystości i jego jednostką, interpretuje ten współczynnik;
 - analizuje ruch drgający pod wpływem siły sprężystości, posługując się pojęciami: wychylenia, amplitudy oraz okresu drgań; szkicuje wykres $x(t)$
 - wyznacza i rysuje siłę wypadkową działającą na wahadło sprężynowe, które wykonuje ruch drgający w różnych położeniach ciężarka
 - wykorzystuje zasadę zachowania energii do opisu przemian energii w ruchu drgającym;
 - opisuje jakościowo zależność okresu drgań ciężarka na sprężynie od współczynnika sprężystości
 - opisuje drgania wymuszone i drgania słabo tłumione; ilustruje zjawisko rezonansu mechanicznego na wybranych przykładach; porównuje zależność $x(t)$ dla drgań tłumionych i nietłumionych oraz w przypadku rezonansu; wskazuje przykłady wykorzystania rezonansu oraz jego negatywnych skutków
 - opisuje rozchodzenie się fal na powierzchni wody na podstawie obrazu powierzchni falowych
 - stosuje do obliczeń związki między prędkością, długością, okresem i częstotliwością fali
 - opisuje jakościowo związki między wysokością dźwięku a częstotliwością fali oraz między głośnością dźwięku a amplitudą fali; omawia zależność prędkości dźwięku od rodzaju ośrodka i temperatury
 - opisuje światło jako falę elektromagnetyczną
 - przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisu:
 - bada rozciąganie sprężyny, sporządza wykres zależności wydłużenia sprężyny od siły ciężkości
 - demonstruje niezależność okresu drgań ciężarka na sprężynie od amplitudy, bada zależność okresu drgań ciężarka na sprężynie od jego masy i współczynnika sprężystości
 - demonstruje zjawisko rezonansu mechanicznego; bada drgania tłumione
 - obserwuje fale w układzie ciężarków i sprężyn
 - obserwuje rozchodzenie się fali podłużnej w układzie ciężarków i sprężyn
 - przedstawia, analizuje i wyjaśnia wyniki obserwacji; opracowuje wyniki pomiarów z uwzględnieniem informacji o niepewności, formułuje wnioski
 - rozwiązuje typowe zadania lub problemy:
 - z wykorzystaniem prawa Hooke'a
 - związane z opisem ruchu drgającego oraz analizą przemian energii w ruchu drgającym
 - związane z okresem drgań wahadła sprężynowego
 - dotyczące drgań wymuszonych i tłumionych oraz zjawiska rezonansu
 - dotyczące fal mechanicznych posługuje się tablicami fizycznymi oraz kartą wybranych wzorów i stałych; wykonuje obliczenia, posługując się kalkulatorem; ustala i/lub uzasadnia odpowiedzi
 - dokonuje syntezy wiedzy o drganiach i falach; przedstawia najważniejsze pojęcia, zasady i zależności
 - opisuje rozchodzenie się fal na powierzchni wody i dźwięku w powietrzu na podstawie obrazu powierzchni falowych
 - opisuje zjawisko rozproszenia światła na niejednorodnościach ośrodka; wskazuje jego przykłady w otaczającej rzeczywistości
 - opisuje przykłady zjawisk optycznych w przyrodzie wynikających z rozpraszania światła: błękitny kolor nieba, czerwony kolor zachodzącego słońca
 - wskazuje i opisuje przykłady zjawisk związanych z załamaniem światła, np.: złudzenia optyczne, fatamorgana
 - opisuje zjawiska jednoczesnego odbicia i załamania światła na granicy dwóch ośrodków różniących się prędkością rozchodzenia się światła; opisuje zjawisko całkowitego wewnętrznego odbicia;
 - opisuje działanie światłowodu jako przykład wykorzystania zjawiska całkowitego wewnętrznego odbicia, wskazuje jego zastosowania
 - opisuje rozszczepienie światła przez kroplę wody; opisuje widmo światła białego jako mieszaninę fal o różnych częstotliwościach
 - opisuje jakościowo dyfrakcję fali na szczelinie – związek pomiędzy dyfrakcją na szczelinie a szerokością

szczeliny i długością fali

- podaje warunki, w jakich może zachodzić dyfrakcja fal, wskazuje jej przykłady w otaczającej rzeczywistości
- opisuje zjawisko interferencji fal i przestrzenny obraz interferencji; podaje warunki wzmocnienia oraz wygaszenia się fal
- wskazuje przykłady wykorzystania polaryzacji światła, np.: ekrany LCD, niektóre gatunki zwierząt, które widzą światło spolaryzowane, okulary polaryzacyjne
- analizuje efekt Dopplera dla fal na wodzie oraz dla fali dźwiękowej w przypadku, gdy źródło porusza się wolniej niż fala – gdy zbliża się do obserwatora i gdy oddala się od obserwatora; podaje przykłady występowania zjawiska Dopplera
- podaje przykłady wykorzystania efektu Dopplera
- przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisu:
 - projektuje rozproszenie fal przy odbiciu od powierzchni nieregularnej
 - projektuje zjawisko załamania światła na granicy ośrodków
 - projektuje odbicie i załamanie światła
 - obserwuje zjawisko dyfrakcji fal na wodzie
 - obserwuje interferencję fal dźwiękowych i interferencję światła
 - obserwuje interferencję światła na siatce dyfrakcyjnej
 - obserwuje wygaszanie światła po przejściu przez dwa polaryzatory ustawione prostopadle, opisuje, ilustruje na schematycznym rysunku, analizuje i wyjaśnia obserwacje; formułuje wnioski
- rozwiązuje typowe zadania lub problemy:
 - związane z opisem fal i zjawiskiem ich odbicia oraz rozpraszaniem światła
 - dotyczące załamania fal
 - dotyczące odbicia i załamania światła
 - związane z dyfrakcją i interferencją fal, posługuje się tablicami fizycznymi oraz kartą wybranych wzorów i stałych; wykonuje obliczenia, posługując się kalkulatorem; ilustruje, ustala i/lub uzasadnia odpowiedzi
- opisuje zjawisko fotoelektryczne jako wywołane tylko przez promieniowanie
- częstotliwości większej od granicznej; wskazuje i opisuje przykłady tego zjawiska
- opisuje dualizm korpuskularno-falowy światła; wyjaśnia pojęcie fotonu oraz jego energii;
- interpretuje wzór na energię fotonu, stosuje go do obliczeń
- posługuje się pojęciami elektronowoltu i pracy wyjścia
- opisuje zjawisko fotochemiczne jako wywoływane tylko przez promieniowanie
- częstotliwości równej lub większej od granicznej, wskazuje jego przykłady w otaczającej rzeczywistości
- porównuje widma żarówki i świetlówki
- rozróżnia widma ciągłe i liniowe oraz widma emisyjne i absorpcyjne; opisuje jakościowo pochodzenie widm emisyjnych i absorpcyjnych gazów
- analizuje i porównuje widma emisyjne i absorpcyjne tej samej substancji, opisuje je jakościowo
- posługuje się pojęciem orbit dozwolonych; informuje, że energia elektronu w atomie nie może być dowolna, opisuje jakościowo jej zależność od odległości elektronu od jądra
- opisuje zjawisko jonizacji jako wywoływane tylko przez promieniowanie o częstotliwości większej od granicznej; posługuje się pojęciem energii jonizacji
- rozwiązuje typowe zadania lub problemy:
 - dotyczące zjawisk fotoelektrycznego i fotochemicznego
 - związane z analizą oraz opisem widm emisyjnych i absorpcyjnych
 - dotyczące powstawania widm liniowych i zjawiska jonizacji
- prezentuje efekty własnej pracy, np.: doświadczeń domowych i obserwacji
- opisuje skład jądra atomowego na podstawie liczb masowej i atomowej
- posługuje się pojęciem sił przyciągania jądrowego
- wyjaśnia, na czym polega promieniotwórczość naturalna; wymienia wybrane metody wykrywania promieniowania jądrowego
- opisuje obserwacje związane z wykrywaniem promieniotwórczości różnych substancji; podaje przykłady substancji emitujących promieniowanie jądrowe w otaczającej rzeczywistości

- wymienia właściwości promieniowania jądrowego; rozróżnia promieniowanie: alfa, beta i gamma posługuje się pojęciami jądra stabilnego i jądra niestabilnego; opisuje powstawanie promieniowania gamma
- opisuje rozpady alfa (α) i beta (β); zapisuje reakcje jądrowe, stosując zasadę zachowania liczby nukleonów i zasadę zachowania ładunku
- opisuje rozpad izotopu promieniotwórczego; posługuje się pojęciem czasu połowicznego rozpadu, podaje przykłady zastosowania prawa połowicznego rozpadu
- opisuje reakcję rozszczepienia jądra uranu ^{235}U zachodzącą w wyniku pochłonięcia neutronu, uzupełnia zapis takiej reakcji; podaje warunki zajścia reakcji łańcuchowej;
- informuje, co to jest masa krytyczna
- stwierdza, że ciało emitujące energię traci masę;
- posługuje się pojęciami energii wiązania i deficytu masy;
- opisuje, jak Słońce będzie produkować energię, gdy wodór się skończy – reakcję przemiany helu w węgiel

Ocena dobra:

- opisuje i wyjaśnia mechanizm zjawiska dyfuzji w ciałach stałych
- analizuje na przykładach rozszerzalność cieplną gazu
- stosuje pojęcie ciepła przemiany fazowej (ciepła topnienia i ciepła parowania) do wyjaśniania zjawisk
- opisuje i wyjaśnia zmiany energii wewnętrznej podczas przemian fazowych na podstawie mikroskopowej budowy ciał
- szkicuje wykres zależności objętości i/lub gęstości danej masy wody od temperatury
- przeprowadza doświadczenia, korzystając z ich opisów: bada rozszerzalność cieplną cieczy i powietrza; opisuje wyniki obserwacji; formułuje wnioski, wyjaśnia wyniki przeprowadzonych doświadczeń lub obserwacji:
 - badania procesu topnienia lodu
 - obserwacji szybkości wydzielania gazu
 - wykazania zależności temperatury wrzenia od ciśnienia zewnętrznego
- rozwiązuje złożone (typowe) zadania lub problemy dotyczące treści rozdziału Termodynamika, w szczególności:
 - energii wewnętrznej
 - zjawiska dyfuzji
 - rozszerzalności cieplnej
 - przemian fazowych z wykorzystaniem pojęć: ciepła właściwego, ciepła przemiany fazowej
 - szczególnych własności wody; ilustruje i/lub uzasadnia zależności, odpowiedzi lub stwierdzenia; analizuje otrzymany wynik
- stosuje prawo Hooke'a do wyjaśniania zjawisk
- sporządza wykres zależności wydłużenia sprężyny od siły ciężkości z uwzględnieniem niepewności pomiaru; interpretuje nachylenie prostej; wyznacza współczynnik sprężystości
- opisuje, jak zmieniają się prędkość i przyspieszenie drgającego ciężarka w wahadle sprężynowym
- szkicuje wykresy zależności $x(t)$ dla drgań tłumionych i nietłumionych oraz w przypadku rezonansu
- wyjaśnia wyniki obserwacji zjawiska rezonansu oraz badania drgań tłumionych
- wyjaśnia zależność prędkości dźwięku od rodzaju ośrodka i temperatury; uzasadnia, że podczas przejścia fali do innego ośrodka nie zmienia się jej częstotliwość;
- planuje doświadczenie w celu zbadania, czy gumka recepturka spełnia prawo Hooke'a; rozwiązuje złożone (typowe) zadania lub problemy dotyczące treści tego rozdziału, w szczególności:
 - z wykorzystaniem prawa Hooke'a
 - związane z opisem ruchu drgającego i analizą przemian energii w ruchu drgającym
 - związane z okresem drgań wahadła (sprężynowego)
 - dotyczące drgań wymuszonych i tłumionych oraz zjawiska rezonansu
 - dotyczące fal mechanicznych
 - dotyczące fal elektromagnetycznych;ilustruje i/lub uzasadnia zależności, odpowiedzi lub stwierdzenia
- wyjaśnia przyczyny zjawisk optycznych w przyrodzie wynikających z rozpraszania światła: błękitny kolor nieba, czerwony kolor zachodzącego Słońca

- wyjaśnia wyniki obserwacji zjawiska załamania światła na granicy ośrodków
- wyjaśnia przyczyny zjawisk związanych z załamaniem światła, np.: złudzenia optyczne, fatamorgana (miraże)
- omawia inne niż światłowód przykłady wykorzystania zjawiska całkowitego wewnętrznego odbicia (np. fal dźwiękowych)
- opisuje drugą tęczę jako przykład zjawiska optycznego powstającego dzięki rozszczepieniu światła
- obserwuje zjawisko dyfrakcji światła
- stosuje zasadę superpozycji fal do wyjaśniania zjawisk
- wyjaśnia wyniki obserwacji interferencji fal dźwiękowych i interferencji światła
- wyjaśnia zjawisko interferencji fal i przestrzenny obraz interferencji; opisuje zależność przestrzennego obrazu interferencji od długości fali i odległości między źródłami fal
- opisuje przykłady występowania polaryzacji światła, np.: ekrany LCD, niektóre gatunki zwierząt, które widzą światło spolaryzowane, okulary polaryzacyjne
- interpretuje wzór opisujący efekt Dopplera; stosuje go do wyjaśniania zjawisk
- rozwiązuje złożone (typowe) zadania lub problemy dotyczące treści tego rozdziału, w szczególności:
 - związane z opisem fal i zjawiskiem ich odbicia oraz rozpraszaniem światła
 - dotyczące załamania fal
 - dotyczące odbicia i załamania światła
 - związane z dyfrakcją i interferencją fal, ilustruje i/lub uzasadnia zależności, odpowiedzi lub stwierdzenia
- prezentuje efekty własnej pracy, np. projekty dotyczące treści rozdziału Zjawiska falowe;
- planuje i modyfikuje przebieg wybranych doświadczeń domowych, formułuje i weryfikuje hipotezy
- wyjaśnia na przykładach mechanizm zjawiska fotoelektrycznego
- stosuje do wyjaśniania zjawisk wzór na energię fotonu
- wykorzystuje pojęcia energii fotonu oraz pracy wyjścia w analizie bilansu energetycznego zjawiska fotoelektrycznego, wyznacza energię kinetyczną wybitego elektronu
- wyjaśnia, dlaczego prążki w widmach emisyjnych i absorpcyjnych dla danego gazu przy tych samych częstotliwościach znajdują się w tych samych miejscach
- rozwiązuje złożone (typowe) zadania lub problemy:
 - dotyczące zjawisk fotoelektrycznego i fotochemicznego oraz promieniowania termicznego ciał
 - związane z analizą oraz opisem widm emisyjnych i absorpcyjnych
 - dotyczące powstawania widm liniowych i zjawiska jonizacji, ilustruje i/lub uzasadnia zależności, odpowiedzi lub stwierdzenia
- opisuje wybrane metody wykrywania promieniowania jądrowego
- opisuje przykłady zastosowania zjawiska promieniotwórczości w technice i medycynie
- opisuje wpływ promieniowania jonizującego na materię i na organizmy żywe
- opisuje przykłady wykorzystania promieniowania jądrowego w medycynie
- wyjaśnia, dlaczego żelazo jest pierwiastkiem granicznym w możliwościach pozyskiwania energii jądrowej
- rozwiązuje złożone (typowe) zadania lub problemy:
 - dotyczące wpływu promieniowania jonizującego na materię i na organizmy żywe
 - dotyczące reakcji jądrowych
 - związane z czasem połowicznego rozpadu
 - związane z energią jądrową
 - związane z reakcją i energią syntezy termojądrowej
 - dotyczące równoważności energii i masy
 - związane z obliczaniem energii wiązania i deficytu masy
 - ilustruje i/lub uzasadnia zależności, odpowiedzi lub stwierdzenia

Ocena bardzo dobra:

- rozwiązuje złożone (nietypowe) zadania lub problemy dotyczące treści rozdziału Termodynamika, w szczególności:
 - energii wewnętrznej
 - zjawiska dyfuzji

- rozszerzalności cieplnej
 - przemian fazowych z wykorzystaniem pojęć: ciepła właściwego, ciepła przemiany fazowej
 - szczególnych własności wody; ilustruje i/lub uzasadnia zależności, odpowiedzi lub stwierdzenia
- rozwiązuje złożone (nietypowe) zadania lub problemy dotyczące treści rozdziału Drgania i fale, w szczególności:
- z wykorzystaniem prawa Hooke’a
 - związane z opisem ruchu drgającego i analizą przemian energii w ruchu drgającym
 - dotyczące drgań wymuszonych i tłumionych oraz zjawiska rezonansu
 - dotyczące fal mechanicznych
 - dotyczące dźwięków
 - dotyczące fal elektromagnetycznych; ilustruje i/lub uzasadnia zależności, odpowiedzi lub stwierdzenia
- realizuje i prezentuje własny projekt związany z tematyką tego rozdziału (inny niż opisany w podręczniku); planuje i modyfikuje przebieg doświadczeń domowych, formułuje i weryfikuje hipotezy
- rozwiązuje złożone (nietypowe) zadania lub problemy dotyczące treści rozdziału Zjawiska falowe, w szczególności:
- związane z opisem fal i zjawiskiem ich odbicia oraz rozpraszaniem światła
 - dotyczące załamania fal
 - dotyczące odbicia i załamania światła
 - związane z dyfrakcją i interferencją fal
 - dotyczące polaryzacji światła ilustruje i/lub uzasadnia zależności, odpowiedzi lub stwierdzenia
- realizuje i prezentuje własny projekt związany z tematyką tego rozdziału;
- planuje i modyfikuje przebieg doświadczeń domowych, formułuje i weryfikuje hipotezy;
- rozwiązuje złożone (nietypowe) zadania lub problemy dotyczące treści rozdziału Fizyka atomowa, w szczególności:
- dotyczące zjawisk fotoelektrycznego i fotochemicznego
 - realizuje i prezentuje własny projekt związany z tematyką tego rozdziału; planuje i modyfikuje przebieg doświadczeń domowych oraz obserwacji, formułuje i weryfikuje hipotezy
- rozwiązuje złożone (nietypowe) zadania lub problemy dotyczące treści rozdziału Fizyka Jądrowa:
- dotyczące wpływu promieniowania jonizującego na materię i na organizmy żywe
 - dotyczące reakcji jądrowych
 - związane z czasem połowicznego rozpadu
 - związane z energią jądrową i energią syntezy termojądrowej
 - dotyczące równowagi energii i masy
 - związane z obliczaniem energii wiązania i deficytu masy; ilustruje i/lub uzasadnia zależności, odpowiedzi lub stwierdzenia; formułuje hipotezy
- realizuje i prezentuje własny projekt związany z tematyką tego rozdziału;
- planuje i modyfikuje przebieg wskazanych obserwacji, formułuje i weryfikuje hipotezy

Ocena celująca:

- rozwiązuje trudne zadania problemowe, rachunkowe i doświadczalne wymagające łączenia różnych wymagań szczegółowych i ogólnych Podstawy programowej.

INFORMATYKA – zakres podstawowy

I. Na lekcjach informatyki oceniane są następujące obszary aktywności ucznia:

1. prace klasowe (sprawdziany) -również w formie zadań praktycznych,
2. testy on- line,
3. kartkówki z ostatniej lekcji (mogą być niezapowiedziane),prace klasowe
4. ćwiczenia /zadania praktyczne,
5. odpowiedz ustna,
6. praca domową
7. aktywność i praca na lekcji,

8. prace dodatkowe,
9. szczególne osiągnięcia.

Ad-1.

1. Prace klasowe (sprawdziany) są przeprowadzane w formie pisemnej lub zadań praktycznych, a ich celem jest sprawdzenie wiadomości i umiejętności ucznia.
2. Pracę klasową planuje się na zakończenie działu, który obejmuje treści teoretyczne,
3. Uczeń jest informowany o planowanej pracy klasowej ,co najmniej z tygodniowym wyprzedzeniem,
4. Przed pracą klasową nauczyciel podaje jej zakres programowy,
5. Pracę klasową poprzedza lekcja powtórzeniowa podczas, której nauczyciel zwraca uwagę uczniów na najważniejsze zagadnienia z danego działu.
6. Praca klasowa umożliwia sprawdzenie wiadomości i umiejętności na wszystkich poziomach wymagań edukacyjnych, od koniecznego do wykraczającego.
7. Zadania z pracy klasowej są przez nauczyciela omawiane i poprawiane po oddaniu prac.

Ad-3.

1. Kartkówki są przeprowadzane w formie, pisemnej a ich celem jest sprawdzenie wiadomości i umiejętności ucznia z zakresu programowego ostatnich jednostek lekcyjnych (maksymalnie trzech).
2. Kartkówka powinna być tak skonstruowana, aby uczeń mógł wykonać wszystkie polecenia w czasie nie dłuższym niż 15 minut.

Ad-4.

Ćwiczenia/zadania praktyczne obejmują zadania praktyczne, które uczeń wykonuje podczas lekcji. Oceniając je, nauczyciel bierze pod uwagę:

1. wartość merytoryczną,
2. stopień zaangażowanie w wykonanie ćwiczenia,
3. dokładność wykonania polecenia,
4. staranność i estetykę

Ad-5.

Odpowiedź ustna obejmuje zakres programowy aktualnie realizowanego działu. Oceniając ją, nauczyciel bierze pod uwagę:

- 1 zgodność wypowiedzi z postawionym pytaniem,
2. prawidłowe posługiwanie się pojęciami,
3. zawartość merytoryczną wypowiedzi,
4. sposób formułowania wypowiedzi,

Ad-6.

Pracę domową uczeń wykonuje na komputerze (i zapisuje ją w odpowiednim miejscu wskazanym przez nauczyciela), w zeszyte, w zbiorze zadań lub w formie zleconej przez nauczyciela

Ad-8.

Prace dodatkowe obejmują dodatkowe zadania dla zainteresowanych uczniów, prace projektowe wykonane indywidualnie lub zespołowo, przygotowanie gazetki szkolnej, wykonanie pomocy naukowych , prezentacji. Oceniając ten rodzaj pracy , nauczyciel bierze pod uwagę m.in.:

1. Wartość merytoryczną pracy
2. Stopień zaangażowania w wykonanie pracy
3. Estetykę wykonania,
4. Wkład pracy ucznia,
5. Sposób prezentacji,
6. Oryginalność i pomysłowość pracy

II. Wymagania na poszczególne oceny.

1. **Ocena celująca:** Obejmuje wiadomości i umiejętności złożone, o wysokim stopniu trudności, wykorzystywane do rozwiązywania zadań problemowych,
 - wykonuje z własnej inicjatywy dodatkowe prace,

- osiąga sukcesy w konkursach przedmiotowych,
- prace na rzecz szkoły i pracowni(np. gazetki ściennie, prezentacje multimedialne).

2. Ocena bardzo dobra: Obejmuje wiadomości i umiejętności złożone, o wyższym stopniu trudności, wykorzystywane do rozwiązywania zadań problemowych,

- opanował pełny zakres wiedzy i umiejętności określony programem nauczania zajęć komputerowych w danej klasie,
- samodzielnie rozwiązuje problemy teoretyczne i praktyczne,
- biegle i bezpiecznie obsługuje komputer

3. Ocena dobra: Obejmuje wiadomości i umiejętności o średnim stopniu trudności, które są przydatne na kolejnych poziomach kształcenia.

- dobrze opanował umiejętności i wiedzę z zakresu materiału programowego,
- poprawnie i bezpiecznie obsługuje komputer,
- z pomocą nauczyciel a rozwiązuje problemy wynikające w trakcie wykonywania zadań programowych,
- pracuje w kilku aplikacjach jednocześnie

4. Ocena dostateczna: Obejmuje wiadomości i umiejętności stosunkowo łatwe do opanowania, przydatne w życiu codziennym, bez których nie jest możliwe kontynuowanie dalszej nauki.

- w sposób zadowalający opanował umiejętności i wiedzę z zakresu materiału programowego,
- zna terminologię informatyczną, ale ma trudności z jej zastosowaniem,
- poprawnie i bezpiecznie obsługuje komputer,
- nie potrafi rozwiązać problemów wynikających w trakcie wykonywania zadań programowych, nawet z pomocą nauczyciela,
- poprawnie pracuje tylko w jednej aplikacji jednocześnie.

5. Ocena dopuszczająca: Obejmuje wiadomości i umiejętności umożliwiające uczniowi dalszą naukę, bez których uczeń nie jest w stanie zrozumieć kolejnych zagadnień omawianych na lekcjach i wykonywać prostych zadań nawiązujących do życia codziennego.

- częściowo opanował umiejętności i wiedzy z zakresu materiału programowego,
- częściowo zna terminologię informatyczną, ale nie potrafi jej zastosować,
- bezpiecznie obsługuje komputer,
- poprawnie uruchamia komputer i zamyka system,
- poprawnie uruchamia i zamyka proste aplikacje

6. Ocena niedostateczna

- nie opanował umiejętności i wiedzy z zakresu materiału programowego,
- nie zna terminologii informatycznej,
- nie stosuje bezpiecznej obsługi komputera
- nie potrafi poprawnie uruchomić komputera i zamknąć systemu.

PODSTAWY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI – zakres podstawowy

Klasa 3

1. Wymagania ogólne

W czasie cyklu nauczania uczeń:

- identyfikuje cechy człowieka o postawie przedsiębiorczej, rozpoznaje je u siebie oraz określa związek zachowania się osoby przedsiębiorczej z szansami, jakie stwarza gospodarka rynkowa;
- rozumie rolę umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej jako elementu postawy przedsiębiorczej oraz stosuje różne formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej we współdziałaniu z innymi uczestnikami rynku;

- dostrzega znaczenie przedsiębiorczości, w tym innowacyjności i kreatywności w życiu osobistym i rozwoju społeczno-gospodarczym w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej;
- na tle cech gospodarki nakazowo-rozdzielczej (centralnie planowanej) wykazuje zalety gospodarki opartej na mechanizmie rynkowym, doceniając fundamentalne wartości, na jakich się opiera (wolność gospodarcza, prywatna własność);
- analizuje funkcje rynku i rozróżnia rodzaje rynków;
- charakteryzuje podmioty gospodarki rynkowej, w tym gospodarstwa domowe i przedsiębiorstwa, określa zależności między nimi, rozróżnia struktury rynkowe: monopol, oligopol, konkurencja monopolistyczna, konkurencja doskonała oraz dostrzega negatywne skutki ograniczonej konkurencji na rynku;
- wyjaśnia prawo popytu i podaży, posługując się wykresami uwzględniającymi zmianę ceny oraz charakteryzuje czynniki wpływające na popyt i podaż;
- opisuje zachowania gospodarki w kolejnych fazach cyklu koniunkturalnego, charakteryzuje narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę oraz dyskutuje na temat metod przeciwdziałania zjawiskom kryzysowym w gospodarce krajowej i światowej;
- wyróżnia podstawowe źródła wpływów i kierunki wydatków budżetu państwa oraz wyjaśnia wpływ deficytu budżetowego i długu publicznego na funkcjonowanie gospodarki;
- charakteryzuje organizacje i instytucje prokonsumenckie, w tym rzecznika konsumenta i Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz wyjaśnia zakres ich działania na podstawie materiałów źródłowych;
- posługując się prawami przysługującymi konsumentom, określa drogę ich egzekwowania, w tym zasady składania reklamacji oraz dostrzega możliwość skorzystania z pozasądowych metod rozwiązywania sporów konsumenckich;
- omawia funkcje i formy pieniądza oraz jego obieg w gospodarce;
- charakteryzuje instytucje rynku finansowego w Polsce (Narodowy Bank Polski, Komisja Nadzoru Finansowego, Rzecznik Finansowy, Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie, Bankowy Fundusz Gwarancyjny, banki komercyjne i spółdzielcze, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, towarzystwa funduszy inwestycyjnych, Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny, zakłady ubezpieczeń, podmioty świadczące usługi płatnicze) oraz objaśnia ich znaczenie w funkcjonowaniu gospodarki narodowej, przedsiębiorstw i życia człowieka;
- rozróżnia formy oszczędzania i inwestowania, ocenia je z punktu widzenia ryzyka i przewidywanych zysków oraz przeprowadza symulowaną inwestycję w wybraną formę;
- charakteryzuje rodzaje papierów wartościowych oraz objaśnia mechanizm inwestowania na giełdzie papierów wartościowych na przykładzie Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie;
- dostrzega konieczność wczesnego rozpoczęcia systematycznego oszczędzania i inwestowania środków finansowych na emeryturę;
- identyfikuje najważniejsze funkcje i zadania Narodowego Banku Polskiego, charakteryzuje instrumenty polityki pieniężnej oraz omawia rolę Rady Polityki Pieniężnej w realizacji celu inflacyjnego poprzez kształtowanie stóp procentowych;
- analizuje oferty usług banków komercyjnych i spółdzielczych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w zakresie kont osobistych, kart płatniczych, lokat terminowych, kredytów i pożyczek oraz oferty pozabankowych instytucji pożyczkowych, uwzględniając realną stopę procentową, a także dostrzega zagrożenia i rozumie zasady bezpieczeństwa przy korzystaniu z bankowości elektronicznej;
- identyfikuje rodzaje podatków według różnych kryteriów oraz wyjaśnia ich wpływ na gospodarkę kraju, przedsiębiorstwa i gospodarstwa domowe;
- wyjaśnia zasady składania rocznej deklaracji i obliczania podatku dochodowego od osób fizycznych;
- formułuje argumenty za i przeciw stosowaniu podatku dochodowego progresywnego i liniowego;
- charakteryzuje rodzaje ubezpieczeń według różnych kryteriów i porównuje oferty zakładów ubezpieczeń na przykładzie ubezpieczenia nieruchomości lub pojazdów mechanicznych, ze szczególnym uwzględnieniem relacji zakresów ochrony oraz sum ubezpieczeń do wysokości składki;
- analizuje przykładową umowę kredytu lub pożyczki;
- analizuje zapisy ogólnych warunków ubezpieczenia na przykładzie ubezpieczenia na życie lub ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków, identyfikując wyłączenia w treści umów ubezpieczeniowych i przedstawiając ograniczenia odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń;
- formułuje reklamację do instytucji rynku finansowego i pisze skargę do Rzecznika Finansowego na przykładzie wybranego produktu finansowego;

- jest świadomy, że należy korzystać z różnorodnych i wiarygodnych źródeł informacji przed podjęciem decyzji finansowych;
- ocenia przykłady praktyk i zachowań etycznych oraz nieetycznych na rynku finansowym;
- analizuje podstawowe mierniki i wskaźniki rynku pracy, w tym współczynnik aktywności zawodowej, wskaźnik zatrudnienia i stopę bezrobocia;
- wyjaśnia mechanizm popytu i podaży na rynku pracy oraz identyfikuje czynniki wpływające na równowagę na rynku pracy;
- rozpoznaje motywy aktywności zawodowej człowieka oraz analizuje szanse i możliwości rozwoju własnej kariery zawodowej, dostrzegając rolę procesu uczenia się przez całe życie;
- rozróżnia metody poszukiwania pracy oraz ocenia ich przydatność i efektywność z punktu widzenia własnej ścieżki rozwoju zawodowego;
- analizuje własne kompetencje i możliwości zdobycia doświadczenia zawodowego w formie wolontariatu, praktyk lub stażu oraz znalezienia pracy na rynku lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym;
- opracowuje dokumenty aplikacyjne dotyczące konkretnej oferty pracy;
- przygotowuje się do rozmowy kwalifikacyjnej i uczestniczy w niej w warunkach symulowanych, eksponując swoje zalety, oraz dostrzega podstawowe błędy popełniane podczas rozmowy;
- rozróżnia formy zatrudnienia i rodzaje umów o pracę, określa korzyści z wyboru konkretnej formy i umowy oraz wymienia sposoby rozwiązywania stosunku pracy;
- charakteryzuje różne systemy płac, rodzaje i formy wynagrodzeń oraz identyfikuje koszty płacy i oblicza wynagrodzenie netto;
- analizuje prawa i obowiązki pracownika (w tym młodocianego) i pracodawcy oraz omawia specyfikę zatrudnienia osób niepełnosprawnych;
- na podstawie analizy przepisów Kodeksu pracy wymienia rodzaje urlopów przysługujące pracownikowi;
- przedstawia zasady dobrej organizacji oraz bezpieczeństwa i higieny pracy na przykładzie konkretnego stanowiska;
- dostrzega rolę Państwowej Inspekcji Pracy oraz związków zawodowych w ochronie praw pracowniczych, ocenia zachowania etyczne i nieetyczne zarówno pracodawcy, jak i pracowników oraz rozpoznaje przejawy mobbingu i konsekwencje zatrudniania bez umowy;
- klasyfikuje przedsiębiorstwa według kryteriów rodzaju prowadzonej działalności, wielkości i formy własności oraz charakteryzuje innowacyjne modele biznesu, w tym startupy;
- uzasadnia przydatność sporządzania i przedstawia strukturę biznesplanu oraz objaśnia poszczególne jego elementy;
- inspirując się doświadczeniami własnymi i znanych przedsiębiorców oraz bazując na zebranych informacjach z rynku, znajduje pomysł na własną działalność gospodarczą lub przedsięwzięcie społeczne, oceniając go pod względem innowacyjności;
- sporządza w postaci biznesplanu projekt własnego przedsiębiorstwa lub innego przedsięwzięcia o charakterze społeczno-ekonomicznym oraz przedstawia go w formie pisemnej albo w postaci prezentacji;
- analizuje mikro- i makrootoczenie przedsiębiorstwa, identyfikuje mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia projektowanego przedsięwzięcia, wybierając jego lokalizację;
- charakteryzuje podstawowe formy organizacyjno-prawne przedsiębiorstw (indywidualna działalność gospodarcza, spółka cywilna, spółki prawa handlowego) i przedsiębiorczości społecznej (w tym spółdzielnia pracy, spółdzielnia socjalna, stowarzyszenie, fundacja) oraz uwzględniając odpowiedzialność prawną i majątkową właścicieli, dobiera formę do projektowanego przedsiębiorstwa lub przedsięwzięcia;
- przedstawia procedury związane z rejestracją indywidualnej działalności gospodarczej i jej likwidacją;
- zbiera, analizuje i prezentuje informacje o rynku, na którym działa przedsiębiorstwo;
- wyjaśnia istotę procesu zarządzania różnymi zasobami przedsiębiorstwa, w tym zasady skutecznego zarządzania ludźmi oparte na koncepcji przywództwa;
- stosuje zasady pracy zespołowej, wyjaśnia rolę oraz identyfikuje cechy dobrego lidera i wykonawcy;
- charakteryzuje główne instrumenty marketingowe, rozumie ich rolę w funkcjonowaniu przedsiębiorstwa oraz wykorzystuje posiadaną wiedzę w tym zakresie do projektowania działań marketingowych w planowanym przedsiębiorstwie lub przedsięwzięciu;
- wykazując się kreatywnością, projektuje działania promocyjne, uzasadnia ich rolę w planowanym przedsięwzięciu oraz dyskutuje nad pozytywnymi i negatywnymi przykładami wpływu reklamy na klientów;

- prognozuje efekty finansowe projektowanego przedsiębiorstwa lub przedsięwzięcia na podstawie zestawienia planowanych przychodów i kosztów;
- ocenia wady i zalety poszczególnych form opodatkowania indywidualnej działalności gospodarczej w zakresie podatku dochodowego oraz wymienia inne podatki, którymi może być objęty przedsiębiorca;
- omawia funkcje dowodów księgowych i podstawowe zasady księgowości oraz wypełnia dowody księgowe i książkę przychodów i rozchodów na potrzeby rozliczenia podatku dochodowego;
- wyjaśnia zasady skutecznych negocjacji, uwzględniając strategię „wygrana-wygrana”, przedstawia przykłady technik manipulacyjnych stosowanych podczas negocjacji oraz podaje negatywne skutki ich stosowania;
- rozróżnia zachowania etyczne i nieetyczne w biznesie, w tym przejawy korupcji w życiu gospodarczym, oraz rozumie istotę i cele społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego określa rozmiary „szarej strefy” w Polsce oraz przyczyny i negatywne skutki jej rozwoju;
- analizuje przebieg kariery zawodowej osoby, która w zgodzie z zasadami etycznymi odniosła sukces jako przedsiębiorca;
- dostrzega możliwości rozwoju przedsiębiorstwa i osiągnięcia sukcesu rynkowego przy pełnym poszanowaniu zasad etycznych w biznesie;
- wyszukuje i analizuje informacje o sukcesach polskich przedsiębiorstw, w tym ze swojego regionu, na rynku krajowym i międzynarodowym, osiąganych zgodnie z prawem i etyką biznesu;
- obserwuje proces funkcjonowania lokalnego przedsiębiorstwa w trakcie ćwiczeń terenowych lub dyskutuje na tematy związane z prowadzeniem biznesu podczas spotkania z przedsiębiorcą na podstawie informacji o podejmowanych przez niego działaniach innowacyjnych i w zakresie społecznej odpowiedzialności biznesu.

2. Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny:

Ocenę **celującą** otrzymuje uczeń, który:

- opanował w 100% wiedzę i umiejętności określone programem nauczania przedmiotu,
- twórczo rozwija własne uzdolnienia,
- biegle posługuje się zdobytymi wiadomościami w rozwiązywaniu problemów teoretycznych lub praktycznych,
- proponuje rozwiązania nietypowe, posiada bogaty język przedmiotowy,
- swobodnie i poprawnie stosuje terminologię,
- wnikliwie analizuje fakty i zjawiska, procesy i związki przyczynowo-skutkowe oraz umie wyciągać wnioski i uogólnienia w pełni wynikające z tej analizy,
- osiąga sukcesy w konkursach i olimpiadach przedmiotowych.

Ocenę **bardzo dobrą** otrzymuje uczeń, który:

- opanował pełny zakres wiedzy i umiejętności określany programem nauczania przedmiotu oraz sprawnie posługuje się zdobytymi wiadomościami,
- rozwiązuje samodzielnie problemy teoretyczne i praktyczne ujęte programem nauczania,
- potrafi zastosować posiadaną wiedzę do rozwiązywania zadań i problemów w nowych sytuacjach,
- posiada bogaty język przedmiotowy, poprawnie i swobodnie stosuje terminologię oraz właściwie dobiera i analizuje fakty, zjawiska, procesy i związki przyczynowo-skutkowe, wyciąga wnioski i uogólnienia wynikające z tej analizy.

Ocenę **dobrą** otrzymuje uczeń, który:

- opanował zakres wiedzy i umiejętności w stopniu zadowalającym,
- poprawnie stosuje wiadomości, rozwiązuje (wykonuje) samodzielnie typowe zadania teoretyczne lub praktyczne,
- używa poprawnej terminologii,
- wyjaśnia i interpretuje właściwie większość zjawisk i procesów,
- wyciąga wnioski i uogólnienia (choć niepełne) wynikające z analizy faktów, zjawisk i procesów.

Ocenę **dostateczną** otrzymuje uczeń, który:

- opanował wiadomości i umiejętności określone programem nauczania w danej klasie na poziomie nie przekraczającym wymagań podstawowych

- rozwiązuje (wykonuje) typowe zadania teoretyczne lub praktyczne o średnim stopniu trudności,
- używa w większości poprawnej terminologii,
- posiada ograniczone możliwości analizy i interpretacji faktów, zjawisk i procesów,
- wyciąga nieliczne i powierzchowne wnioski

Ocenę **dopuszczającą** otrzymuje uczeń, który:

- ma braki w opanowaniu wymagań podstawowych, ale braki te nie przekreślają możliwości uzyskania przez ucznia podstawowej wiedzy w ciągu dalszej nauki
- rozwiązuje (wykonuje) zadania teoretyczne i praktyczne typowe o niewielkim stopniu trudności,
- posiada ubogi język przedmiotowy, interpretuje zjawiska, fakty i procesy nie zawsze właściwie, potrafi w stopniu ograniczonym do kilku stwierdzeń i nieuporządkowanych wniosków przeprowadzić syntezę materiału

Ocenę **niedostateczną** otrzymuje uczeń, który:

- nie opanował wiadomości i umiejętności przewidzianych minimum programowym, co uniemożliwia mu zdobywanie dalszej wiedzy,
- nie umie wiązać wiadomości teoretycznych i praktycznych,
- nie potrafi rozwiązywać zadań nawet o niewielkim stopniu trudności (nawet przy znacznej pomocy nauczyciela),
- nieterminowo realizuje zadania.

GEOGRAFIA - zakres podstawowy

Klasa I i II

CELE OCENIANIA:

1. Poinformowanie uczniów o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych.
2. Pomoc uczniom w planowaniu swojego rozwoju.
3. Motywowanie uczniów do dalszej pracy.
4. Dostarczanie rodzicom i nauczycielom i uczniom informacji o postępach, trudnościach i uzdolnieniach.

SPOSOBY SPRAWDZANIA OSIĄGNIĘĆ DYDAKTYCZNYCH UCZNIÓW:

1. Wypowiedzi ustne:

- a) odpowiedź ustna z 1 do 3 ostatnich tematów,
- b) krótkie odpowiedzi na pytania kontrolne,
- c) wypowiedzi z wykorzystaniem mapy geograficznej,
- d) objaśnienia do wykonywanych zadań,
- e) aktywność obejmująca prezentowanie wyników swojej pracy w różnej formie (konkursy przedmiotowe, udział projektach oraz innych przedsięwzięciach przedmiotowych),

2. Prace pisemne:

- a) sprawdziany:
 - są zapowiadane z tygodniowym wyprzedzeniem,
 - obejmują większą partię materiału (np. dział programowy)
 - istnieje możliwość poprawienia oceny ze sprawdzianu w terminie wyznaczonym przez nauczyciela (do 2 tygodni od otrzymania oceny);
- b) kartkówki:
 - mogą być niezapowiedziane,
 - obejmują maksymalnie 3 tematy lub pracę domową,
 - oceny z kartkówek można poprawić podczas ustalonych konsultacji;
 - uczeń nieobecny na kartkówce i sprawdzianie pisze je bezpośrednio po powrocie do szkoły lub w przypadku dłuższej nieobecności w terminie uzgodnionym z nauczycielem.
- c) prace pisemne wykonywana na lekcji,
- d) podstawowe umiejętności praktyczne (czytanie mapy, interpretacja rysunku, orientacja w terenie – położenie, kierunki, dokonywanie podstawowych obliczeń stosowanych w geografii; czytanie i graficzna interpretacja danych liczbowych),

- e) praca domowa,
- f) zeszyt przedmiotowy;

KRYTERIA I WYMAGANIA NA POSZCZEGÓLNE STOPNIE

Ocena celująca:

- uczeń spełnia wszystkie kryteria ujęte w wymaganiach na ocenę bardzo dobrą,
- samodzielnie i twórczo rozwija własne uzdolnienia i zainteresowania, a ich efekty potrafi zaprezentować innym w konkretnej formie,
- uczestniczy w konkursach przedmiotowych.

Ocena bardzo dobra:

- uczeń w stopniu wyczerpującym opanował materiał przewidziany w podstawie programowej dla danej klasy oraz praktycznie stosuje umiejętności z zakresu kluczowych kompetencji w edukacji geograficznej,
- przygotowanie ucznia do lekcji jest pełne i systematyczne.
- sprawnie posługuje się wiadomościami i zdobytymi umiejętnościami,
- podczas wypowiedzi ustnej samodzielnie potrafi interpretować omawiane zagadnienie,
- jego wypowiedź jest ładna, ciekawa i poprawna pod względem merytorycznym, samodzielnie dokonuje interpretacji treści mapy i innych materiałów źródłowych,
- obok prawidłowego wnioskowania przeprowadza proste analizy zjawisk,
- potrafi zastosować wiedzę w praktycznym działaniu,
- chętnie wykonuje zadania i prace dodatkowe, – wykorzystuje różne źródła informacji do pogłębiania swojej wiedzy,
- bierze aktywny udział w przedsięwzięciach o charakterze środowiskowym,
- bierze aktywny udział w konkursach o treściach geograficznych.

Ocena dobra:

- uczeń opanował wiadomości i umiejętności w stopniu dobrym, uwzględniającym wymagania rozszerzające,
- pracuje systematycznie, a jego przygotowanie, choć pełne jest różne jakościowo,
- posiada dobrą orientację na mapie świata,
- czyta ze zrozumieniem mapy tematyczne,
- dokonuje poprawnych interpretacji różnorodnych tekstów źródłowych,
- zasadniczo samodzielnie odpowiada, choć uwidaczniają się niewielkie braki w wiedzy lub wypowiedź nie wyczerpuje omawianego zagadnienia,
- wiadomości i umiejętności podstawowe są dla niego zrozumiałe,
- potrafi samodzielnie rozwiązywać zadania o pewnym stopniu trudności,
- wykonuje wszystkie obliczenia stosowane w geografii,
- dostrzega zależności przyczynowo-skutkowe,
- łączy zagadnienia w logiczne ciągi,
- opanował umiejętność dokonywania interpretacji prostych zjawisk przedstawianych graficznie, – potrafi wartościować działalność człowieka środowisku,
- aktywnie i efektywnie pracuje i współpracuje w zespołach grupowych, chętnie wykonuje dodatkowe zadania.

Ocena dostateczna:

- uczeń opanował podstawowe wiadomości i wybrane umiejętności określone podstawą programową,
- posiada podstawową orientację na mapie i w przestrzeni geograficznej,
- poprawnie wyraża swoje myśli w prostych i typowych przykładach,
- odpowiedź ustna odbywa się przy pomocy nauczyciela zadającego kolejne pytania,
- rozwiązuje samodzielnie i w grupie poprawnie nieskomplikowane polecenia,
- potrafi naśladować podobne rozwiązania w analogicznych sytuacjach,
- wartościuje elementy działalności człowieka środowisku,
- poprawnie odczytuje dane z tekstu, rysunków, diagramów, tabel, przetwarza proste dane na wykresy,
- wykonuje wybrane, proste obliczenia stosowane w geografii,
- z pomocą nauczyciela poprawnie stosuje wiadomości i umiejętności do rozwiązywania sytuacji problemowych.

Ocena dopuszczająca:

- uczeń ma braki w wymaganiach koniecznych z zakresu wiadomości i umiejętności,
- opanował w stopniu elementarnym umiejętność czytania map, posiada elementarną orientację na mapie świata, Europy i Polski,
- posługuje się w stopniu elementarnym słownictwem i terminologią geograficzną,
- samodzielnie rozwiązuje i wykonuje zadania o niewielkim stopniu trudności,
- przejawia chęć i gotowość pracy i współpracy,
- umie wykorzystać różne źródła informacji, przy czym objawia się to jako praca odtwórcza, wskazująca na słabe zrozumienie polecenia, nadrabia zaległości, przy pomocy nauczyciela udziela odpowiedzi na proste pytania.

Ocena niedostateczna:

- uczeń nie opanował niezbędnych wiadomości i umiejętności zawartych w wymaganiach podstawy programowej dla szkoły podstawowej – potrzebnych do kontynuowania nauki
- wykazuje brak systematyczności i chęci do nauki,
- nie posiada podstawowej orientacji na mapie,
- nie wykonuje zadań domowych,
- nie potrafi samodzielnie korzystać z różnych źródeł, w tym treści podręcznika,
- nie pracuje na lekcji,
- nie potrafi rozwiązać zadań teoretycznych i praktycznych o elementarnym stopniu trudności samodzielnie, w grupie lub nawet przy pomocy nauczyciela,
- nie udziela prawidłowych odpowiedzi na większość zadanych mu pytań.

INNE:

1. Na koniec okresu nie przewiduje się dodatkowych sprawdzianów zaliczeniowych.
2. Ocena śródroczna i końcoworoczna nie jest średnią arytmetyczną ocen częściowych, ale jest ustalana na podstawie wszystkich ocen częściowych.
3. Uczeń, który posiada stosowne zalecenia Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej lub innej poradni specjalistycznej, ma do wyboru formę sprawdzania wiadomości (pisemną lub ustną).

CHEMIA – poziom podstawowy

klasa III

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który nie opanował wiadomości i umiejętności zawartych w podstawie programowej i objętych programem nauczania. Nie wykazuje chęci współpracy z nauczycielem.

Na ocenę dopuszczającą uczeń:

- wymienia nazwy szkła i sprzętu laboratoryjnego
- zna i stosuje zasady BHP obowiązujące w pracowni chemicznej
- rozpoznaje piktogramy i wyjaśnia ich znaczenie
- omawia budowę atomu
- definiuje pojęcia: atom, elektron, proton, neutron, nukleony, elektrony walencyjne
- oblicza liczbę protonów, elektronów i neutronów w atomie pierwiastka chemicznego na podstawie zapisu
- definiuje pojęcia: masa atomowa, liczba atomowa, liczba masowa, jednostka masy atomowej, masa cząsteczkowa
- podaje masy atomowe i liczby atomowe pierwiastków chemicznych, korzystając z układu okresowego
- oblicza masy cząsteczkowe związków chemicznych
- omawia budowę współczesnego modelu atomu
- definiuje pojęcia pierwiastek chemiczny, izotop
- omawia budowę układu okresowego pierwiastków chemicznych
- wskazuje w układzie okresowym pierwiastki chemiczne należące do bloków s oraz p

- określa podstawowe właściwości pierwiastka chemicznego na podstawie znajomości jego położenia w układzie okresowym
- wskazuje w układzie okresowym pierwiastki chemiczne zaliczane do niemetalu i metali
- definiuje pojęcie elektroujemność
- wymienia nazwy pierwiastków elektrododatnich i elektroujemnych, korzystając z tabeli elektroujemności
- wymienia przykłady cząsteczek pierwiastków chemicznych (np. O₂, H₂) i związków chemicznych (np. H₂O, HCl)
- definiuje pojęcia: wiązanie chemiczne, wartościowość, polaryzacja wiązania, dipol
- wymienia i charakteryzuje rodzaje wiązań chemicznych (jonowe, kowalencyjne, kowalencyjne spolaryzowane, wiązanie koordynacyjne, (metaliczne)
- definiuje pojęcia wiązanie σ , wiązanie π
- wymienia przykłady cząsteczek, w których występuje wiązanie jonowe, kowalencyjne
- opisuje budowę wewnętrzną metali
- definiuje pojęcia: równanie reakcji chemicznej, substraty, produkty, reakcja syntezy, reakcja analizy, reakcja wymiany
- definiuje pojęcie tlenki
- zapisuje wzory i nazwy systematyczne wybranych tlenków metali i niemetalu
- zapisuje równania reakcji otrzymywania tlenków co najmniej jednym sposobem
- definiuje pojęcia: tlenki kwasowe, tlenki zasadowe, tlenki obojętne, tlenki amfoteryczne
- definiuje pojęcia wodorotlenki i zasady
- opisuje budowę wodorotlenków
- zapisuje wzory i nazwy systematyczne wybranych wodorotlenków
- wyjaśnia różnicę między zasadą a wodorotlenkiem
- zapisuje równanie reakcji otrzymywania wybranego wodorotlenku i wybranej zasady
- definiuje pojęcia: amfoteryczność, wodorotlenki amfoteryczne
- definiuje pojęcie wodoroki
- podaje zasady nazewnictwa wodoroków
- definiuje pojęcia kwasy, moc kwasu
- wymienia sposoby klasyfikacji kwasów (tlenowe i beztlenowe)
- zapisuje wzory i nazwy systematyczne kwasów
- wymienia metody otrzymywania kwasów
- definiuje pojęcie sole
- wymienia rodzaje soli
- zapisuje wzory i nazwy systematyczne prostych soli
- wymienia metody otrzymywania soli
- wymienia przykłady soli występujących w przyrodzie, wyszukuje informacji o ich właściwościach i zastosowaniu
- definiuje pojęcia mol i masa molowa
- wykonuje obliczenia związane z pojęciem masa cząsteczkowa
- wykonuje bardzo proste obliczenia związane z pojęciami mol i masa molowa
- wykonuje proste obliczenia stechiometryczne związane z prawem zachowania masy
- definiuje pojęcie stopień utlenienia pierwiastka chemicznego
- wymienia reguły obliczania stopni utlenienia pierwiastków w związkach chemicznych
- określa stopnie utlenienia pierwiastków w prostych związkach chemicznych
- definiuje pojęcia: reakcja utleniania-redukcji (redoks), utleniacz, reduktor, utlenianie, redukcja
- wskazuje w prostych reakcjach redoks utleniacz, reduktor, proces utleniania i proces redukcji
- określa etapy ustalania współczynników stechiometrycznych w równaniach reakcji redoks
- wyjaśnia pojęcia: ogniwo galwaniczne, półogniwo, elektroda, katoda, anoda, klucz elektrolityczny, SEM
- zapisuje schemat ogniwa galwanicznego
- wyjaśnia pojęcie potencjał elektrody (potencjał półogniwa)
- wyjaśnia pojęcie szereg elektrochemiczny metali
- definiuje pojęcia: roztwór, mieszanina jednorodna, mieszanina niejednorodna, rozpuszczalnik, substancja

- rozpuszczana, roztwór właściwy, roztwór ciekły, roztwór stały, roztwór gazowy, zawiesina, roztwór nasycony, rozpuszczanie, rozpuszczalność, krystalizacja
- wymienia metody rozdzielania na składniki mieszanin niejednorodnych i jednorodnych
 - sporządza wodne roztwory substancji
 - wymienia czynniki przyspieszające rozpuszczanie substancji w wodzie
 - wymienia przykłady roztworów znanych z życia codziennego
 - definiuje pojęcia: koloid, zół, żel, koagulacja, peptyzacja, denaturacja
 - odczytuje z wykresu rozpuszczalności informacje na temat wybranej substancji
 - definiuje pojęcia stężenie procentowe i stężenie molowe
 - wykonuje proste obliczenia związane z pojęciami stężenie procentowe i stężenie molowe
 - wyjaśnia pojęcia: dysocjacja elektrolityczna, elektrolity i nieelektrolity
 - definiuje pojęcie stopień dysocjacji elektrolitycznej
 - wyszukuje przykłady elektrolitów mocnych i słabych
 - zapisuje ogólne równanie dysocjacji kwasów, zasad i soli
 - wyjaśnia pojęcia: odczyn roztworu, wskaźniki kwasowo-zasadowe, pH, pOH
 - wymienia podstawowe wskaźniki kwasowo-zasadowe (pH) i omawia ich zastosowania
 - wyjaśnia, co to jest skala pH i w jaki sposób można z niej korzystać
 - opisuje, czym są właściwości sorpcyjne gleby oraz co to jest odczyn gleby
 - wyszukuje przykłady nawozów naturalnych i sztucznych
 - wyjaśnia, na czym polega reakcja zobojętniania i reakcja strącania osadów oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych w postaci cząsteczkowej
 - wskazuje w tabeli rozpuszczalności soli i wodorotlenków w wodzie związki chemiczne trudno rozpuszczalne
 - definiuje pojęcia: energia aktywacji, entalpia, szybkość reakcji chemicznej, kataliza, katalizator
 - wymienia czynniki wpływające na szybkość reakcji chemicznej
 - definiuje pojęcie katalizator

Na ocenę dostateczną uczeń:

- wyjaśnia przeznaczenie podstawowego szkła i sprzętu laboratoryjnego
- bezpiecznie posługuje się podstawowym sprzętem laboratoryjnym i odczynnikami chemicznymi
- wyjaśnia pojęcia powłoka, podpowłoka
- wykonuje proste obliczenia związane z pojęciami: masa atomowa, liczba atomowa, liczba masowa, jednostka masy atomowej
- zapisuje powłokową konfigurację elektronową atomów pierwiastków chemicznych o liczbie atomowej Z od 1 do 20
- wyjaśnia budowę współczesnego układu okresowego pierwiastków chemicznych, uwzględniając podział na bloki s, p,
- wyjaśnia, co stanowi podstawę budowy współczesnego układu okresowego pierwiastków chemicznych
- wyjaśnia, podając przykłady, jakich informacji na temat pierwiastka chemicznego dostarcza znajomość jego położenia w układzie okresowym
- wskazuje zależności między budową elektronową pierwiastka i jego położeniem w grupie i okresie układu okresowego a jego właściwościami fizycznymi i chemicznymi
- omawia zmienność elektroujemności pierwiastków chemicznych w układzie okresowym
- wyjaśnia regułę dubletu elektronowego i oktetu elektronowego
- przewiduje rodzaj wiązania chemicznego na podstawie różnicy elektroujemności pierwiastków chemicznych
- wyjaśnia sposób powstawania wiązań kowalencyjnych, jonowych i metalicznych
- wyszukuje przykłady i określa właściwości substancji, w których występują wiązania metaliczne, wodorowe, kowalencyjne, jonowe
- zapisuje wzory i nazwy systematyczne tlenków
- zapisuje równania reakcji otrzymywania tlenków pierwiastków chemicznych o liczbie atomowej Z od 1 do 30

- dokonuje podziału tlenków na kwasowe, zasadowe i obojętne
- wyjaśnia zjawisko amfoteryczności
- wymienia przykłady tlenków kwasowych, zasadowych, obojętnych i amfoterycznych
- zapisuje równania reakcji chemicznych tlenków kwasowych i zasadowych z wodą
- projektuje doświadczenie Otrzymywanie tlenku miedzi
- projektuje doświadczenie Badanie działania wody na tlenki metali i niemetali
- wyszukuje przykłady zastosowania tlenków
- wyszukuje informacje o odmianach, właściwościach i zastosowaniu SiO₂
- zapisuje wzory i nazwy systematyczne wodorotlenków
- wymienia metody otrzymywania wodorotlenków i zasad
- klasyfikuje wodorotlenki ze względu na ich charakter chemiczny
- zapisuje równania reakcji chemicznych wybranych wodorotlenków i zasad z kwasami
- wyszukuje przykłady zastosowania wodorotlenków
- opisuje charakter chemiczny wodoroków
- opisuje budowę kwasów
- zapisuje równania reakcji otrzymywania kwasów
- dokonuje podziału podanych kwasów na tlenowe i beztlenowe
- szereguje kwasy pod względem mocy
- podaje nazwy kwasów nieorganicznych na podstawie ich wzorów chemicznych
- projektuje doświadczenia pozwalające otrzymać kwasy różnymi metodami
- omawia typowe właściwości chemiczne kwasów (zachowanie wobec metali, tlenków metali, wodorotlenków i soli kwasów o mniejszej mocy)
- opisuje budowę soli
- zapisuje wzory i nazwy systematyczne soli
- określa właściwości chemiczne soli
- zapisuje równania reakcji chemicznych wybranych wodorotlenków i zasad z kwasami
- wyjaśnia pojęcia wodorosole
- zapisuje równania reakcji otrzymywania wybranej soli trzema sposobami i zapisuje równania tych reakcji w postaci cząsteczkowej
- wyszukuje informacji o rodzajach skał wapiennych (wapień, marmur, kreda), ich właściwościach i zastosowaniu
- podaje informacje na temat składników zawartych w wodzie mineralnej w aspekcie ich działania na organizm ludzki
- wyszukuje przykłady nawozów naturalnych i sztucznych, uzasadnia potrzebę ich stosowania
- zapisuje wzory i nazwy hydratów
- wyjaśnia pojęcie objętość molowa gazów
- wykonuje proste obliczenia związane z pojęciami: mol, masa molowa, objętość molowa gazów w warunkach normalnych
- wyjaśnia pojęcia: wzór empiryczny, wzór rzeczywisty
- wyjaśnia różnicę między wzorem empirycznym a wzorem rzeczywistym
- wyjaśnia, na czym polegają obliczenia stechiometryczne
- interpretuje równania reakcji chemicznych na sposób cząsteczkowy, molowy, ilościowo w masach molowych, ilościowo w objętościach molowych (gazy) oraz ilościowo w liczbach cząsteczek
- projektuje doświadczenie Potwierdzenie prawa zachowania masy
- wykonuje proste obliczenia stechiometryczne związane z masą molową oraz objętością molową substratów i produktów reakcji chemicznych
- oblicza zgodnie z regułami stopnie utlenienia pierwiastków w związkach chemicznych i jonach
- wyszukuje przykłady reakcji redoks oraz wskazuje w nich utleniacz, reduktor, proces utleniania i proces redukcji
- dobiera współczynniki stechiometryczne metodą bilansu elektronowego w prostych równaniach reakcji redoks
- wyjaśnia, na czym polega otrzymywanie metali z rud z zastosowaniem reakcji redoks

- wyjaśnia pojęcia szereg aktywności metali
- projektuje doświadczenie chemiczne Porównanie aktywności chemicznej żelaza, miedzi i wapnia oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych
- zapisuje równania reakcji rozcieńczonych i stężonych roztworów kwasów: azotowego(V) z Al, Fe, Cu, Ag
- podaje zasadę działania ogniwa galwanicznego
- dokonuje podziału ogniw na odwracalne i nieodwracalne
- definiuje pojęcia potencjał standardowy półogniwa i szereg elektrochemiczny metali
- omawia proces korozji chemicznej oraz korozji elektrochemicznej metali
- opisuje sposoby zapobiegania korozji.
- opisuje budowę i działanie źródeł prądu stałego
- projektuje i wykonuje doświadczenie Badanie wpływu różnych czynników na szybkość korozji
- wyjaśnia pojęcia: koloid, zół, żel,
- wymienia przykłady roztworów o różnym stanie skupienia rozpuszczalnika i substancji rozpuszczonej
- omawia sposoby rozdzielania roztworów właściwych (substancji stałych w cieczach, cieczy w cieczach) na składniki
- wyjaśnia proces rozpuszczania substancji w wodzie
- wyjaśnia różnice między rozpuszczaniem a roztwarzaniem
- sprawdza doświadczalnie wpływ różnych czynników na szybkość rozpuszczania substancji
- wyjaśnia proces krystalizacji
- projektuje i przeprowadza doświadczenie Rozdzielanie składników mieszaniny niejednorodnej
- podaje zasady postępowania podczas sporządzania roztworów o określonym stężeniu procentowym i molowym
- wyjaśnia kryterium podziału substancji na elektrolity i nieelektrolity
- wyjaśnia kryterium podziału elektrolitów na mocne i słabe
- wyjaśnia rolę cząsteczek wody jako dipoli w procesie dysocjacji elektrolitycznej
- zapisuje równania reakcji dysocjacji jonowej kwasów, zasad i soli
- porównuje moc elektrolitów na podstawie wartości ich stałych dysocjacji
- wymienia przykłady reakcji odwracalnych i nieodwracalnych
- wyznacza pH roztworów z użyciem wskaźników kwasowo-zasadowych oraz określa ich odczyn
- oblicza pH i pOH na podstawie znanych stężeń molowych jonów H^+ i OH^- i odwrotnie
- projektuje i przeprowadza doświadczenie Badanie odczynu i pH roztworów kwasu, zasady i soli
- zapisuje równania reakcji zobojętniania w postaci cząsteczkowej i jonowej i skróconego zapisu jonowego
- analizuje tabelę rozpuszczalności soli i wodorotlenków w wodzie pod kątem możliwości przeprowadzenia reakcji strącania osadów
- zapisuje równania reakcji strącania osadów w postaci cząsteczkowej, jonowej i skróconego zapisu jonowego
- wyjaśnia pojęcia: układ, otoczenie, energia wewnętrzna układu, efekt cieplny reakcji, reakcja egzotermiczna, reakcja endotermiczna, proces egzoenergetyczny, proces endoenergetyczny, ciepło, energia całkowita układu
- wyszukuje przykłady reakcji endo- i egzoenergetycznych
- konstruuje wykres energetyczny reakcji chemicznej
- omawia wpływ różnych czynników na szybkość reakcji chemicznej
- projektuje doświadczenie chemiczne Wpływ rozdrobnienia na szybkość reakcji chemicznej
- projektuje doświadczenie chemiczne Wpływ stężenia substratu na szybkość reakcji chemicznej
- projektuje doświadczenie chemiczne Wpływ temperatury na szybkość reakcji chemicznej
wie, jak przeprowadzić doświadczenie chemiczne

Na ocenę dobrą uczeń:

- wyjaśnia, od czego zależy ładunek jądra atomowego i dlaczego atom jest elektrycznie obojętny
- wykonuje obliczenia związane z pojęciami: masa atomowa, liczba atomowa, liczba masowa, jednostka masy atomowej

- zapisuje konfiguracje elektronowe atomów pierwiastków chemicznych o liczbach atomowych Z od 1 do 20 oraz jonów o podanym ładunku (zapis konfiguracji pełny i skrócony)
- analizuje zmienność charakteru chemicznego pierwiastków grup głównych zależnie od ich położenia w układzie okresowym
- wykazuje zależność między położeniem pierwiastka chemicznego w danej grupie i bloku energetycznym a konfiguracją elektronową powłoki walencyjnej
- analizuje zmienność elektroujemności i charakteru chemicznego pierwiastków chemicznych w układzie okresowym
- zapisuje wzory elektronowe i kreskowe cząsteczek, w których występują wiązania kowalencyjne, jonowe
- wyjaśnia, dlaczego wiązanie koordynacyjne nazywane jest też wiązaniem donorowo-akceptorowym
- omawia sposób, w jaki atomy pierwiastków chemicznych bloku s i p osiągają trwałe konfiguracje elektronowe (tworzenie jonów)
- charakteryzuje wiązanie metaliczne i wodorowe oraz wyszukuje przykłady ich powstawania
- wyjaśnia związek między wartością elektroujemności a możliwością tworzenia kationów i anionów
- zapisuje równania reakcji powstawania jonów i tworzenia wiązania jonowego
- przedstawia graficznie tworzenie się wiązań typu σ i π
- określa wpływ wiązania wodorowego na nietypowe właściwości wody
- wyjaśnia pojęcie siły van der Waalsa
- wymienia różne kryteria podziału tlenków
- zapisuje reakcje tlenu z metalami: Na, Mg, Ca, Al, Zn, Fe, Cu
- wskazuje w układzie okresowym pierwiastki chemiczne, które mogą tworzyć tlenki amfoteryczne
- dokonuje podziału tlenków na kwasowe, zasadowe, obojętne i amfoteryczne oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych z kwasami i zasadami
- wyszukuje informacje o procesie produkcji szkła, jego rodzaje i zastosowania
- wskazuje w układzie okresowym pierwiastki chemiczne, które mogą tworzyć tlenki amfoteryczne
- projektuje doświadczenie Badanie właściwości wodorotlenku sodu
- zapisuje równania reakcji otrzymywania wodorotlenków i zasad
- projektuje doświadczenie Otrzymywanie kwasu siarkowego(IV) i zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych
- zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych dotyczących właściwości chemicznych kwasów (zachowanie wobec metali, tlenków metali, wodorotlenków)
- zapisuje równania reakcji chemicznych ilustrujące utleniające właściwości wybranych kwasów
- wyszukuje przykłady zastosowania kwasów
- zapisuje równania reakcji otrzymywania wybranej soli co najmniej trzema sposobami i zapisuje równania tych reakcji w postaci cząsteczkowej, jonowej i skróconym zapisem jonowym
- podaje nazwy i zapisuje wzory sumaryczne wybranych wodorosoli
- projektuje doświadczenie Gaszenie wapna palonego
- wyszukuje informacji o właściwościach hydratów i soli bezwodnych
- wyjaśnia pojęcia stała Avogadra
- wykonuje obliczenia związane z pojęciami: mol, masa molowa, objętość molowa gazów, stała Avogadra
- wykonuje obliczenia związane z pojęciami stosunku atomowego, masowego i procentowego pierwiastków w związku chemicznym
- wykonuje obliczenia związane z prawem stałości składu
- oblicza skład procentowy związków chemicznych
- rozwiązuje proste zadania związane z ustaleniem wzorów elementarnych i rzeczywistych związków chemicznych
- przewiduje typowe stopnie utlenienia pierwiastków chemicznych na podstawie konfiguracji elektronowej ich atomów
- analizuje równania reakcji chemicznych i określa, które z nich są reakcjami redoks
- projektuje doświadczenie chemiczne Reakcje wybranych metali z roztworami kwasu azotowego(V) – stężonym i rozcieńczonym
- dobiera współczynniki stechiometryczne metodą bilansu elektronowego w równaniach reakcji redoks
- określa, które pierwiastki chemiczne w stanie wolnym lub w związkach chemicznych mogą być

utleniaczami, a które reduktorami

- wyszukuje informacji o zastosowaniu reakcji redoks w przemyśle
- oblicza SEM ogniwa galwanicznego na podstawie standardowych potencjałów półogniw, z których jest ono zbudowane
- projektuje doświadczenie Badanie działania ogniwa galwanicznego
- wyjaśnia różnicę między rozpuszczalnością a szybkością rozpuszczania substancji
- analizuje wykresy rozpuszczalności różnych substancji
- dobiera metody rozdzielania mieszanin jednorodnych na składniki, biorąc pod uwagę różnice we właściwościach składników mieszanin
- wykonuje obliczenia związane z pojęciami stężenie procentowe i stężenie molowe, z uwzględnieniem gęstości roztworu
- projektuje doświadczenie Sporządzanie roztworu o określonym stężeniu procentowym
- projektuje doświadczenie Sporządzanie roztworu o określonym stężeniu procentowym
- oblicza stężenie procentowe lub molowe roztworu otrzymanego przez zmieszanie dwóch roztworów o różnych stężeniach
- projektuje doświadczenie chemiczne Badanie zjawiska przewodzenia prądu elektrycznego i zmiany barwy wskaźników kwasowo- zasadowych w wodnych roztworach różnych związków chemicznych oraz dokonuje podziału substancji na elektrolity i nieelektrolity
- zapisuje równania reakcji dysocjacji jonowej kwasów, zasad i soli, uwzględniając dysocjację stopniową niektórych kwasów i zasad
- wykonuje obliczenia chemiczne z zastosowaniem pojęcia stopień dysocjacji
- wymienia czynniki wpływające na wartość stopnia dysocjacji elektrolitycznej
- wyjaśnia wielkość stopnia dysocjacji dla elektrolitów dysocjujących stopniowo
- projektuje doświadczenie Otrzymywanie soli przez działanie kwasem na wodorotlenek
- bada przebieg reakcji zobojętniania z użyciem wskaźników kwasowo--zasadowych
- wyszukuje sposoby otrzymywania wodorosoli
- przeprowadza reakcje będące przykładami procesów egzoenergetycznych i endoenergetycznych oraz wyjaśnia istotę zachodzących procesów
- projektuje doświadczenie chemiczne Reakcja wodorowęglanu sodu z kwasem etanowym
- projektuje doświadczenie chemiczne Rozpuszczanie wodorotlenku sodu w wodzie
- projektuje doświadczenie chemiczne Reakcja magnezu z kwasem chlorowodorowym
- wyjaśnia pojęcia szybkość reakcji chemicznej i energia aktywacji
- rysuje wykres zmian stężenia substratów i produktów oraz szybkości reakcji chemicznej w funkcji czasu

Na ocenę bardzo dobrą uczeń:

- wyjaśnia, dlaczego zwykle masa atomowa pierwiastka chemicznego nie jest liczbą całkowitą
- definiuje pojęcia promieniotwórczość, okres półtrwania
- wyjaśnia, co to są izotopy pierwiastków chemicznych,
- porównuje wiązanie koordynacyjne z wiązaniem kowalencyjnym
- zapisuje wzory elektronowe i kreskowe cząsteczek lub jonów, w których występują wiązania koordynacyjne
- określa rodzaj i liczbę wiązań σ i π w prostych cząsteczkach (np. CO_2 , N_2)
- określa rodzaje oddziaływań między atomami a cząsteczkami na podstawie wzoru chemicznego
- analizuje mechanizm przewodzenia prądu elektrycznego przez metale i stopione sole
- projektuje doświadczenie Badanie właściwości fizycznych substancji tworzących kryształy
- projektuje doświadczenie chemiczne Badanie działania zasady i kwasu na tlenki metali i niemetalu oraz zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych
- określa charakter chemiczny tlenków pierwiastków chemicznych o liczbie atomowej Z od 1 do 20 na podstawie ich zachowania wobec kwasu i zasady; zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych
- przewiduje charakter chemiczny tlenków wybranych pierwiastków i zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych
- przewiduje wzór oraz charakter chemiczny tlenku, znając produkty reakcji chemicznej tego tlenku z

- wodorotlenkiem sodu i kwasem chlorowodorowym
- analizuje właściwości pierwiastków chemicznych pod względem możliwości tworzenia tlenków i wodorotlenków amfoterycznych
- analizuje tabelę rozpuszczalności wodorotlenków i soli w wodzie
- zapisuje równania reakcji chemicznych potwierdzających charakter chemiczny wodoroków
- ustala nazwy różnych soli na podstawie ich wzorów chemicznych
- ustala wzory soli na podstawie ich nazw
- podaje metody, którymi można otrzymać wybraną sól, i zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych
- projektuje i przeprowadza doświadczenie Otrzymywanie chlorku miedzi(II) w reakcji tlenku miedzi(II) z kwasem chlorowodorowym
- projektuje i przeprowadza doświadczenie Otrzymywanie chlorku miedzi(II) w reakcji wodorotlenku miedzi(II) z kwasem chlorowodorowym
- opisuje sposoby usuwania twardości wody, zapisuje odpowiednia równania reakcji
- porównuje gęstości różnych gazów na podstawie znajomości ich mas molowych
- wykonuje obliczenia stechiometryczne dotyczące mas molowych, objętości molowych, liczby cząsteczek
- określa stopnie utlenienia pierwiastków chemicznych w cząsteczkach i jonach złożonych
- zapisuje równania reakcji kwasów utleniających z metalami szlachetnymi i ustala współczynniki stechiometryczne metodą bilansu elektronowego
- analizuje szereg aktywności metali i przewiduje przebieg reakcji chemicznych różnych metali z wodą, kwasami i solami
- zapisuje równania reakcji zachodzących na elektrodach (na katodzie i anodzie) ogniwa galwanicznego o danym schemacie
- omawia wpływ różnych czynników na szybkość procesu korozji elektrochemicznej
- projektuje i wykonuje doświadczenie Rozdzielanie składników mieszaniny jednorodnej barwników roślinnych metodą chromatografii bibułowej
- wymienia sposoby otrzymywania roztworów nasyconych z roztworów nienasyconych i odwrotnie, korzystając z wykresów rozpuszczalności substancji
- wykonuje odpowiednie obliczenia chemiczne, a następnie sporządza roztwory o określonym stężeniu procentowym i molowym, zachowując poprawną kolejność wykonywanych czynności
- przelicza stężenia roztworu na rozpuszczalność i odwrotnie
- wyjaśnia proces dysocjacji jonowej z uwzględnieniem roli wody w tym procesie
- zapisuje równania reakcji dysocjacji jonowej kwasów, zasad i soli
- wyjaśnia przyczynę kwasowego odczynu roztworów kwasów oraz zasadowego odczynu roztworów wodorotlenków; zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych
- analizuje zależność stopnia dysocjacji od rodzaju elektrolitu i stężenia roztworu
- wykonuje obliczenia chemiczne, korzystając z definicji stopnia dysocjacji
- ustala skład ilościowy roztworów elektrolitów
- wyjaśnia zależność między pH a iloczynem jonowym wody
- posługuje się pojęciem pH w odniesieniu do odczynu roztworu i stężenia jonów H^+ i OH^-
- omawia istotę reakcji zobojętniania i strącania osadów oraz podaje zastosowania tych reakcji chemicznych
- opisuje działanie leków neutralizujących nadmiar kwasu w żołądku
- udowadnia, że reakcje egzoenergetyczne należą do procesów samorzutnych, a reakcje endoenergetyczne do procesów wymuszonych
- wyjaśnia pojęcie entalpia układu
- kwalifikuje podane przykłady reakcji chemicznych do reakcji egzoenergetycznych ($\Delta H < 0$) lub endoenergetycznych ($\Delta H > 0$) na podstawie różnicy entalpii substratów i produktów
- opisuje rolę katalizatorów w procesie oczyszczania spalin

Na ocenę celującą uczeń:

- opanował umiejętności określone na ocenę bardzo dobrą,
- rozwija swoje zainteresowanie chemią,

- przedstawia oryginalne sposoby rozwiązania zadań i samodzielnie rozwiązuje zadania o większym stopniu trudności
- pozyskuje i przetwarza informacje z różnorodnych źródeł
- korzysta z technologii informacyjno-komunikacyjnych do wyszukiwania, przetwarzania, selekcji, agregacji, weryfikacji i wykorzystania danych
- ocenia wiarygodność uzyskanych danych
- konstruuje wykresy, tabele i schematy na podstawie dostępnych informacji

klasa IV

Ocena niedostateczna:

- nie opanował wiadomości i umiejętności objętych programem nauczania.
- nie wykazuje chęci współpracy z nauczycielem.

Ocena dopuszczająca:

- definiuje pojęcie *chemia organiczna*
- wymienia pierwiastki chemiczne wchodzące w skład związków organicznych
- wyjaśnia pojęcie *alotropia*
- wymienia odmiany alotropowe węgla
- definiuje pojęcia: *węglowodory, alkany, alkeny, alkiny, homologi, szereg homologiczny węglowodorów, grupa alkilowa, reakcje podstawiania (substytucji), przyłączenia (addycji), polimeryzacji, spalania, izomeria, rodnik*
- wymienia rodzaje izomerii
- zapisuje wzory ogólne alkanów, alkenów, alkinów
- zapisuje wzory sumaryczne i podaje nazwy systematyczne węglowodorów nasyconych i nienasyconych o liczbie atomów węgla od 1 do 10
- zapisuje wzory przedstawicieli poszczególnych szeregów homologicznych węglowodorów, podaje ich nazwy, wyszukuje informacji o ich właściwościach i zastosowaniu
- zapisuje równania reakcji spalania metanu, etenu, etynu
- opisuje budowę benzenu
- wyszukuje informacji o właściwościach ropy naftowej i gazu ziemnego oraz sposobie przeróbki ropy naftowej
- wyszukuje informacji o zastosowaniach produktów pirolizy węgla
- definiuje pojęcia: *grupa funkcyjna, fluorowcopochodne, alkohole mono- i polihydroksylowe, fenole, aldehydy, ketony, dawka, uzależnienie*
- zapisuje wzory i podaje nazwy grup funkcyjnych występujących w związkach organicznych
- zapisuje wzory metanolu i etanolu, wyszukuje informacji o ich właściwościach, omawia ich wpływ na organizm człowieka
- zapisuje wzory ogólne alkoholi monohydroksylowych, aldehydów i ketonów
- zapisuje wzory półstrukturalne i sumaryczne czterech pierwszych członów szeregu homologicznego alkoholi
- wyjaśnia, na czym polega proces fermentacji alkoholowej
- zapisuje wzór glicerolu, podaje jego nazwę systematyczną, wymienia właściwości i zastosowania
- określa właściwości acetonu jako najprostszego ketonu
- wskazuje różnice w budowie aldehydów i ketonów
- wyjaśnia pojęcia: *kwasy karboksylowe, grupa karboksylowa, niższe i wyższe kwasy karboksylowe, kwasy tłuszczowe, mydła, estry, reakcja estryfikacji, twardość wody, aminy,*
- zapisuje wzory kwasów mrówkowego i octowego, podaje ich nazwy systematyczne, wyszukuje informacji o właściwościach i zastosowaniu
- wyszukuje informacji o właściwościach kwasów karboksylowych, ich występowaniu i zastosowaniu
- opisuje właściwości estrów, omawia występowanie i zastosowania estrów
- omawia budowę tłuszczów jako estrów glicerolu i wyższych kwasów karboksylowych
- dzieli tłuszcze ze względu na pochodzenie i stan skupienia, omawia występowanie i zastosowania tłuszczów
- wyszukuje przykłady emulsji i ich zastosowania

- wyszukuje informacji o wpływie nikotyny i kofeiny na organizm człowieka
- definiuje pojęcia: *wielofunkcyjne pochodne węglowodorów, substancja lecznicza, lek, lekozależność, witaminy, aminokwasy, peptydy, wiązanie peptydowe, białka, koagulacja, peptyzacja, denaturacja, sacharydy, monosacharydy, disacharydy, składniki odżywcze, polisacharydy,*
- wyszukuje rodzaje dawek i wymienia czynniki, które warunkują działanie substancji i leczniczych
- zapisuje wzór najprostszego aminokwasu i podaje jego nazwę
- podaje wzór ogólny aminokwasów
- określa skład pierwiastkowy białek
- omawia rolę białka w organizmie
- omawia sposób wykrywania obecności białka
- określa skład pierwiastkowy sacharydów
- dzieli sacharydy na proste i złożone,
- wyszukuje informacji o funkcjach węglowodanów w organizmie człowieka
- wyszukuje informacji o właściwościach glukozy, sacharozy, skrobi
- wyjaśnia znaczenie sacharozy dla organizmu człowieka
- wyjaśnia znaczenie biologiczne oraz funkcje budulcowe i energetyczne sacharydów w organizmach
- omawia potrzebę segregacji odpadów i jej sposoby

Ocena dostateczna:

- wyjaśnia pojęcia: *wiązanie zdelokalizowane, wiązania typu σ i π , reakcje: substytucji, addycji, polimeryzacji*
- zapisuje wzory ogólne alkanów, alkenów i alkinów, a na ich podstawie wyprowadza wzory sumaryczne węglowodorów
- prezentuje właściwości metanu, etenu i etynu;
- podaje nazwy systematyczne izomerów na podstawie ich wzorów półstrukturalnych
- stosuje zasady nazewnictwa systematycznego alkanów (proste przykłady)
- zapisuje równania reakcji spalania całkowitego i niecałkowitego alkanów, alkenów, alkinów
- zapisuje równania reakcji: bromowania, uwodorniania oraz polimeryzacji etenu
- wymienia reakcje, którym ulega benzen (spalanie, bromowanie z użyciem katalizatora)
- proponuje sposoby ochrony środowiska przyrodniczego przed degradacją
- wyszukuje informacji o metodach otrzymywania oraz zastosowania fluorowcopochodnych węglowodorów
- zapisuje wzory czterech pierwszych alkoholi w szeregu homologicznym; podaje ich nazwy systematyczne
- omawia rodzaje tworzyw sztucznych z podziałem na termoplasty i duroplasty
- zapisuje wzór glikolu, podaje jego nazwę systematyczną, wyszukuje informacji o właściwościach i zastosowaniu
- zapisuje równania reakcji spalania glicerolu i reakcji glicerolu z sodem
- zapisuje wzór ogólny fenoli, omawia otrzymywanie i wyszukuje informacji o właściwościach fenolu
- zapisuje wzory czterech pierwszych aldehydów w szeregu homologicznym i podaje ich nazwy systematyczne
- wyjaśnia zasady nazewnictwa systematycznego ketonów
- podaje wzór ogólny kwasów karboksylowych
- zapisuje wzory i podaje nazwy kwasów szeregu homologicznego kwasów karboksylowych
- opisuje przebieg fermentacji octowej
- wyszukuje informacji o właściwościach kwasów karboksylowych
- opisuje reakcje kwasów karboksylowych z metalami, wodorotlenkami
- zapisuje wzory czterech pierwszych kwasów karboksylowych w szeregu homologicznym; podaje ich nazwy systematyczne
- opisuje właściwości kwasów mrówkowego i octowego (odczyn, palność, reakcje z metalami, tlenkami metali i zasadami)
- zapisuje wzory trzech kwasów tłuszczowych, podaje ich nazwy
- wyjaśnia, na czym polega reakcja estryfikacji
- zapisuje wzór ogólny estrów
- zapisuje wzory i nazwy estrów

- zapisuje wzór ogólny tłuszczów
- wyszukuje informacji o właściwościach fizycznych i chemicznych tłuszczów
- zapisuje wzór ogólny amin
- wyszukuje informacji o właściwościach amin
- wyszukuje informacji o występowaniu, budowie hydroksykwasów
- podaje nazwy grup funkcyjnych w aminokwasach
- zapisuje wzory i omawia właściwości glicyny i alaniny
- wyjaśnia, na czym polegają procesy gnicia i butwienia
- omawia wpływ stosowania środków ochrony roślin na zdrowie ludzi i stan środowiska przyrodniczego
- omawia właściwości skrobi i celulozy

Ocena dobra:

- wyjaśnia przyczynę różnic między właściwościami odmian alotropowych węgla
- wyszukuje informację o zastosowaniu odmian alotropowych węgla wynikające z ich właściwości
- wyjaśnia i stosuje pojęcia: *wzór szkieletowy*, *wzór empiryczny*, *wzór rzeczywisty*
- określa przynależność węglowodoru do danego szeregu homologicznego na podstawie jego wzoru sumarycznego
- określa rzędowość atomów węgla w cząsteczkach alkanów
- podaje nazwę systematyczną izomeru na podstawie jego wzoru półstrukturalnego i odwrotnie
- zapisuje mechanizm reakcji substytucji na przykładzie bromowania metanu
- odróżnia doświadczalnie węglowodory nasycone od węglowodorów nienasyconych
- omawia budowę pierścienia benzenowego i wyjaśnia pojęcie *delokalizacja elektronów*
- wyjaśnia, dlaczego benzen nie odbarwia wody bromowej ani wodnego roztworu manganianu(VII) potasu
- wyjaśnia przyczyny stosowania przedrostków: *meta-*, *orto-*, *para-* w nazwach izomerów
- wyjaśnia, na czym polegają procesy krakingu i reformingu
- wyjaśnia pojęcie *zielona chemia*
- porównuje właściwości alkoholi monohydroksylowych o łańcuchach węglowych różnej długości
- zapisuje równania reakcji spalania glicerolu i reakcji glicerolu z sodem
- wyjaśnia mechanizm zjawiska izomerii ketonów
- prezentuje metody otrzymywania oraz właściwości i zastosowania aldehydów oraz ketonów
- opisuje izomery kwasów karboksylowych
- zapisuje równania reakcji dysocjacji jonowej kwasów karboksylowych
- zapisuje równania reakcji kwasów karboksylowych z metalami, wodorotlenkami
- zapisuje równania reakcji spalania kwasów karboksylowych
- zapisuje równania reakcji dysocjacji jonowej kwasów karboksylowych
- projektuje doświadczenie chemiczne umożliwiające rozróżnienie wyższych kwasów karboksylowych nasyconych i nienasyconych
- prezentuje właściwości wyższych kwasów karboksylowych
- zapisuje równania reakcji wyższych kwasów karboksylowych □ reakcje spalania
- projektuje reakcję otrzymywania octanu etylu; bada jego właściwości
- wyjaśnia rolę katalizatora w przebiegu reakcji estryfikacji
- analizuje informacje o składnikach i działaniu kosmetyków
- wyszukuje informacji o sposobach otrzymywania hydroksykwasów
- opisuje proces fermentacji mlekowej
- wyjaśnia znaczenie aspiryny □ pochodnej kwasu salicylowego
- wyjaśnia proces hydrolizy peptydów
- prezentuje i opisuje wykrywanie obecności grup hydroksylowych w cząsteczce glukozy
- opisuje równanie reakcji hydrolizy sacharozy
- wyjaśnia, jakie tworzywa nazywane są biodegradowalnymi
- porównuje właściwości alkoholi monohydroksylowych o łańcuchach węglowych różnej długości
- opisuje jak w sposób doświadczalny jak etanol wpływa na różne substancje i zapisuje odpowiednie równania reakcji chemicznych (rozpuszczalność w wodzie, palność, reakcja z sodem, odczyn)
- przewiduje produkty równanie reakcji fermentacji alkoholowej i wyjaśnia mechanizm tego procesu

Ocena bardzo dobra:

- proponuje wzory empiryczny (elementarny) i rzeczywisty (sumaryczny) danego związku organicznego na podstawie jego składu i masy molowej
- wyjaśnia na dowolnych przykładach mechanizm reakcji: substytucji, addycji, eliminacji, polimeryzacji
- zapisuje mechanizm reakcji addycji na przykładzie reakcji etenu z chlorem
- zapisuje wzory strukturalne dowolnych węglowodorów (izomerów); określa typ izomerii
- projektuje doświadczenie chemiczne i przewiduje produkty całkowitego spalania węglowodorów
- udowadnia, że dwa węglowodory o takim samym składzie procentowym mogą należeć do dwóch różnych szeregów homologicznych
- projektuje doświadczenia chemiczne dowodzące różnic we właściwościach węglowodorów: nasyconych, nienasyconych
- wyjaśnia przebieg reakcji polimeryzacji fluorowcopochodnych
- porównuje doświadczalnie charakter chemiczny alkoholi mono- i polihydroksylowych na przykładach etanolu i glicerolu
- wyjaśnia zjawisko kontrakcji etanolu
- porównuje budowę cząsteczek oraz właściwości alkoholi i fenoli
- przewiduje produkty reakcji przedstawiające próby Tollensa i Trommera dla aldehydów mrówkowego i octowego
- wykazuje, że aldehydy i ketony o takiej samej liczbie atomów węgla są względem siebie izomerami
- określa odczyn roztworu wodnego np. etanianu sodu
- przewiduje produkty reakcji fermentacji mlekowej
- wykonuje doświadczenie, które potwierdzi amfoteryczny charakter aminokwasów
- projektuje doświadczenia umożliwiające identyfikację wiązania peptydowego (reakcje biuretowa i ksantoproteinowa)
- projektuje doświadczenie dotyczące hydrolizy kwasowej skrobi

Ocena celująca:

- opanował umiejętności określone na ocenę bardzo dobrą,
- rozwija swoje zainteresowanie chemią,
- przedstawia oryginalne sposoby rozwiązania zadań i samodzielnie rozwiązuje zadania o większym stopniu trudności
- pozyskuje i przetwarza informacje z różnorodnych źródeł
- korzysta z technologii informacyjno--komunikacyjnych do wyszukiwania, przetwarzania, selekcji, agregacji, weryfikacji i wykorzystania danych
- ocenia wiarygodność uzyskanych danych
- konstruuje wykresy, tabele i schematy na podstawie dostępnych informacji

BIOLOGIA - poziom podstawowy

klasa IV

1. Ocena celująca

Wymagania dotyczą wiedzy i umiejętności wynikających z indywidualnych zainteresowań ucznia, są trudne do opanowania i twórcze naukowo. Uczeń potrafi organizować swoją wiedzę (porządkować, klasyfikować, uzupełniać); wypowiada się pełnymi zdaniami w sposób logiczny i spójny; bezbłędnie posługuje się nazewnictwem biologicznym; posługuje się zdobytymi wiadomościami w rozwiązywaniu problemów biologicznych związanych z otaczającą rzeczywistością lub osiąga sukcesy w różnorodnych szkolnych i pozaszkolnych formach rywalizacji, które obejmują zagadnienia związane z biologią.

2. Ocena bardzo dobra

Wymagania obejmują treści kształcenia, które zawierają elementy najtrudniejsze, najbardziej złożone, kreatywne, ważne do opanowania, wymagające korzystania z różnych źródeł informacji, uczeń samodzielnie rozwiązuje zadania o wysokim poziomie złożoności, sprawnie posługuje się zdobytymi wiadomościami,

potrafi zastosować je przy rozwiązywaniu zadań nietypowych, również problemowych. Potrafi, w razie potrzeby, samodzielnie uzupełnić braki w swojej wiedzy

3. Ocena dobra

Wymagania dotyczą opanowania przez ucznia wiadomości i umiejętności zawartych w programie nauczania w sposób zadowalający. Uczeń posiada dobrą orientację w zakresie zdobytej wiedzy i poprawnie ja stosuje. Sprawnie posługuje się terminologią biologiczną, poprawnie i samodzielnie rozwiązuje typowe zadania teoretyczne i praktyczne (o średnim poziomie złożoności), zachowuje dokładność i staranność wystarczającą do poprawnego rozwiązywania zadania lub problemu, umiejętnie dokonuje porównań.

4. Ocena dostateczna

Wymagania obejmują treści kształcenia, które są niezbędne w uczeniu biologii, użyteczne w szkolnej i pozaszkolnej działalności ucznia, stosunkowo łatwe do opanowania przez wszystkich uczniów, a więc o niewielkim stopniu złożoności, dające się wykorzystać w wielu sytuacjach, uniwersalne. Uczeń wykazuje znajomość podstawowej terminologii biologicznej, rozumie teorie i procesy biologiczne, uwzględnione w programie, a także rozwiązuje zadania o średnim stopniu trudności.

5. Ocena dopuszczająca

Uczeń opanował te partie materiału, których zrozumienie jest niezbędne na danym etapie kształcenia oraz konieczne do kontynuowania dalszej nauki biologii, nastawione głównie na wiadomości, a nie umiejętności. Dotyczą wiedzy na poziomie podstawowym, ale niewyczerpującym, w której występują braki, one jednak nie przekreślają możliwości uzyskania przez ucznia podstawowej wiedzy w ciągu dalszej nauki. Uczeń potrafi odtworzyć podstawowe wiadomości, o niewielkim stopniu złożoności i zastosować je w sytuacjach nieskomplikowanych i typowych, rozwiązywać proste zadania.

6. Ocena niedostateczna

Uczeń nie zdobył obowiązującej wiedzy podstawowej. Nie potrafi odtworzyć wiadomości z pamięci lub odtwarzając je popełnia błędy rzeczowe. Jeśli nawet odtworzy wiadomości poprawnie, to nie potrafi ich zastosować w sytuacjach nieskomplikowanych i typowych, nie rozwiązuje najprostszych zadań. Brak podstawowych wiadomości uniemożliwia dalsze zdobywanie wiedzy z biologii.

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny.

Rozdział 1. Genetyka molekularna część III

1. Gen a genom. Budowa i rola kwasów nukleinowych

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcia: gen, genom, chromosom, chromatyna, nukleotyd, replikacja DNA
- przedstawia budowę genu organizmu eukariotycznego
- podaje funkcje DNA
- przedstawia budowę chromosomu
- charakteryzuje budowę nukleotydu DNA i RNA
- określa rolę DNA jako nośnika informacji genetycznej
- wymienia rodzaje RNA
- podaje rolę poszczególnych rodzajów RNA
- opisuje budowę przestrzenną cząsteczki DNA

Ocena dostateczna

Uczeń:

- określa lokalizację genomu w komórce eukariotycznej

- wyjaśnia, na czym polega komplementarność zasad azotowych w cząsteczce DNA
- określa sekwencję nukleotydów w jednej nici DNA na podstawie znanej sekwencji nukleotydów w drugiej nici
- charakteryzuje budowę RNA
- przedstawia istotę procesu replikacji DNA
- definiuje pojęcia: ekson, intron
- wymienia nazwy rodzajów wiązań w cząsteczce DNA i wskazuje te wiązania na schemacie

Ocena dobra

Uczeń:

- oblicza procentowy skład nukleotydów w danym fragmencie DNA, posługując się zasadą komplementarności
- opisuje organizację materiału genetycznego w jądrze komórkowym
- wykazuje znaczenie polimerazy DNA w procesie replikacji DNA
- porównuje budowę i funkcje DNA z budową i funkcjami RNA
- wyjaśnia sposób łączenia się nukleotydów w pojedynczym łańcuchu DNA
- wykorzystuje zasadę komplementarności do obliczania liczby poszczególnych rodzajów nukleotydów w cząsteczce DNA

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- omawia przebieg replikacji DNA
- wskazuje różnice między genami ciągłymi a genami nieciągłymi
- charakteryzuje etapy upakowania DNA w jądrze komórkowym
- wykazuje związek między genami a cechami organizmu

Ocena celująca

Uczeń:

- wykazuje rolę replikacji w zachowaniu niezmienionej informacji genetycznej
- uzasadnia konieczność zachodzenia replikacji DNA przed podziałem komórki
- wykazuje znaczenie poprawności kopiowania DNA podczas replikacji DNA

2. Kod genetyczny

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcia: kod genetyczny, kodon, nić matrycowa DNA, nić kodująca DNA
- wymienia cechy kodu genetycznego
- wyjaśnia znaczenie kodonu START i kodonu STOP

Ocena dostateczna

Uczeń:

- charakteryzuje cechy kodu genetycznego
- analizuje tabelę kodu genetycznego
- wskazuje na kod genetyczny jako sposób zapisu informacji genetycznej

Ocena dobra

Uczeń:

- wyjaśnia różnice między kodem genetycznym a informacją genetyczną
- zapisuje sekwencję aminokwasów łańcucha polipeptydowego na podstawie sekwencji nukleotydów mRNA

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- wyjaśnia zasadę kodowania informacji genetycznej przez kolejne trójki nukleotydów DNA na podstawie tabeli kodu genetycznego tworzy przykładowy fragment mRNA, który koduje przedstawiony łańcuch aminokwasów

Ocena celująca

Uczeń:

- korzystając z różnych źródeł wiedzy, charakteryzuje inne cechy kodu genetycznego niż te podane w podręczniku
- oblicza liczbę nukleotydów i kodonów kodujących określoną liczbę aminokwasów oraz liczbę aminokwasów kodowaną przez określoną liczbę nukleotydów i kodonów

3. Ekspresja genów

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcia: ekspresja genów, biosynteza białek, translacja, transkrypcja
- wymienia etapy ekspresji genów
- wskazuje miejsca zachodzenia transkrypcji i translacji w komórce
- ilustruje schematycznie etapy odczytywania informacji genetycznej

Ocena dostateczna

Uczeń:

- omawia przebieg transkrypcji i translacji
- wyjaśnia, jaką rolę odgrywa tRNA w procesie translacji
- podaje znaczenie modyfikacji zachodzących po transkrypcji i po translacji
- omawia rolę rybosomów w procesie translacji
- wyjaśnia istotę regulacji ekspresji genów

Ocena dobra

Uczeń:

- określa rolę polimerazy RNA w procesie transkrypcji
- podaje przykłady regulacji ekspresji genów

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- przedstawia i opisuje sposoby regulacji ekspresji genów
- uzasadnia konieczność modyfikacji białek po translacji

Ocena celująca

Uczeń:

- korzystając z różnych źródeł informacji, ustala, czy jest możliwy proces odwrotny do transkrypcji, oznaczający uzyskanie DNA na podstawie RNA

Rozdział 2. Genetyka klasyczna

4. I prawo Mendla. Krzyżówka testowa

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcia: allel, allel dominujący, allel recesywny, genotyp, fenotyp, homozygota, heterozygota, krzyżówka testowa
- podaje treść I prawa Mendla
- przedstawia sposób zapisu literowego alleli dominujących i recesywnych oraz genotypów homozygot (dominujących i recesywnych) oraz heterozygot
- przedstawia za pomocą szachownicy Punnetta przebieg dziedziczenia określonej cechy zgodnie z I prawem Mendla
- wymienia przykłady cech dominujących i recesywnych człowieka

Ocena dostateczna

Uczeń:

- przedstawia różnice między genotypem a fenotypem
- analizuje krzyżówkę ilustrującą badania, na podstawie których Mendel sformułował I prawo
- omawia znaczenia badań Mendla dla rozwoju genetyki
- wyjaśnia, czym się różni homozygota od heterozygoty
- wykonuje typowe krzyżówki genetyczne jednogenowe
- określa prawdopodobieństwo wystąpienia danej cechy, wykonując krzyżówkę genetyczną
- określa stosunek fenotypowy w pokoleniach potomnych
- podaje rodzaje gamet wytwarzanych przez homozygoty i heterozygoty

Ocena dobra

Uczeń:

- rozwiązuje jednogenowe krzyżówki genetyczne
- sprawdza za pomocą krzyżówki testowej, czy osobnik jest heterozygotą
- rozpoznaje na schematach krzyżówek jednogenowych genotypy i określa fenotypy rodziców i pokolenia potomnego
- interpretuje wyniki krzyżówek genetycznych

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- wyjaśnia, dlaczego gamety mają po jednym allelu danego genu, a zygota ma dwa allele tego genu
- ocenia znaczenie prac Mendla dla rozwoju genetyki

Ocena celująca

Uczeń:

- analizuje wyniki nietypowych krzyżówek jednogenowych
- wyjaśnia sposób wykonania i znaczenie krzyżówki testowej

5. II prawo Mendla

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- podaje treść II prawa Mendla
- wyjaśnia, na czym polega krzyżówka dwugenowa

Ocena dostateczna

Uczeń:

- analizuje krzyżówkę ilustrującą badania, na podstawie których Mendel sformułował II prawo

Ocena dobra

Uczeń:

- wykonuje krzyżówki testowe dwugenowe dotyczące różnych cech
- na schematach krzyżówek dwugenowych rozpoznaje genotypy i określa fenotypy rodziców i pokolenia potomnego
- interpretuje wyniki krzyżówek dwugenowych zgodnych z II prawem Mendla

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- analizuje wyniki krzyżówek dwugenowych
- określa prawdopodobieństwo wystąpienia genotypów i fenotypów u potomstwa w wypadku dziedziczenia dwóch cech
- wyjaśnia mechanizm dziedziczenia cech zgodnie z II prawem Mendla

Ocena celująca

Uczeń:

- określa sposób wykonania i znaczenie krzyżówki testowej dwugenowej

6. Inne sposoby dziedziczenia cech

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcia: allele wielokrotne, kodominacja, geny kumulatywne, geny dopełniające się
- wskazuje różnice między dziedziczeniem cech w przypadku dominacji pełnej i dominacji niepełnej
- podaje przykłady dziedziczenia wielogenowego

Ocena dostateczna

Uczeń:

- omawia zjawisko kodominacji i dziedziczenia alleli wielokrotnych na podstawie analizy dziedziczenia grup krwi u ludzi w układzie AB0
- wykonuje krzyżówki dotyczące dziedziczenia grup krwi
- określa prawdopodobieństwo wystąpienia określonego fenotypu u potomstwa w wypadku dziedziczenia alleli wielokrotnych

Ocena dobra

Uczeń:

- określa prawdopodobieństwo wystąpienia genotypów i fenotypów u potomstwa w wypadku kodominacji
- charakteryzuje relacje między allelami jednego genu oparte na dominacji niepełnej i kodominacji
- interpretuje wyniki krzyżówek genetycznych dotyczących dominacji niepełnej, ko dominacji i alleli wielokrotnych

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- podaje przykład cechy warunkowanej obecnością genów kumulatywnych i wyjaśnia ten sposób dziedziczenia
- rozwiązuje krzyżówki genetyczne dotyczące genów kumulatywnych i genów dopełniających się

Ocena celująca

Uczeń:

- wyjaśnia, na podstawie sposobu dziedziczenia wielogenowego, dlaczego rodzice o średnim wzroście mogą mieć dwoje dzieci, z których jedno będzie bardzo wysokie, a drugie – bardzo niskie
- wyjaśnia, na czym polega zjawisko plejotropii

7. Chromosomowa teoria dziedziczenia

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcia: geny sprzężone, chromosomy homologiczne
- wymienia główne założenia chromosomowej teorii dziedziczenia Morgana
- wyjaśnia, na czym polega zjawisko sprzężenia genów

Ocena dostateczna

Uczeń:

- przedstawia sposób zapisu genotypów w przypadku genów sprzężonych
- wyjaśnia istotę dziedziczenia genów sprzężonych
- wykonuje przykładowe krzyżówki dotyczące dziedziczenia genów sprzężonych

Ocena dobra

Uczeń:

- analizuje wyniki krzyżówek dotyczących dziedziczenia genów sprzężonych
- wyjaśnia znaczenie crossing-over
- podaje rozkład cech u potomstwa pary o określonych genotypach

Ocena bardzo dobra**Uczeń:**

- określa prawdopodobieństwo wystąpienia genotypów i fenotypów u potomstwa w wypadku dziedziczenia dwóch cech sprzężonych
- wyjaśnia, dlaczego genów sprzężonych nie dziedziczy się zgodnie z II prawem Mendla
- wykazuje różnice między genami niesprzężonymi a genami sprzężonymi

Ocena celująca**Uczeń:**

- na podstawie dostępnych źródeł wiedzy wyjaśnia, na czym polega mapowanie chromosomów
- wyjaśnia zależność między częstością zachodzenia crossing-over a odległością między dwoma genami na chromosomie

8. Dziedziczenie płci. Cechy sprzężone z płcią**Ocena dopuszczająca****Uczeń:**

- definiuje pojęcia: kariotyp, chromosomy płci, autosomy
- opisuje kariotyp człowieka
- wskazuje podobieństwa i różnice między kariotypem kobiety a kariotypem mężczyzny
- określa płeć na podstawie analizy kariotypu
- określa, czym są cechy sprzężone z płcią
- wymienia przykłady cech sprzężonych z płcią

Ocena dostateczna**Uczeń:**

- opisuje sposób determinacji płci u człowieka
- określa prawdopodobieństwo urodzenia się chłopca i dziewczynki
- określa prawdopodobieństwo wystąpienia choroby sprzężonej z płcią na przykładzie hemofilii i daltonizmu

Ocena dobra**Uczeń:**

- wykazuje, za pomocą krzyżówki genetycznej, że prawdopodobieństwo urodzenia się dziecka płci męskiej i żeńskiej wynosi 50%
- wyjaśnia, dlaczego daltonizm i hemofilia występują niemal wyłącznie u mężczyzn
- wykonuje krzyżówki genetyczne dotyczące dziedziczenia cech sprzężonych z płcią

Ocena bardzo dobra**Uczeń:**

- analizuje różne warianty dziedziczenia chorób sprzężonych z płcią
- porównuje dziedziczenie cech sprzężonych z płcią z dziedziczeniem cech niesprzężonych z płcią

Ocena celująca**Uczeń:**

- wyjaśnia znaczenie genu SRY w determinacji płci
- uzasadnia, że dziedziczenie cech sprzężonych z płcią jest niezgodne z II prawem Mendla

9. Zmienność organizmów. Mutacje

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcia: zmienność środowiskowa, zmienność genetyczna, mutacja, rekombinacja
- podaje rodzaje zmienności genetycznej
- wskazuje różnice między zmiennością ciągłą a zmiennością nieciągłą
- podaje przykłady zmienności ciągłej i zmiennością nieciągłej
- podaje przykłady czynników mutagennych
- wymienia rodzaje mutacji genowych i chromosomowych

Ocena dostateczna

Uczeń:

- opisuje rodzaje zmienności genetycznej
- przedstawia przykłady wpływu środowiska na fenotyp człowieka
- porównuje zmienność środowiskową ze zmiennością genetyczną
- podaje przykłady skutków działania wybranych czynników mutagennych
- rozpoznaje na schematach różne rodzaje mutacji genowych i mutacji chromosomowych
- podaje skutki mutacji genowych

Ocena dobra

Uczeń:

- porównuje zmienność genetyczną rekombinacyjną ze zmiennością genetyczną mutacyjną
- określa przyczyny zmienności genetycznej
- podaje przykłady pozytywnych i negatywnych skutków mutacji
- charakteryzuje rodzaje mutacji genowych i mutacji chromosomowych
- wyjaśnia znaczenie plastyczności fenotypów
- wyjaśnia, na czym polega transformacja nowotworowa

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- określa, jakie zmiany w sekwencji aminokwasów może wywołać mutacja polegająca na zamianie jednego nukleotydu na inny
- wyjaśnia, na przykładach, wpływ czynników środowiska na plastyczność fenotypów
- określa skutki mutacji genowych dla kodowa-nego przez dany gen łańcucha polipeptydowego
- wykazuje związek pomiędzy narażeniem organizmu na działanie czynników mutagennych a zwiększonym ryzykiem wystąpienia chorób nowotworowych

Ocena celująca

Uczeń:

- wyjaśnia przyczyny zmienności obserwowanej w wypadku organizmów o identycznych genotypach
- uzasadnia konieczność podjęcia działań zmniejszających ryzyko narażania się na czynniki mutagenne i podaje przykłady takich działań
- wyjaśnia znaczenie mutacji w przebiegu ewolucji

10. Choroby i zaburzenia genetyczne człowieka

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcia: choroba genetyczna, aberracje chromosomowe, rodowód genetyczny
- wymienia przykłady chorób jednogenowych człowieka
- wymienia wybrane aberracje chromosomowe człowieka
- wskazuje na podłoże genetyczne chorób jednogenowych oraz aberracji chromosomowych człowieka

Ocena dostateczna

Uczeń:

- klasyfikuje choroby genetyczne ze względu na ich przyczynę

- wymienia nazwy oraz objawy chorób uwarunkowanych mutacjami jednogenowymi oraz aberracjami chromosomowymi
- porównuje całkowitą liczbę chromosomów w kariotypie osób z różnymi aberracjami chromosomowymi
- analizuje rodowody genetyczne dotyczące sposobu dziedziczenia wybranej cechy

Ocena dobra

Uczeń:

- analizuje rodowody genetyczne i na ich podstawie ustala sposób dziedziczenia danej cechy
- opisuje choroby genetyczne, uwzględniając różne kryteria ich podziału
- dzieli choroby jednogenowe na te, które są sprzężone
- z płcią, i te, które nie są sprzężone z płcią oraz
- w obrębie tych grup na te, które są uwarunkowane allelem recesywnym, i te, które są warunkowane allelem dominującym

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- na podstawie przykładowych rodowodów określa, czy wybrana cecha jest dziedziczona recesywnie czy dominująco
- określa, na podstawie analizy rodowodu lub kariotypu, podłoże genetyczne chorób człowieka (mukowiscydoza, fenyloketonuria, anemia sierpowata, albinizm, płasawica Huntingtona, hemofilia, daltonizm, dystrofia mięśniowa Duchenne'a, krzywica oporna na witaminę D3, zespół Klinefeltera, zespół Turnera, zespół Downa)

Ocena celująca

Uczeń:

- wykazuje związek pomiędzy narażeniem organizmu na działanie czynników mutagennych a zwiększonym ryzykiem wystąpienia chorób genetycznych
- wyjaśnia, na podstawie analizy rodowodu, podłoże genetyczne chorób człowieka
- charakteryzuje wybrane choroby genetyczne oraz aberracje chromosomowe człowieka

11–12. Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziałów „Genetyka molekularna” i „Genetyka klasyczna”

Rozdział 3. Biotechnologia

13. Biotechnologia tradycyjna

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcie biotechnologia
- rozróżnia biotechnologię tradycyjną i biotechnologię molekularną
- wymienia przykłady produktów otrzymywanych metodami biotechnologii tradycyjnej
- podaje przykłady wykorzystywania metod biotechnologii tradycyjnej w przemyśle farmaceutycznym, rolnictwie, w oczyszczaniu ścieków i przemyśle spożywczym

Ocena dostateczna

Uczeń:

- wskazuje różnice między biotechnologią tradycyjną a biotechnologią molekularną
- przedstawia przykłady zastosowania fermentacji alkoholowej i fermentacji mleczanowej w przemyśle spożywczym

Ocena dobra

Uczeń:

- opisuje na wybranych przykładach zastosowania biotechnologii tradycyjnej w przemyśle farmaceutycznym, rolnictwie, biodegradacji, oczyszczaniu ścieków i przemyśle spożywczym

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- wykazuje, że rozwój biotechnologii tradycyjnej przyczynił się do poprawy jakości życia człowieka

Ocena celująca

Uczeń:

- dowodzi, że biotechnologia tradycyjna przyczynia się do ochrony środowiska
- dowodzi pozytywnego oraz negatywnego znaczenia zachodzenia fermentacji dla człowieka na podstawie dostępnych źródeł informacji, wyjaśnia rolę fermentacji w innym rodzaju przemysłu niż przemysł spożywczy

14. Podstawowe techniki inżynierii genetycznej

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcie inżynierii genetycznej
- wymienia nazwy technik inżynierii genetycznej: sekwencjonowanie DNA, elektroforeza DNA, PCR

Ocena dostateczna

Uczeń:

- wyjaśnia, czym zajmuje się inżynieria genetyczna i w jaki sposób przyczynia się ona do rozwoju biotechnologii
- przedstawia istotę technik stosowanych w inżynierii genetycznej (sekwencjonowanie DNA, elektroforeza, PCR)
- wskazuje zastosowanie technik inżynierii genetycznej w kryminalistyce, medycynie sądowej, diagnostyce chorób

Ocena dobra

Uczeń:

- podaje przykłady sytuacji, w których można wykorzystać profile genetyczne
- opisuje na przykładach możliwe zastosowania metody PCR w kryminalistyce i medycynie sądowej

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- analizuje na podstawie schematów przebieg elektroforezy DNA, PCR i sekwencjonowania DNA
- analizuje przykładowe schematy dotyczące wyników elektroforezy DNA i profili genetycznych, np. rozwiązując zadania dotyczące ustalenia ojcostwa

Ocena celująca

Uczeń:

- wykazuje znaczenie stosowania technik inżynierii genetycznej w diagnostyce i profilaktyce chorób

15. Organizmy zmodyfikowane genetycznie

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcia: organizm zmodyfikowany genetycznie (GMO), organizm transgeniczny
- wymienia przykłady korzyści i zagrożeń wynikających ze stosowania GMO

Ocena dostateczna

Uczeń:

- charakteryzuje GMO i organizmy transgeniczne

- przedstawia możliwe skutki stosowania GMO dla zdrowia człowieka, rolnictwa oraz bioróżnorodności
- wskazuje różnice między GMO a organizmem transgenicznym

Ocena dobra

Uczeń:

- omawia sposoby otrzymywania organizmów transgenicznych
- wskazuje cele tworzenia organizmów zmodyfikowanych genetycznie
- ocenia rzetelność przekazu medialnego na temat GMO

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- przedstawia przykłady organizmów transgenicznych zmodyfikowanych genetycznie, które wykorzystuje się w medycynie

Ocena celująca

Uczeń:

- wyjaśnia, czym są i jakie pełnią funkcje wektory wykorzystywane w tworzeniu organizmów transgenicznych
- charakteryzuje sposoby zapobiegania zagrożeniom związanym ze stosowaniem GMO

16. Biotechnologia molekularna – szanse i zagrożenia

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcia: klon, klonowanie, komórki macierzyste, terapia genowa
- wymienia przykłady organizmów będących naturalnymi klonami
- wymienia cele sztucznego klonowania roślin i zwierząt
- wymienia cele terapii genowej

Ocena dostateczna

Uczeń:

- udowadnia, że bliźnięta jednojajowe są naturalnymi klonami
- przedstawia, w jaki sposób otrzymuje się klony roślin i zwierząt
- opisuje etapy klonowania zwierząt metodą transplantacji jąder komórkowych
- podaje przykłady chorób, do których leczenia stosuje się komórki macierzyste

Ocena dobra

Uczeń:

- przedstawia sposoby otrzymywania i pozyskiwania komórek macierzystych oraz ich zastosowania w medycynie
- ocenia rzetelność przekazu medialnego na temat klonowania i terapii genowej
- wymienia korzyści i zagrożenia wynikające ze stosowania osiągnięć biotechnologii molekularnej
- wyjaśnia znaczenie poradnictwa genetycznego w planowaniu rodziny i wczesnym leczeniu chorób genetycznych

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- omawia korzyści i zagrożenia wynikające ze stosowania terapii genowej
- przedstawia sytuacje, w których zasadne jest korzystanie z poradnictwa genetycznego
- dyskutuje o problemach społecznych i etycznych związanych z rozwojem inżynierii genetycznej i biotechnologii molekularnej
- uzasadnia swoje stanowisko w sprawie klonowania człowieka

Ocena celująca

Uczeń:

- na podstawie dostępnych źródeł informacji wykazuje, że komórki macierzyste mogą mieć w niedalekiej przyszłości szerokie zastosowanie w medycynie

17. Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Biotechnologia”

Rozdział 4. Ewolucja organizmów

18. Źródła wiedzy o ewolucji

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcia: ewolucja biologiczna, narządy homologiczne, narządy analogiczne, drzewo filogenetyczne
- wymienia bezpośrednie i pośrednie dowody ewolucji oraz podaje ich przykłady
- przedstawia istotę teorii Darwina i syntetycznej teorii ewolucji
- wymienia przykłady atawizmów i narządów szczątkowych

Ocena dostateczna

Uczeń:

- definiuje pojęcia: dywergencja, konwergencja
- podaje przykłady dowodów ewolucji z zakresu embriologii, anatomii porównawczej, biogeografii i biochemii
- wyjaśnia przyczyny podobieństw i różnic w budowie narządów homologicznych
- podaje powody, dla których pewne grupy organizmów nazywa się żywymi skamieniałościami

Ocena dobra

Uczeń:

- wymienia przykłady dywergencji i konwergencji
- wyjaśnia różnice między konwergencją a dywergencją
- wyjaśnia różnice między cechami atawistycznymi a narządami szczątkowymi
- rozpoznaje, na podstawie opisu, schematu, rysunku, konwergencję i dywergencję

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- wykazuje znaczenie badania skamieniałości, form pośrednich oraz organizmów należących do żywych skamieniałości w poznaniu przebiegu ewolucji
- określa pokrewieństwo między organizmami na podstawie drzewa filogenetycznego

Ocena celująca

Uczeń:

- wyjaśnia, w jaki sposób wykształca się antybiotykooporność u bakterii
- przedstawia historię myśli ewolucyjnej

19. Dobór naturalny – główny mechanizm ewolucji

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcie dobór naturalny
- porównuje dobór naturalny z doborem sztucznym
- wymienia rodzaje doboru naturalnego
- podaje znaczenie doboru naturalnego

Ocena dostateczna

Uczeń:

- opisuje mechanizm działania doboru naturalnego

- porównuje rodzaje doboru naturalnego (dobór stabilizujący, różnicujący, kierunkowy)
- podaje przykłady dla danego rodzaju doboru naturalnego

Ocena dobra

Uczeń:

- charakteryzuje sposób i przewiduje efekty działania doboru stabilizującego, kierunkowego oraz różnicującego
- opisuje zjawisko melanimu przemysłowego

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- wykazuje, że dzięki doborowi naturalnemu organizmy zyskują nowe cechy adaptacyjne

Ocena celująca

Uczeń:

- wyjaśnia, jakie znaczenie dla działania doboru naturalnego ma zmienność genetyczna
- przedstawia znaczenie doboru płciowego i doboru krewniaczego

20. Ewolucja na poziomie populacji. Specjacja

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcia: dryf genetyczny, pula genowa, gatunek, specjacja
- podaje przyczyny zmian częstości występowania alleli w populacji
- wymienia przykłady działania dryfu genetycznego

Ocena dostateczna

Uczeń:

- charakteryzuje przyczyny zmian częstości występowania alleli w populacji
- charakteryzuje zjawisko dryfu genetycznego i wymienia skutki jego działania w przyrodzie
- przedstawia gatunek jako izolowaną pulę genową
- wyjaśnia na przykładach, na czym polega specjacja

Ocena dobra

Uczeń:

- wyjaśnia, dlaczego mimo działania doboru naturalnego w populacji ludzkiej utrzymują się allele warunkujące choroby genetyczne
- przedstawia zjawisko specjacji jako mechanizm powstawania gatunków

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- charakteryzuje rodzaje specjacji
- wyjaśnia, na czym polega przewaga heterozygot na przykładzie związku między anemią sierpowatą a malarią

Ocena celująca

Uczeń:

- wyjaśnia rolę dryfu genetycznego w kształtowaniu puli genowej populacji
- na przykładach efektu założyciela oraz efektu wąskiego gardła wykazuje znaczenie mechanizmów izolacji rozrodczej w procesie specjacji i podaje ich przykłady

21. Historia życia na Ziemi

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcie: biogeneza
- przedstawia istotę teorii endosymbiozy
- wymienia etapy biogenezy
- charakteryzuje warunki środowiskowe i ich wpływ na przebieg biogenezy

Ocena dostateczna

Uczeń:

- przedstawia wybrane hipotezy wyjaśniające najważniejsze etapy biogenezy
- przedstawia warunki środowiska, które umożliwiły samorzutną syntezę pierwszych związków organicznych

Ocena dobra

Uczeń:

- przedstawia, w jaki sposób, zgodnie z teorią endosymbiozy, doszło do powstania organizmów eukariotycznych
- przedstawia wpływ zmian środowiskowych na przebieg ewolucji
- omawia w porządku chronologicznym wydarzenia z historii życia na Ziemi

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- opisuje rolę, którą odegrały jednokomórkowe organizmy fotosyntetyzujące w tworzeniu się atmosfery ziemskiej i ewolucji organizmów
- argumentuje, że stwierdzenie: „Życie wyszło z wody”, jest prawdziwe”
- przedstawia, w jaki sposób wędrówka kontynentów (dryf kontynentów) wpłynęła na rozmieszczenie organizmów na Ziemi

Ocena celująca

Uczeń:

- na podstawie dostępnych źródeł informacji przedstawia przykłady przystosowań, które musiały wykształcić rośliny i zwierzęta, aby dostosować się do środowiska lądowego
- wyjaśnia na przykładach przyczyny oraz skutki wielkich wymierań organizmów

22. Antropogeneza

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcia: antropogeneza, hominidy
- wymienia podobieństwa między człowiekiem a innymi naczelnymi
- wymienia różnice między człowiekiem a innymi człokształtymi
- określa stanowisko systematyczne człowieka
- podaje przykłady gatunków należących do hominidów

Ocena dostateczna

Uczeń:

- wymienia nazwy przedstawicieli człokształtnych
- charakteryzuje budowę oraz tryb życia wybranych form kopalnych człowiekowatych
- na podstawie drzewa rodowego określa pokrewieństwo człowieka z innymi zwierzętami
- porządkuje chronologicznie formy kopalne człowiekowatych

Ocena dobra

Uczeń:

- omawia zmiany, które zaszły podczas ewolucji człowieka
- charakteryzuje wybrane formy kopalne człowiekowatych
- przedstawia tendencję zmian ewolucyjnych w ewolucji człowieka

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- porównuje formy kopalne człowiekowatych
- wykazuje pokrewieństwo człowieka z innymi naczelnymi

Ocena celująca

Uczeń:

- analizuje różnorodne źródła informacji dotyczące ewolucji człowieka

23. Powtórzenie i sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału „Ewolucja organizmów”

Rozdział 5. Ekologia i różnorodność biologiczna

24. Organizm w środowisku. Tolerancja ekologiczna

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcia: ekologia, środowisko, nisza ekologiczna, siedlisko
- klasyfikuje czynniki środowiska na biotyczne i abiotyczne
- wyjaśnia, czym jest tolerancja ekologiczna
- podaje przykłady bioindykatorów i ich praktycznego zastosowania

Ocena dostateczna

Uczeń:

- wskazuje różnice między niszą ekologiczną a siedliskiem
- wykazuje znaczenie organizmów o wąskim zakresie tolerancji ekologicznej w bioindykacji
- wyjaśnia, dlaczego porosty wykorzystuje się do oceny stanu czystości powietrza
- interpretuje wykres ilustrujący zakres tolerancji różnych gatunków na wybrany czynnik środowiska

Ocena dobra

Uczeń:

- przeprowadza doświadczenie w celu określenia zakresu tolerancji ekologicznej w odniesieniu do wybranego czynnika środowiska
- uzasadnia, że istnieje związek między zakresem tolerancji organizmów a ich rozmieszczeniem na Ziemi

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- na podstawie dostępnych źródeł informacji porównuje siedliska oraz nisze ekologiczne wybranych gatunków organizmów

Ocena celująca

Uczeń:

- planuje i przeprowadza doświadczenie w celu określenia zakresu tolerancji ekologicznej w odniesieniu do wybranego czynnika środowiska (innego niż przedstawiony w podręczniku)

25. Cechy populacji

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcie: populacja
- wymienia cechy populacji (liczebność, zagęszczenie, struktura przestrzenna, struktura płciowa, struktura wiekowa)
- wymienia czynniki wpływające na liczebność i zagęszczenie populacji

- wymienia rodzaje populacji (ustabilizowana, rozwijająca się, wymierająca)

Ocena dostateczna

Uczeń:

- charakteryzuje cechy populacji
- charakteryzuje rodzaje rozmieszczenia populacji i podaje przykłady gatunków, które reprezentują każdy z rodzajów rozmieszczenia
- analizuje piramidy struktury wiekowej i struktury płciowej populacji
- określa zmiany liczebności populacji, której strukturę wiekową przedstawiono graficznie

Ocena dobra

Uczeń:

- określa wpływ wybranych czynników na liczebność i rozrodczość populacji
- charakteryzuje niezależne od zagęszczenia czynniki ograniczające liczebność populacji
- opisuje, w jaki sposób migracje wpływają na liczebność populacji
- przedstawia modele wzrostu liczebności populacji

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- przewiduje zmiany liczebności populacji
- na podstawie danych dotyczących jej liczebności, rozrodczości, śmiertelności oraz migracji osobników
- określa możliwości rozwoju danej populacji na podstawie analizy piramidy płci i wieku
- opisuje model wzrostu liczebności populacji uwzględniający pojemność środowiska

Ocena celująca

Uczeń:

- wyjaśnia, jak pojemność środowiska wpływa na sposób wzrostu liczebności populacji
- przeprowadza obserwację wybranych cech (liczebność, zagęszczenie) populacji wybranego gatunku oraz jej struktury przestrzennej, np. na trawniku lub w parku

26. Rodzaje oddziaływań między organizmami

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- klasyfikuje zależności między organizmami na antagonistyczne i nieantagonistyczne oraz podaje ich przykłady
- porównuje mutualizm obligatoryjny z mutualizmem fakultatywnym

Ocena dostateczna

Uczeń:

- przedstawia obronne adaptacje ofiar drapieżników, żywicieli pasożytów oraz zjadanych roślin
- przedstawia adaptacje drapieżników, pasożytów i roślinożerców do zdobywania pokarmu

Ocena dobra

Uczeń:

- wyjaśnia zjawisko konkurencji międzygatunkowej i konkurencji wewnątrzgatunkowej
- porównuje drapieżnictwo, pasożytnictwo i roślinożerność
- wyjaśnia, jakie znaczenie dla funkcjonowania ekosystemu mają pasożyty, drapieżniki i roślinożercy

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- analizuje cykliczne zmiany liczebności populacji w układzie zjadający–zjadany
- wyjaśnia, jakie znaczenie ma mikoryza (współzycie roślin z grzybami) dla upraw leśnych

Ocena celująca

Uczeń:

- wyjaśnia przyczyny i skutki konkurencji międzygatunkowej i konkurencji wewnątrzgatunkowej
- planuje i przeprowadza doświadczenie wykazujące oddziaływanie antagonistyczne między osobnikami wybranych gatunków

27. Funkcjonowanie ekosystemu

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcia: biotop, biocenoza, ekosystem, sukcesja
- podaje rodzaje sukcesji (sukcesja pierwotna i wtórna)
- klasyfikuje rodzaje ekosystemów (ekosystemy naturalne, półnaturalne, sztuczne)
- przedstawia zależności pokarmowe w biocenozie w postaci łańcucha pokarmowego
- nazywa poziomy troficzne w łańcuchu pokarmowym i sieci pokarmowej

Ocena dostateczna

Uczeń:

- konstruuje proste łańcuchy troficzne i sieci pokarmowe
- wyjaśnia zjawisko krążenia materii i przepływu energii w ekosystemie
- tworzy łańcuchy pokarmowe dowolnego ekosystemu na podstawie schematów opisuje krążenie węgla i azotu w przyrodzie
- przedstawia sukcesję jako proces przemian ekosystemu w czasie, który skutkuje zmianą składu gatunkowego

Ocena dobra

Uczeń:

- określa zależności pokarmowe i poziomy troficzne w ekosystemie na podstawie fragmentów sieci pokarmowych
- omawia schematy obiegu węgla i obiegu azotu w przyrodzie
- porównuje sukcesję pierwotną z sukcesją wtórną

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- wyjaśnia, dlaczego materia krąży w ekosystemie, a energia przez niego przepływa
- uzasadnia, że obecność w środowisku substancji toksycznych może spowodować ich kumulowanie w organizmach
- wskazuje i charakteryzuje grupy organizmów biorących udział w obiegu węgla i azotu

Ocena celująca

Uczeń:

- uzasadnia, która biocenoza będzie bardziej stabilna – uboga w gatunki czy różnorodna na podstawie schematu krążenia węgla podaje przykłady działań człowieka, które mogą spowodować zmniejszenie ilości dwutlenku węgla w atmosferze

28. Czym jest różnorodność biologiczna?

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcia: różnorodność biologiczna, biom, biosfera
- wymienia typy różnorodności biologicznej (gatunkowa, genetyczna, ekosystemowa)
- wymienia główne czynniki geograficzne kształtujące różnorodność gatunkową i ekosystemową Ziemi

Ocena dostateczna

Uczeń:

- charakteryzuje typy różnorodności biologicznej
- charakteryzuje wybrane biomy
- wymienia typy działań człowieka, które w największym stopniu mogą wpływać na bioróżnorodność

Ocena dobra

Uczeń:

- wyjaśnia wpływ człowieka na różnorodność biologiczną
- przedstawia przykłady miejsc na Ziemi charakteryzujących się szczególnym bogactwem gatunkowym
- na podstawie wykresu obrazującego liczbę mieszkańców w ostatnich stuleciach podaje prognozę zmiany liczby mieszkańców i jej prawdopodobne konsekwencje dla bioróżnorodności

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- wykazuje wpływ działalności człowieka na różnorodność biologiczną
- wyjaśnia, jakie czynniki środowiskowe sprzyjają występowaniu ekosystemów o dużej różnorodności gatunkowej

Ocena celująca

Uczeń:

- wykazuje związek pomiędzy rozmieszczeniem biotopów a warunkami klimatycznymi na kuli ziemskiej
- ocenia, które działania człowieka są największymi zagrożeniami dla bioróżnorodności

29. Ochrona różnorodności biologicznej

Ocena dopuszczająca

Uczeń:

- definiuje pojęcia: restytucja, reintrodukcja, zrównoważony rozwój
- wymienia formy ochrony przyrody
- przedstawia formy ochrony indywidualnej
- wymienia formy współpracy międzynarodowej prowadzonej w celu ochrony różnorodności biologicznej

Ocena dostateczna

Uczeń:

- podaje przykłady restytuowanych gatunków
- przedstawia istotę zrównoważonego rozwoju
- wskazuje różnice między czynną a bierną ochroną przyrody

Ocena dobra

Uczeń:

- uzasadnia konieczność zachowania tradycyjnych odmian roślin oraz tradycyjnych ras zwierząt dla zachowania różnorodności genetycznej
- opisuje międzynarodowe formy współpracy podejmowane w celu ochrony różnorodności biologicznej

Ocena bardzo dobra

Uczeń:

- wyjaśnia znaczenie restytucji i reintrodukcji gatunków dla zachowania różnorodności biologicznej
- podaje przykłady działań, które można podjąć w życiu codziennym w celu ochrony przyrody i bioróżnorodności i uzasadnia swój wybór

Ocena celująca

Uczeń:

- uzasadnia konieczność współpracy międzynarodowej w celu ochrony różnorodności biologicznej
- na podstawie dostępnych źródeł informacji opisuje walory przyrodnicze wybranego parku narodowego i rezerwatu przyrody

WOS - zakres podstawowy

Klasa IV

Wymagania ogólne dla ucznia:

I. Człowiek i społeczeństwo

- ustala hierarchię potrzeb człowieka, uwzględniając społecznie akceptowany system aksjologiczny
- charakteryzuje, z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej, współczesne typy rodziny
- omawia problemy związane z realizacją różnych funkcji rodziny w Rzeczypospolitej Polskiej
- charakteryzuje role społeczne człowieka w związku z jego przynależnością do różnych grup społecznych
- analizuje zasady wzajemności, zaufania i pomocy
- przedstawia, z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej, katalog wartości afirmowanych w społeczeństwie polskim
- analizuje katalog wartości afirmowanych w społeczeństwie polskim
- dokonuje analizy roli wartości w światopoglądzie
- wyjaśnia charakter procesu socjalizacji
- analizuje przypadki oraz przedstawia zalety i wady konformizmu i nonkonformizmu
- wyjaśnia, jak tworzą się podziały w społeczeństwie na „swoich” i „obcych”
- rozpoznaje przyczyny, przejawy i skutki nietolerancji i stygmatyzacji oraz przedstawia możliwe sposoby przeciwstawiania się tym zjawiskom
- przedstawia podstawowe metody rozwiązywania konfliktów (mediacja, negocjacje, arbitraż) oraz zalety i wady wskazanych rozwiązań
- charakteryzuje współczesne społeczeństwo i analizuje jego cechy (otwarte, postindustrialne, konsumpcyjne, masowe i informacyjne)
- rozpoznaje problemy życiowe młodzieży w społeczeństwie polskim i formułuje sądy w tych kwestiach

II. Społeczeństwo obywatelskie

- charakteryzuje działalność wybranych organizacji pozarządowych w Rzeczypospolitej Polskiej;
- wymienia zakres niezbędnych uregulowań w statucie stowarzyszenia
- przygotowuje materiał do zamieszczenia w internecie na temat działań indywidualnych lub grupowych w życiu publicznym (np. w wątku publicznym swojego profilu na portalach społecznościowych lub na blogu)
- charakteryzuje podstawowe założenia współczesnych nurtów myśli politycznej*
- wskazuje najważniejsze wartości poszczególnych doktryn politycznych*
- uzasadnia, w jakim stopniu są one aktualne do dziś*
- na podstawie różnorodnych źródeł przedstawia główne założenia nurtów totalitarnych i nacjonalistycznych, dostrzega zagrożenia, jakie one niosą*
- uzasadnia, czy partie polityczne powinny być finansowane z budżetu państwa*
- analizuje, do jakich doktryn politycznych odnoszą się w swoich programach partie polityczne*
- dokonuje krytycznej analizy materiałów z kampanii wyborczych (np. spoty, memy, ulotki i hasła wyborcze)
- charakteryzuje wybrany tytuł, stację lub portal ze względu na specyfikę, formy i treści przekazu
- krytycznie analizuje przekazy medialne i porównuje przekazy różnych mediów dotyczące tych samych wydarzeń czy procesów
- formułuje własną opinię na podstawie poznanych faktów
- rozpoznaje przejawy nieetycznych zachowań dziennikarzy
- rozpoznaje przejawy patologii życia publicznego i wykazuje ich negatywny wpływ na życie publiczne
- przedstawia mechanizmy korupcji i analizuje, z wykorzystaniem materiałów medialnych, jej udowodniony przykład
- interpretuje wyniki badań opinii publicznej

- porównuje wyniki sondaży z rzeczywistymi postawami lub zachowaniami (np. sondaży przedwyborczych oraz rezultatów wyborów), formułuje hipotezy dotyczące przyczyn różnic przekraczających wartość błędu statystycznego

III. Organy władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej

- charakteryzuje zasady ustrojowe zawarte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (demokratycznego państwa prawnego, unitarnej formy państwa, zwierzchnictwa narodu, gwarancji praw i wolności jednostki, konstytucjonalizmu, podziału i równowagi władz, republikańskiej formy rządu, pluralizmu, decentralizacji, samorządności, społecznej gospodarki rynkowej)
- analizuje sformułowania preambuły Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej
- przedstawia specyfikę referendum ogólnokrajowego i rodzajów referendum lokalnych w Rzeczypospolitej Polskiej
- wyjaśnia, jakie warunki muszą zostać spełnione, by referendum się odbyło oraz by jego wyniki były wiążące (w przypadku lokalnych: by było ważne)
- wyjaśnia na wybranym przykładzie wpływ konsultacji publicznych na kształtowanie prawa w Rzeczypospolitej Polskiej
- wyjaśnia, jak przeprowadzane są powszechne i bezpośrednie wybory organów władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej
- na przykładzie wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej porównuje ordynację proporcjonalną i większościową
- analizuje potencjalne wady i zalety każdego z tych systemów wyborczych
- wymienia kompetencje Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz Zgromadzenia Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej
- wykazuje znaczenie, jakie dla pozycji ustrojowej Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej ma fakt wyborów powszechnych
- analizuje, z wykorzystaniem wyników badań opinii publicznej, poziom legitymizacji społecznej władzy prezydenckiej
- przedstawia procedury powoływania i odwoływania rządu, używając określeń: *wotum zaufania*, *konstruktywne wotum nieufności*, *wotum nieufności wobec ministra*, *dymisja* (w tym w wyniku skrócenia kadencji Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej)
- przedstawia zakres działania poszczególnych poziomów samorządu terytorialnego (gmina, powiat, województwo) w Rzeczypospolitej Polskiej, z uwzględnieniem struktury głównych kierunków wydatków budżetowych na te działania oraz źródeł ich finansowania
- charakteryzuje kompetencje organów stanowiących i wykonawczych samorządu terytorialnego na poziomie gminy i miasta na prawach powiatu oraz powiatu i województwa w Rzeczypospolitej Polskiej i zależności między nimi
- przygotowuje opracowanie promujące działania organów wybranego samorządu terytorialnego na poziomie powiatu lub województwa w Rzeczypospolitej Polskiej
- uzasadnia potrzebę niezależności sądów i niezawisłości sędziów
- uzasadnia znaczenie Najwyższej Izby Kontroli, Trybunału Konstytucyjnego, Trybunału Stanu i prokuratury w Rzeczypospolitej Polskiej dla funkcjonowania państwa prawa

Klasa V

Wymagania ogólne dla ucznia:

I. Prawa człowieka i ich ochrona

- pisze skargę do Rzecznika Praw Obywatelskich (według wzoru dostępnego na stronie internetowej)
- wykazuje znaczenie skargi konstytucyjnej
- uzasadnia znaczenie Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w kontekście Europejskiego Trybunału Praw Człowieka
- przedstawia warunki, jakie muszą zaistnieć, aby Europejski Trybunał Praw Człowieka rozpatrzył skargę obywatela
- analizuje wybrany wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka
- pozyskuje informacje na temat praw mniejszości polskiej w różnych państwach

- pozyskuje w środkach masowego przekazu (między innymi na stronach organizacji pozarządowych broniących praw człowieka) informacje o przypadkach naruszania praw człowieka w państwach demokratycznych i przygotowuje analizę na ten temat
- charakteryzuje działania jednej z organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka
- wykazuje różnice w przestrzeganiu praw człowieka w państwie demokratycznym i niedemokratycznym
- przedstawia problem łamania praw człowieka w wybranym państwie niedemokratycznym

II. Prawo w Rzeczypospolitej Polskiej

- wyjaśnia, czym różnią się normy prawne od innych typów norm
- wyjaśnia konsekwencje łamania podstawowych zasad prawa (prawo nie działa wstecz, domniemanie niewinności, nie ma winy bez prawa, nieznanostwo prawa szkodzi)
- wykazuje szczególną moc Konstytucji jako źródła prawa w Rzeczypospolitej Polskiej
- rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne, rodzinne, administracyjne i karne
- wskazuje, w jakim kodeksie obowiązującym w Rzeczypospolitej Polskiej można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy
- interpretuje przepisy prawne
- wyjaśnia podstawowe instytucje prawne części ogólnej prawa cywilnego i prawa zobowiązaniowego w Rzeczypospolitej Polskiej (osoba fizyczna, zdolność prawna a zdolność do czynności prawnych, przedstawicielstwo a pełnomocnictwo, zobowiązanie)
- przedstawia przebieg postępowania cywilnego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz uczestniczące w nim strony
- analizuje kazus z zakresu prawa cywilnego lub rodzinnego, w tym pozew w takiej sprawie
- odróżnia akty administracyjne od innego rodzaju dokumentów
- rozpoznaje, kiedy decyzja administracyjna w Rzeczypospolitej Polskiej jest ważna
- wyjaśnia, jak odwołać się od decyzji organów administracyjnych
- pisze odwołanie od decyzji administracyjnej
- przedstawia przebieg postępowania administracyjnego w Rzeczypospolitej Polskiej
- analizuje wzory zażaleń na postanowienia organów administracji oraz wzory skarg do wojewódzkiego sądu administracyjnego
- pisze zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa
- wyjaśnia, jak w Rzeczypospolitej Polskiej można korzystać z dokumentacji gromadzonej w urzędach (ze szczególnym uwzględnieniem e-administracji) i archiwach oraz jakie sprawy można dzięki temu załatwić
- pisze wniosek o udzielenie informacji publicznej

III. Wybrane problemy polityki publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej

- przedstawia funkcjonowanie systemu obowiązkowych ubezpieczeń społecznych w Rzeczypospolitej Polskiej
- rozróżnia ubezpieczenia: emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe
- przedstawia działania w celu ograniczenia bezrobocia i wykluczenia społecznego na przykładzie działalności urzędu pracy w swoim powiecie
- wyjaśnia, w jaki sposób podnosić swoje kwalifikacje zawodowe

IV. Współczesne stosunki międzynarodowe

- wykazuje formy globalizacji i skutki w sferze polityki, kultury i społeczeństwa
- diagnozuje wpływ na proces globalizacji podmiotów prawa międzynarodowego
- lokalizuje konflikty etniczne na obszarze państw członkowskich Unii Europejskiej, wyjaśnia ich przyczyny i konsekwencje
- wyjaśnia źródła współczesnego terroryzmu
- przedstawia wybrane działania Organizacji Narodów Zjednoczonych i ocenia skuteczność jej najważniejszych organów
- lokalizuje państwa członkowskie Unii Europejskiej

- rozważa kwestię korzyści i kosztów członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej
- ocenia wpływ Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego na utrzymanie pokoju międzynarodowego i pozycję Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej w świecie

2. Kryteria oceniania na poszczególne oceny:

Ocena niedostateczna, uczeń:

- nie opanował wiadomości i umiejętności zawartych w podstawie programowej.
- nie potrafi odtworzyć wiadomości z pamięci lub odtwarzając je popełnia błędy rzeczowe.
- nie potrafi ich zastosować wiedzy w sytuacjach nieskomplikowanych i typowych,
- nie wykazuje chęci współpracy z nauczycielem.

Ocena dopuszczająca, uczeń:

- częściowo rozumie polecenia nauczyciela,
- dysponuje niepełną wiedzą określoną w programie,
- potrafi z pomocą nauczyciela nazywać i klasyfikować poznane pojęcia, zjawiska, procesy, postacie życia publicznego, podstawowe dokumenty,
- wykonuje samodzielnie lub przy pomocy nauczyciela proste ćwiczenia i polecenia,
- potrafi z pomocą nauczyciela przedstawić wyniki własnej pracy w formie ustnej i pisemnej,

Ocena dostateczna, uczeń:

- dysponuje podstawową wiedzą określoną w programie,
- rozumie polecenia i instrukcje,
- samodzielnie i poprawnie wykonuje proste zadania,
- potrafi odnaleźć podstawowe informacje zawarte w różnego rodzaju źródłach,
- dokonuje selekcji i porównania poznanych zjawisk,
- umie wykorzystać zdobytą wiedzę w praktyce,
- aktywnie uczestniczy w pracach zespołowych,
- potrafi wypełnić formularz i napisać podanie,
- przedstawia wyniki własnej pracy w formie ustnej i pisemnej,

Ocena dobra, uczeń:

- dysponuje wiedzą w zakresie programu szkolnego,
- dokonuje interpretacji danych zawartych w różnorodnych źródłach, wykorzystuje je do rozwiązania problemu,
- potrafi w sposób spójny i poprawny zaprezentować omawianą na lekcjach problematykę,
- potrafi formułować i uogólniać wnioski,
- aktywnie uczestniczy w zajęciach lekcyjnych,
- formułuje na forum publicznym własne stanowisko i potrafi je uzasadnić,
- poprawnie wykorzystuje zdobytą wiedzę w praktyce,
- wykazuje zainteresowanie tematyką zajęć,

Ocena bardzo dobra, uczeń:

- dysponuje pełną wiedzą w zakresie programu szkolnego i potrafi wykorzystywać ją w różnych sytuacjach,
- umie samodzielnie poszukiwać informacji i dokonywać ich selekcji oraz hierarchizowania, – potrafi dokonywać analizy i interpretacji różnych wydarzeń oraz uzasadnić własny sposób oceny,
- dokonuje właściwej interpretacji nowych zjawisk,
- rozwiązuje problemy w sposób twórczy,
- potrafi kierować pracą zespołu,
- potrafi zorganizować debatę publiczną i ją podsumować,
- podejmuje skuteczne działania w instytucjach życia publicznego,

- wykonuje zadania indywidualne, systematycznie wykorzystując dodatkową literaturę,
- ocenia otaczającą rzeczywistość społeczno-polityczną zgodnie z przyjętymi kryteriami wartości.

Ocena celująca, uczeń:

- dysponuje pełną wiedzą z zakresu podstawy programowej,
- wykazuje się opanowaniem wszystkich umiejętności określonych w podstawie programowej,
- współpracuje z nauczycielem, rozwija własne zainteresowania,
- wykazuje szczególne zainteresowanie przedmiotem i dysponuje pogłębioną wiedzą o zjawiskach i procesach społecznych,
- chętnie podejmuje się zadań dodatkowych,
- wykazuje się aktywnością i inicjatywą o charakterze obywatelskim w szkole i poza nią,
- przedstawia wyniki samodzielnej pracy przygotowanej z wykorzystaniem warsztatu naukowego,
- realizuje w pełni projekty edukacyjne zlecone przez nauczyciela

EDUKACJA DLA BEZPIECZEŃSTWA – zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Bezpieczeństwo państwa.

II. Przygotowanie do działań ratowniczych w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (wypadków masowych i katastrof).

III. Podstawy pierwszej pomocy.

IV. Edukacja obronna.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Bezpieczeństwo państwa. Uczeń:

- a) identyfikuje wyzwania dla bezpieczeństwa indywidualnego i zbiorowego, kategoryzuje je, przypisuje im właściwe znaczenie w kontekście bezpieczeństwa lokalnego i bezpieczeństwa całego państwa;
- b) zna i wymienia zadania parlamentu, prezydenta, Rady Ministrów w dziedzinie obronności oraz elementy systemu obronnego państwa;
- c) omawia zadania, struktury organizacyjne oraz podstawowe uzbrojenie i wyposażenie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- d) rozumie istotę oraz zna elementy składowe systemu bezpieczeństwa, jego poszczególne instytucje, charakter związków między nimi;
- e) zna i określa zakres działania wybranych organizacji proobronnych, które zostały zdefiniowane w ustawie z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. poz. 655 i 974), zwanych dalej „organizacjami proobronnymi”;
- f) zna i wymienia nazwy formacji mundurowych układu pozamilitarnego państwa oraz wyjaśnia rolę i zadania tych służb w systemie bezpieczeństwa państwa;
- g) wymienia i uzasadnia geopolityczne, militarne i gospodarcze aspekty bezpieczeństwa państwa;
- h) zna i rozumie rolę świadczeń obywateli na rzecz obronności oraz zadań i kompetencji władz państwowych i samorządowych w tym zakresie;
- i) rozróżnia zagrożenia czasu pokoju i czasu wojny;
- j) podaje przykłady zarządzeń, jakie mogą wydać władze w związku z kryzysem;
- k) orientuje się w podstawowych zasadach zarządzania kryzysowego i rozumie jego istotę; wyjaśnia znaczenie pojęć siatki bezpieczeństwa i infrastruktury krytycznej;
- l) stosując właściwą terminologię dokonuje analizy wybranych zjawisk społecznych (stany nadzwyczajne);
- m) w zakresie zagrożenia terrorystycznego wyjaśnia pojęcie terroryzmu; wymienia przykłady skutków użycia środków biologicznych, chemicznych i wybuchowych oraz omawia zasady zachowania się w przypadku zdarzeń terrorystycznych (np. w razie wtargnięcia uzbrojonej osoby do szkoły, centrum handlowego);

- n) wyjaśnia znaczenie cyberprzemocy, zna procedury postępowania w przypadku jej wystąpienia, wskazuje niewłaściwe zachowania dotyczące cyberprzemocy i wie, jaka powinna być na nie właściwa reakcja;
- o) wyjaśnia znaczenie cyberzagrożeń w wymiarze cywilnym i potrafi je rozpoznać oraz zna procedury postępowania w przypadku ich wystąpienia.

II. Przygotowanie do działań ratowniczych w sytuacjach nadzwyczajnych zagrożeń (wypadków masowych i katastrof).

1. Ochrona ludności i obrona cywilna. Uczeń:

- a) wyjaśnia podstawowe zasady międzynarodowego prawa humanitarnego oraz wymienia podstawowe dokumenty ONZ regulujące funkcjonowanie obrony cywilnej w świecie;
- b) omawia podstawy prawne funkcjonowania obrony cywilnej w Rzeczypospolitej Polskiej;
- c) wyjaśnia rolę i zasady funkcjonowania Państwowej Straży Pożarnej oraz Państwowego Ratownictwa Medycznego;
- d) wymienia i charakteryzuje ochotnicze służby i podmioty ratownicze, takie jak: ochotnicze straże pożarne, Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe;
- e) opisuje obowiązki pieszego i kierowcy w zakresie zachowania się na drodze w momencie przejazdu karetki pogotowia lub innego pojazdu z włączonymi sygnałami uprzywilejowania;
- f) identyfikuje obiekty opatrzone międzynarodowymi znakami ochrony dóbr kultury;
- g) rozpoznaje zagrożenia i ich źródła; zna zasady postępowania podczas pożaru, wypadku komunikacyjnego, w czasie zagrożenia powodzią, w przypadku katastrofy budowlanej, wycieku gazu z instalacji w budynku mieszkalnym, odnalezienia niewypału lub niewybuchu, zagrożenia lawiną, intensywnej śnieżycy;
- h) przedstawia typowe zagrożenia zdrowia i życia podczas powodzi, pożaru lub innych klęsk żywiołowych;
- i) wyjaśnia zasady postępowania w przypadku awarii instalacji chemicznej, środka transportu lub rozszczelnienia zbiorników z substancjami toksycznymi oraz zna możliwości wykorzystania środków podręcznych i masek przeciwgazowych do ochrony ludzi przed szkodliwym wykorzystaniem toksycznych środków przemysłowych oraz bojowych środków trujących;
- j) omawia zasady ewakuacji ludności i zwierząt z terenów zagrożonych;
- k) wyjaśnia zasady zaopatrzenia ludności ewakuowanej w wodę i żywność;
- l) charakteryzuje zagrożenia pożarowe w domu, w szkole i w najbliższej okolicy; wymienia rodzaje i zasady użycia podręcznego sprzętu gaśniczego oraz potrafi dobrać odpowiedni rodzaj środka gaśniczego w zależności od rodzaju pożaru (np. płonąca patelnia, komputer);
- m) wyznacza strefę bezpieczeństwa w sytuacji zagrożenia;
- n) uzasadnia potrzebę przeciwdziałania panice

2. Źródła promieniowania jądrowego i jego skutki. Uczeń:

- a) wymienia rodzaje znaków substancji toksycznych i miejsca ich eksponowania;
- b) rozpoznaje znaki substancji toksycznych na pojazdach i budowlach;
- c) omawia wpływ środków promieniotwórczych na ludzi, zwierzęta, żywność i wodę oraz wie, jakie materiały można wykorzystywać jako zastępcze środki ochrony dróg oddechowych i skóry;
- d) wymienia sposoby zabezpieczenia żywności i wody przed skażeniami;
- e) potrafi omówić sposób użycia indywidualnego pakietu przeciwchemicznego, a także indywidualnego pakietu radioochronnego;
- f) wyjaśnia znaczenie pojęć odkażania, dezaktywacji, dezynfekcji, deratyzacji;
- g) wyjaśnia, na czym polegają zabiegi specjalne i sanitarne.

3. Ostrzeganie ludności o zagrożeniach, alarmowanie. Uczeń:

- a) definiuje i rozpoznaje rodzaje alarmów i sygnałów alarmowych;
- b) charakteryzuje zasady zachowania się ludności oraz zna miejsca ukrycia się po ogłoszeniu poszczególnych alarmów;
- c) omawia zasady ewakuacji ludności i środków materiałowych;
- d) wskazuje drogi ewakuacji w szkole;

- e) potrafi zainstalować w telefonie komórkowym dostępny w miejscu swojego zamieszkania system ostrzegania o lokalnych zagrożeniach.

III. Podstawy pierwszej pomocy. Uczeń:

- a) opisuje rolę układu oddychania, układu krążenia i układu nerwowego dla prawidłowego funkcjonowania organizmu; rozumie, jakie są następstwa zaburzeń czynności tych układów;
- b) podaje definicję, wymienia cele i zadania pierwszej pomocy; wymienia działania wchodzące w zakres pierwszej pomocy;
- c) rozumie znaczenie podejmowania działań z zakresu udzielania pierwszej pomocy przez świadka zdarzenia oraz przedstawia jego rolę;
- d) zna zasady bezpiecznego postępowania w miejscu zdarzenia, w tym:
- unikania narażania własnego zdrowia,
 - oceniania własnych możliwości,
 - rozpoznawania potencjalnych źródeł zagrożenia w kontakcie z poszkodowanym,
 - wskazywania sposobu zabezpieczenia się przed zakażeniem w kontakcie z krwią i płynami ustrojowymi, stosowania uniwersalnych środków ochrony osobistej;
- e) podaje przykłady zagrożeń w środowisku domowym, ulicznym, wodnym, w przestrzeniach podziemnych, w lasach;
- f) przedstawia metody zapewnienia bezpieczeństwa własnego, osoby poszkodowanej i otoczenia w sytuacjach symulowanych podczas zajęć;
- g) potrafi rozpoznać osobę w stanie zagrożenia życia:
- wyjaśnia pojęcie stanu zagrożenia życia,
 - wskazuje przyczyny i okoliczności prowadzące do szybkiego pogorszenia stanu zdrowia lub zagrożenia życia,
 - wyjaśnia rolę układu nerwowego, układu krążenia i układu oddechowego w utrzymywaniu podstawowych funkcji życiowych;
- h) wie, jak prawidłowo wezwać pomoc:
- wymienia nazwy służb ratunkowych i podaje ich numery alarmowe,
 - wskazuje, kiedy wezwać pomoc i w jaki sposób przekazać informacje o zdarzeniu;
- i) podaje przykład aplikacji na telefon komórkowy wspierającej udzielanie pierwszej pomocy;
- j) zna wyposażenie apteczki pierwszej pomocy; wymienia przedmioty, które powinny znaleźć się w apteczce np. domowej, samochodowej;
- k) zna zasady postępowania z osobą nieprzytomną:
- wymienia objawy utraty przytomności,
 - ocenia przytomność poszkodowanego,
 - ocenia czynność oddychania u osoby nieprzytomnej (trzema zmysłami przez okres do 10 sekund),
 - wyjaśnia mechanizm niedrożności dróg oddechowych u osoby nieprzytomnej,
 - udrażnia drogi oddechowe rękoczynem czoło – żuchwa,
 - układa osobę nieprzytomną w pozycji bocznej bezpiecznej,
 - zapewnia osobie nieprzytomnej komfort termiczny,
 - systematycznie ponawia ocenę oddychania u osoby nieprzytomnej;
- l) zna i wykonuje podstawowe czynności resuscytacji krążeniowo-oddechowej:
- wyjaśnia pojęcie nagłego zatrzymania krążenia i wymienia jego oznaki,
 - podaje przykłady zdarzeń, w których dochodzi do nagłego zatrzymania krążenia,
 - opisuje algorytm podstawowych czynności resuscytacyjnych u osoby dorosłej,
 - wymienia warunki i czynniki zapewniające resuscytację wysokiej jakości,
 - omawia uniwersalny algorytm w nagłym zatrzymaniu krążenia,
 - wykonuje na manekinie uciski klatki piersiowej i sztuczne oddychanie samodzielnie i we współpracy z drugą osobą,
 - opisuje zastosowanie automatycznego defibrylatora zewnętrznego (AED) oraz wskazuje na jego znaczenie dla zwiększenia skuteczności akcji resuscytacyjnej; zna algorytm podstawowych czynności resuscytacyjnych z użyciem AED,
 - przedstawia sytuacje, w których można prowadzić resuscytację z wyłącznym uciskaniem klatki piersiowej;

- m) wykonuje podstawowe czynności pierwszej pomocy w zadławieniu:
 - wyjaśnia pojęcie i mechanizm zadławienia,
 - omawia schemat postępowania w przypadku zadławienia,
 - wykonuje na manekinie rękoczojny ratunkowy w przypadku zadławienia,
 - wymienia przykłady działań zapobiegających zadławieniu u małych dzieci;
- n) zna zasady pierwszej pomocy w urazach kończyn:
 - wymienia objawy związane z najczęstszymi obrażeniami narządu ruchu,
 - opisuje metody udzielania pierwszej pomocy w urazach kończyn,
 - wyjaśnia cel doraźnego unieruchomienia kończyny (ograniczenie ruchu, zmniejszenie bólu, ograniczenie ryzyka pogłębiania urazu, umożliwienie bezpiecznego transportu),
 - zna i stosuje zasady unieruchomienia złamań kości długich i stawów (zasada Potta),
 - wykonuje opatrunek osłaniający na ranę w obrębie kończyny oraz opatrunek uciskowy,
 - w sytuacjach symulowanych prawidłowo unieruchamia kończynę po urazie w zastanej pozycji, wykorzystuje dostępny sprzęt do unieruchomienia złamanej kończyny,
 - wymienia sytuacje, w których może dojść do urazów kręgosłupa,
 - opisuje przykłady powikłań wynikających z urazu kręgosłupa,
 - przedstawia metody przenoszenia poszkodowanych z urazem kręgosłupa,
 - wymienia przykłady zapobiegania urazom w sporcie, w domu, w pracy;
- o) rozumie, na czym polega udzielanie pierwszej pomocy w oparzeniach:
 - wyjaśnia pojęcie oparzenia, wymienia przyczyny i rodzaje oparzeń,
 - omawia zasady postępowania w przypadku oparzenia termicznego,
 - demonstruje metodę chłodzenia w przypadku oparzenia kończyny,
 - wymienia przykłady zapobiegania oparzeniom, ze szczególnym uwzględnieniem małych dzieci i środowiska domowego;
- p) rozumie, na czym polega udzielenie pierwszej pomocy we wstrząsie:
 - zna najważniejsze przyczyny wstrząsu, wymienia zagrożenia z niego wynikające,
 - stosuje zasady postępowania przeciwwstrząsowego (ułożenie, ochrona przed wychłodzeniem, wsparcie psychiczne poszkodowanego);
- q) rozumie, na czym polega udzielenie pierwszej pomocy osobie podtopionej:
 - opisuje sytuacje, w jakich dochodzi do tonięcia, wyjaśnia zagrożenia związane z wodą,
 - wyjaśnia różnicę między podtopieniem a utonięciem,
 - odtwarza etapy pomocy w podtopieniach; w sytuacji symulowanej podejmuje czynności pierwszej pomocy po wydobyciu poszkodowanego z wody (pozycja bezpieczna, zapobieganie zachłyśnięciu i wychłodzeniu),
 - wyjaśnia, jak zapobiegać tonięciu i wypadkom w akwenach;
- r) rozumie, na czym polega udzielenie pierwszej pomocy w zatruciach:
 - omawia zatrucie tlenkiem węgla (czadem), lekami lub środkami odurzającymi; wymienia ich objawy,
 - opisuje zasady bezpieczeństwa w pomieszczeniach skażonych tlenkiem węgla, gazami toksycznymi,
 - w sytuacji symulowanej podejmuje prawidłowe działania wobec osoby podejrzanej o zatrucie;
- s) zna zasady pierwszej pomocy w sytuacji wystąpienia zagrożenia z użyciem broni konwencjonalnej:
 - zna definicję masywnego krwotoku,
 - stosuje stażę taktyczną,
 - umie zatamować krwotok za pomocą opaski improwizowanej,
 - potrafi zatamować krwotok przy użyciu opatrunku uciskowego, potrafi zatamować krwotok z trudno dostępnych miejsc: pachy, pachwiny, szyi,
 - zna zasady zachowania się w sytuacji zagrożenia (zasada „uciekaj, schowaj się, walcz”).

IV. Edukacja obronna.

1. Reagowanie w sytuacji zagrożenia działaniami wojennymi. Uczeń:

- a) zna ograniczenia organizmu ludzkiego związane z brakiem snu, wody i pożywienia oraz wpływem czynników atmosferycznych na możliwości przetrwania;
- b) potrafi wyjaśnić zjawisko paniki oraz omawia sposoby jej przeciwdziałania;
- c) zna środki podręczne do zwiększenia szans przetrwania i rozumie, jak je wykorzystywać;

- d) zna możliwości pozyskiwania wody i pożywienia występujących w środowisku naturalnym.
- 2. Cyberbezpieczeństwo w wymiarze wojskowym. Uczeń:**
- a) zna zasady identyfikacji podstawowych zagrożeń cyberbezpieczeństwa;
 - b) zna i rozumie wybrane definicje cyberbezpieczeństwa zawarte w ustawie z dnia 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 1369, z 2021 r. poz. 2333 i 2445 oraz z 2022 r. poz. 655) oraz dokumentach NATO;
 - c) potrafi określić podział ról w czasie współdziałania układu militarnego z podmiotami układu pozamilitarnego;
 - d) potrafi odbierać ze zrozumieniem, tworzyć i przedstawiać złożone wypowiedzi dotyczące roli i miejsca cyberbezpieczeństwa militarnego w systemie cyberbezpieczeństwa państwa.
- 3. Szkolenie strzeleckie. Uczeń:**
- a) zna zasady składania i rozkładania broni;
 - b) potrafi wykonać strzelanie z wykorzystaniem: broni kulowej, pneumatycznej, replik broni strzeleckiej (ASG), strzelnic wirtualnych albo laserowych.

2. Kryteria oceniania na poszczególne oceny:

ocena niedostateczna, uczeń:

- nie opanował wiadomości i umiejętności zawartych w podstawie programowej.
- nie potrafi odtworzyć wiadomości z pamięci.
- nie potrafi ich zastosować wiedzy w sytuacjach nieskomplikowanych i typowych,
- nie wykazuje chęci współpracy z nauczycielem.

ocena dopuszczająca, uczeń:

- potrafi przy pomocy nauczyciela wymienić podstawowe pojęcia, z zakresu obrony cywilnej, pierwszej pomocy, prawa humanitarnego;
- potrafi dokonać podziału poszczególnych zagadnień tematycznych w poszczególnych działach;
- zna rodzaje zagrożeń w czasie pokoju i czasu wojny;
- przytacza procesy, fakty dotyczące poszczególnych zagadnień wojskowości, obronności;
- potrafi wymienić zasady ochrony ludności w czasie zagrożeń;
- potrafi wymienić poszczególne kroki związane z udzielaniem pierwszej pomocy;
- zna ogólne zasady działania RKO (resuscytację krążeniowo-oddechową);
- pracuje, uczy się na swoje możliwości;

ocena dostateczna, uczeń:

- opanował zakres materiału na ocenę dopuszczającą, a ponad to:
- potrafi przy pomocy nauczyciela wyjaśnić procesy, zjawiska z zakresu obronności, wojskowości oraz udzielania pierwszej pomocy;
- kojarzy główne fakty, zdarzenia z zakresu obronności , wojskowości;
- potrafi logicznie, krok po kroku udzielić pierwszej pomocy;
- kojarzy i próbuje tłumaczyć związki przyczynowo-skutkowe z różnych zagadnień z wojskowości, obronności ,zagrożeń i innych;
- w zadawalający sposób orientuje się w tematyce wojskowości i obronności;
- potrafi ogólnie udzielić pierwszej pomocy;
- zna zasady działania RKO;
- uczestniczy w ćwiczeniach na zajęciach;

ocena dobra , uczeń:

- opanował zakres materiału na ocenę dostateczną, a ponad to:
- potrafi sam wyjaśnić pojęcia z zakresu wojskowości, obronności udzielania pierwszej pomocy;
- tłumaczy samodzielnie procesy, zjawiska dotyczących współczesnych zagrożeń;
- potrafi samodzielnie wyjaśnić zadania, cele ochrony ludności, dóbr oraz środowiska;
- wyjaśnia samodzielnie związki przyczynowo-skutkowe z zakresu wojskowości i obronności;
- potrafi samodzielnie łączyć fakty, zdarzenia, procesy z innymi dyscyplinami naukowymi;

- potrafi samodzielnie udzielić pierwszej pomocy;
- bierze czynny, aktywny udział w ćwiczeniach i na lekcjach;
- poszerza swoją wiedzę przedmiotową przez udział w konkursach szkolnych;
- poprawnie używa języka naukowego;

ocena bardzo dobra, uczeń:

- opanował zakres materiału na ocenę dobrą, ponad to:
- potrafi samodzielnie wyczerpująco wyjaśnić poszczególne zagadnienia z wojskowości, obronności;
- używa poprawnie i fachowego języka przedmiotu;
- potrafi samodzielnie, wyczerpująco wyjaśnić związki przyczynowo – skutkowe;
- wysuwa samodzielnie wnioski z funkcjonowania wojskowości i obronności;
- potrafi samodzielnie udzielać pierwszej pomocy przy różnych urazach;
- posiada bogatą wiedzę z zakresu przedmiotu;
- potrafi łączyć wiedzę przedmiotu z wiedzą interdyscyplinarną;
- na zajęciach i ćwiczeniach bierze czynny udział, często zastępuje nauczyciela w wyjaśnieniu zagadnienia;

ocena celująca, uczeń:

- opanował zakres materiału na ocenę bardzo dobrą, a ponad to:
- wyczerpująco odpowiada na wszystkie zadane pytania nauczyciela;
- pisze wyczerpująco, na 100% prace kontrolne w tym interpretację materiałów źródłowych i innych materiałów;
- swobodnie posługuje się fachowym językiem;

RELIGIA

Klasy 1,2,3

Wymagania ogólne:

I. Analiza i interpretacja tekstów o charakterze religijnym. Uczeń zna wybrane teksty biblijne i religijne; odkrywa wartość egzystencjalną analizowanych tekstów, korzysta z poznanych tekstów biblijnych i religijnych w dyskusji na temat Kościoła i religii.

II. Socjalizacja kościelna. Uczeń odkrywa swoje miejsce i zadania w Kościele; potrafi scharakteryzować wyzwania stojące przed katolikiem po przyjęciu sakramentu bierzmowania.

III. Odkrywanie powołania chrześcijańskiego. Uczeń interpretuje egzystencjalnie wiedzę religijną, którą zdobył, posługując się cytatami biblijnymi; buduje hierarchię wartości w oparciu o chrześcijańskie przesłanie.

IV. Tworzenie wypowiedzi, obserwacje i doświadczenia. Uczeń pogłębia umiejętność wypowiadania się w mowie i w piśmie na tematy poruszane na zajęciach, związane z poznawanymi tekstami biblijnymi i innymi tekstami o charakterze religijnym oraz z własnymi zainteresowaniami; korzysta z różnych źródeł informacji (Biblia, Katechizm Kościoła Katolickiego, Podręcznik ucznia, nauczanie Kościoła, własne obserwacje, doświadczenia, mapy, prezentacje multimedialne, fotografie, filmy).

Wymagania szczegółowe:

Uczeń:

- uzasadnia wiarę w istnienie Boga,
- rozumie co znaczy być chrześcijaninem,
- określa swoje miejsce chrześcijanina we wspólnotach: rodziny, Kościoła, grup młodzieżowych oraz w Ojczyźnie,
- uzasadnia, że warto trwać w wierze i przezwyciężać trudności z nią związanych,

- potrafi wskazać negatywne skutki postępu technicznego w życiu i uzasadnić, że rozwój powinien opierać się na miłości Boga i bliźniego.
- dostrzega zagrożenia płynące z przynależności młodzieży do popkultury, uczy się ufać Chrystusowi.
- charakteryzuje zadania młodzieży w świecie i Kościele,
- określa pojęcie prawdziwej miłości w różnych aspektach życia ludzkiego - miłość Boga i miłość bliźniego,
- widzi zagrożenia przekazów medialnych o miłości, od Chrystusa uczy się prawdziwej miłości,
- określa cechy ludzkiej miłości, poddaje refleksji zgodnego z sumieniem odnoszenia się do osób płci przeciwnej,
- wie, że ciało jest świątynią Boga i Ducha Bożego, podejmuje wysiłek panowania nad przejawami swojej płciowości, nad swoim ciałem.
- definiuje pojęcie czystości przedmałżeńskiej, omawia korzyści duchowe, emocjonalne, osobiste wynikające z dochowania czystości przedmałżeńskiej.
- interpretuje 1 Kor 13, 1-13 oraz treść przysięgi małżeńskiej, pojęcie nierozzerwalności małżeństwa.
- rozumie, że życie ludzkie jest święte; argumentuje moralną niedopuszczalność antykoncepcji i aborcji,
- zapłodnienie in vitro, referując stanowisko Kościoła w tej sprawie.
- zna zadania matki i ojca, odpowiedzialność za ludzkie życie w oparciu o Pismo Święte i dokumenty Kościoła.
- widzi wartość Modlitwy Pańskiej jako program życiowego chrześcijanina.
- wyjaśnia pojęcia: monoteizm, politeizm, panteizm, deizm.
- uzasadnia znaczenie wiary i jej przymiotów w życiu człowieka. Omawia argumenty, które pomagają człowiekowi wytrwać w wierze i przezwyciężać trudności z nią związane.
- widzi różnicę między królestwem Bożym a królestwem z tego świata,
- zna główne przesłania soborów: trydenckiego i watykańskiego I.
- wyjaśnia hierarchiczną strukturę Kościoła i jego przymioty,
- wskazuje inicjatywy ekumeniczne podejmowane w Kościele katolickim i innych Kościołach oraz wspólnotach chrześcijańskich,
- widzi możliwości angażowania chrześcijan w tworzenie kultury,
- traktuje Modlitwę Pańską jako program życia chrześcijanina,
- dokonuje aktualizacji faktów związanych z wybranymi postaciami Starego i Nowego Testamentu,
- wie, że antysemityzm i uprzedzenia rasowe są przeszkodą na drodze do dialogu i pojednania,
- zna sposoby ochrony i możliwości walki z pokusami,
- omawia liturgiczne i pozaliturgiczne formy świętowania okresów liturgicznych,
- wyjaśnia rolę i zadania aniołów stróżów w życiu człowieka,
- formułuje argumenty za uczestnictwem w liturgii,
- charakteryzuje królestwo Jezusa, podaje przykłady aktywnego udziału chrześcijanina w budowaniu królestwa Chrystusa na ziemi,
- zna części liturgii Triduum Paschalnego,
- zna biblijne podstawy obchodów uroczystości Wniebowstąpienia Pańskiego oraz oddawania czci Najświętszemu Sercu Jezusowemu.
- omawia Dary Ducha Świętego, ich znaczenie w życiu chrześcijanina,
- uzasadnia dlaczego chrześcijanin może zawierzyć Maryi życie swoje i innych.

Ocenie podlegają:

- Pisemne prace kontrolne przynajmniej raz w semestrze, obejmujące więcej niż trzy jednostki lekcyjne.
- Ponadto kartkówki (nie więcej niż trzy tematy).
- Odpowiedzi ustne z zakresu trzech ostatnich lekcji.
- Wypowiedzi w trakcie lekcji, podczas dyskusji, powtórzenia itp.
- Praca domowa: dla całej klasy oraz dla chętnych, kontrolowana na bieżąco.
- Znajomość podstawowych prawd wiary i modlitw, sprawdzona w formie pisemnej lub ustnej.
- Pilność, systematyczność, umiejętności i osiągnięcia, odnotowywane na bieżąco
- Przygotowanie do poszczególnych lekcji religii (posiadane materiały, zeszyt przedmiotowy).
- Korzystanie z Pisma św. i innych pomocy katechetycznych.

- Zaangażowanie w przygotowanie rekolekcji szkolnych, gazetki szkolnych, udział w olimpiadach i konkursach religijnych, dane na lekcji świadectwo współpracy z parafią.

Warunki uzyskania oceny CELUJĄCEJ.

Katechizowany:

- Spełnia wymagania określone w zakresie oceny bardzo dobrej.
- Prezentuje wiadomości powiązane ze sobą w systematyczny układ.
- Samodzielnie posługuje się wiedzą dla celów teoretycznych i praktycznych.
- Wykazuje się właściwym stylem wypowiedzi, swobodą w posługiwaniu się terminologią przedmiotową i inną.
- Angażuje się w prace pozalekcyjne np. akcje charytatywne na terenie parafii i szkoły, pomoce katechetyczne itp. uczestniczy w pielgrzymkach, itp.
- Jego pilność, systematyczność, zainteresowanie, stosunek do przedmiotu nie budzi żadnych zastrzeżeń.
- Poznane prawdy wiary stosuje w życiu.
- Jego praca jest oryginalna i twórcza oraz wskazuje na dużą samodzielność.

Ocenie celującej mogą decydować również inne indywidualne osiągnięcia ucznia, kwalifikujące go do tej oceny.

Warunki uzyskania oceny BARDZO DOBREJ

Katechizowany:

- Spełnia wymagania określone w zakresie oceny dobrej.
- Opanował pełny zakres wiedzy, postaw i umiejętności określony poziomem nauczania religii.
- Prezentuje poziom wiadomości powiązanych ze sobą w logiczny układ.
- Właściwie rozumie uogólnienia i związki między nimi oraz wyjaśnia zjawiska bez ingerencji nauczyciela.
- Umiejętnie wykorzystuje wiadomości w teorii i praktyce bez ingerencji nauczyciela.
- Wykazuje się właściwym stylem wypowiedzi.
- Wykazuje się pełną znajomością pacierza.
- Wzorowo prowadzi zeszyt i odrabia prace domowe.
- Aktywnie uczestniczy w religii.
- Jego postępowanie nie budzi żadnych zastrzeżeń.
- Jest pilny, systematyczny, zainteresowany przedmiotem.
- Chętnie i systematycznie uczestniczy w życiu parafii.
- Odpowiedzialnie włącza się w dynamikę i przeżycia roku liturgicznego.
- Stara się być świadkiem wyznawanej wiary.
- Opanował pełny zakres wiadomości i umiejętności wyznaczonych przez nauczyciela programem nauczania; osiągnięcia ucznia należą do złożonych i wymagających samodzielności.

O ocenie bardzo dobrej mogą decydować również inne indywidualne osiągnięcia ucznia, kwalifikujące go do tej oceny.

Warunki uzyskania oceny DOBREJ

Katechizowany:

- Spełnia wymagania określone w zakresie oceny dostatecznej.
- Opanował materiał programowy z religii.
- Prezentuje wiadomości powiązane związkami logicznymi.
- Poprawnie rozumie uogólnienia i związki między nimi oraz wyjaśnia zjawiska podane przez nauczyciela.
- Stosuje wiedzę w sytuacjach teoretycznych i praktycznych podanych przez nauczyciela.
- Podczas wypowiedzi nie popełnia rażących błędów stylistycznych.
- Wykazuje się dobrą znajomością pacierza.
- Podczas lekcji posiada określone pomoce (podręcznik, zeszyt i inne) i korzysta z nich.
- Systematycznie uczestniczy w zajęciach religii.

- Jest zainteresowany przedmiotem.
- Włącza się w przeżycia i dynamikę roku liturgicznego.
- Wykazuje się dobrą umiejętnością stosowania zdobytych wiadomości.
- Postawa ucznia nie budzi wątpliwości.
- Stara się być aktywny podczas lekcji.
- Wiadomości i umiejętności ucznia przewidziane programem nauczania nie są pełne dla danego etapu nauczania, ale wiele umiejętności ma charakter złożony i samodzielny.

O ocenie dobrej mogą przesądzić także inne indywidualne osiągnięcia ucznia, kwalifikujące go do tej oceny.

Warunki uzyskania oceny DOSTATECZNEJ

Katechizowany:

- Opanował łatwe, całkowicie niezbędne wiadomości, postawy i umiejętności.
- Prezentuje podstawowe treści materiału programowego z religii.
- Wykazuje się wiadomościami podstawowymi, które łączy w logiczne związki.
- Dość poprawnie rozumie podstawowe uogólnienia oraz wyjaśnia ważniejsze zjawiska z pomocą nauczyciela.
- Przy pomocy nauczyciela potrafi stosować wiadomości dla celów praktycznych i teoretycznych.
- W przekazywaniu wiadomości z religii popełnia niewielkie i nieliczne błędy.
- Prezentuje słabą kondensację wypowiedzi.
- Wykazuje się podstawową znajomością pacierza.
- Prezentuje przeciętną pilność, systematyczność i zainteresowanie przedmiotem.
- Wiadomości i umiejętności ucznia są na poziomie podstawowych wiadomości i umiejętności przewidzianych programem nauczania dla danego etapu;
- Wiadomości i umiejętności należą do przystępnych, o średnim stopniu złożoności i wystarczą do pomyślnego dalszego uczenia się.

O ocenie dostatecznej mogą przesądzić także inne indywidualne uwarunkowania danego ucznia.

Warunki uzyskania oceny DOPUSZCZAJĄCEJ

Katechizowany:

- Opanował konieczne pojęcia religijne.
- Prezentuje luźno zestawione wiadomości programowe.
- Prezentuje mało zadawalający poziom postaw i umiejętności.
- Wykazuje brak rozumienia podstawowych uogólnień.
- Brak mu podstawowej umiejętności wyjaśniania zjawisk.
- Nie potrafi stosować wiedzy, nawet przy pomocy nauczyciela.
- Podczas przekazywania wiadomości popełnia liczne błędy, wykazuje niepoprawny styl wypowiedzi, ma trudności z wystawianiem się.
- Ma problemy ze znajomością pacierza.
- Wykazuje poprawny stosunek do religii.
- Opanował elementarne wiadomości i umiejętności programowe przewidziane dla danego etapu edukacyjnego; są to wiadomości i umiejętności bardzo przystępne, proste i praktyczne, niezbędne w funkcjonowaniu szkolnym i pozaszkolnym.

O ocenie dopuszczającej mogą przesądzić także inne indywidualne cechy, postawy i braki obserwowane u ucznia.

Ocena NIEDOSTATECZNA

Katechizowany:

- Wykazuje rażący brak wiadomości programowych.

- Nie potrafi logicznie powiązać podawanych wiadomości.
- Prezentuje zupełny brak rozumienia uogólnień i nieumiejętność wyjaśniania zjawisk.
- Nie potrafi zastosować zdobytej wiedzy.
- Podczas przekazywania informacji popełnia bardzo liczne błędy.
- Prezentuje rażąco niepoprawny styl wypowiedzi.
- Nie wykazuje się znajomością pacierza.
- Nie posiada zeszytu lub dość często nie przynosi go na lekcję.
- Lekceważy przedmiot.
- Nieodpowiednio zachowuje się na lekcji.
- Wyraża lekceważący stosunek do wartości religijnych.
- Opuszcza lekcję religii.

O ocenie niedostatecznej mogą przesądzić także inne indywidualne cechy, postawy i braki obserwowane u ucznia.

Klas 4 i 5

Wymagania ogólne:

- I. Analiza i interpretacja tekstów o charakterze religijnym. Uczeń zna wybrane teksty biblijne i religijne; odkrywa wartość egzystencjalną analizowanych tekstów, korzysta z poznanych tekstów biblijnych i religijnych w dyskusji na temat Kościoła i religii.
- II. Socjalizacja kościelna. Uczeń odkrywa swoje miejsce i zadania w Kościele; potrafi scharakteryzować wyzwania stojące przed katolikiem po przyjęciu sakramentu bierzmowania.
- III. Odkrywanie powołania chrześcijańskiego. Uczeń interpretuje egzystencjalnie wiedzę religijną, którą zdobył, posługując się cytatami biblijnymi; buduje hierarchię wartości w oparciu o chrześcijańskie przesłanie.
- IV. Tworzenie wypowiedzi, obserwacje i doświadczenia. Uczeń pogłębia umiejętność wypowiadania się w mowie i w piśmie na tematy poruszane na zajęciach, związane z poznawanymi tekstami biblijnymi i innymi tekstami o charakterze religijnym oraz z własnymi zainteresowaniami; korzysta z różnych źródeł informacji (Biblia, Katechizm Kościoła Katolickiego, Podręcznik ucznia, nauczanie Kościoła, własne obserwacje, doświadczenia, mapy, prezentacje multimedialne, fotografie, filmy).

Wymagania szczegółowe:

Uczeń

- interpretuje chrześcijańską wizję człowieka,
- definiuje pojęcia: osoba, personalizm, godność osoby ludzkiej, wymienia czynniki decydujące o wielkości człowieka,
- rozumie, co to znaczy kochać. Rozumie, w czym przejawia się miłość Boga do człowieka,
- rozumie powołanie człowieka do życia w rodzinie. Zna i wyjaśnia znaczenie rodziny, jej funkcje i zadania,
- zna znaczenie płciowości w życiu człowieka, wyjaśnia różnice pomiędzy płciami i szanuje osoby drugiej płci.
- rozumie, że fundamentem małżeństwa jest miłość. Wymienia zagrożenia dla miłości małżonków.
- definiuje pojęcia: rozwód, separacja, orzeczenie o nieważności małżeństwa,
- definiuje pojęcia konfliktu, wymienia możliwe źródła konfliktów w rodzinie oraz wymienia skutki konfliktów w rodzinie. Zna sposoby ich rozwiązywania,
- rozumie, że życie jest darem, docenia jego wartość i konieczność obrony każdego życia – adopcja,
- podaje zagrożenia wynikające z manipulacji genetycznych, biomedycznych itp. Rozumie konieczność etyki w nauce,
- zna naturalne metody planowania rodziny. Rozumie zagrożenia płynące z ideologii aborcyjnej,

- potrafi zinterpretować podstawowe prawa człowieka, potrafi wykazać związek między prawami człowieka a rozwojem osobowym i społecznym,
- wymienia najważniejsze prawa rodziny, wymienia i rozumie istotę zagrożeń dla współczesnej rodziny,
- definiuje pojęcie pracy, rozumie związek ludzkiej pracy z rozwojem osobowym i społecznym,
- wymienia szanse i zagrożenia dla człowieka, jakie niesie ze sobą rozwój techniki,
- rozumie, że gospodarka i praca zawodowa muszą się kierować zasadami etyki,
- rozumie znaczenie władzy i jej społeczno-chrześcijański wymiar,
- rozumie istotę kultury w rozwoju indywidualnym i społecznym,
- pontyfikat Benedykta XVI. Wymienia główne wydarzenia z pontyfikatu tego papieża,
- zna historię i rozumie istotę modlitwy różańcowej,
- rozumie miejsce poszczególnego człowieka we wspólnocie parafialnej. Interpretuje rodzinę jako domowy kościół,
- rozumie znaczenie autorytetów z kształtowaniu się osobowości człowieka. Rozumie, że idealnym autorytetem jest dla chrześcijanina Chrystus,
- rozumie istotę i znaczenie życia sakramentalnego dla chrześcijan,
- rozumie, że Kościół jest organizmem bosko-ludzkim (święty a zarazem grzeszący), dostrzega błędy „ludzi Kościoła”
- zna znaczenie kościoła we współczesnym świecie, wymienia dobre uczynki kościoła w dla świata obecnie i w historii,
- zna zgubne wpływy neopogaństwa, definiuje pojęcia: wróżby, horoskopy, Czyciele Matki Ziemi, Halloween, Tarot, New Age,
- wymienia błędne koncepcje osoby Jezusa, odrzucone przez Kościół.

Ocenie podlegają:

- Pisemne prace kontrolne przynajmniej raz w semestrze, obejmujące więcej niż trzy jednostki lekcyjne. Ponadto kartkówki (nie więcej niż trzy tematy).
- Odpowiedzi ustne z zakresu trzech ostatnich lekcji.
- Wypowiedzi w trakcie lekcji, podczas dyskusji, powtórzenia itp.
- Praca domowa: dla całej klasy oraz dla chętnych, kontrolowana na bieżąco.
- Znajomość podstawowych prawd wiary i modlitw, sprawdzona w formie pisemnej lub ustnej.
- Przygotowanie do poszczególnych lekcji religii (posiadane materiały, zeszyt przedmiotowy).
- Korzystanie z Pisma św. i innych pomocy katechetycznych.
- Zaangażowanie w przygotowanie rekolekcji szkolnych, gazetek szkolnych, udział w olimpiadach i konkursach religijnych, dane na lekcji świadectwo współpracy z parafią.

Wymagania na poszczególne oceny:

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:

- Spełnia wymagania określone w zakresie oceny bardzo dobrej.
- Wykazuje się wiadomościami wykraczającymi poza wymagania z religii własnego poziomu edukacji.
- Samodzielnie posługuje się wiedzą dla celów teoretycznych i praktycznych.
- Angażuje się w pracach pozalekcyjnych, np. gazetki religijne, montaż sceniczne, pomoce katechetyczne itp.
- Posiada osiągnięcia w olimpiadach i konkursach wiedzy religijnej.

Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:

- Spełnia wymagania określone w zakresie oceny dobrej.
- Opanował pełny zakres wiedzy, postaw i umiejętności określony poziomem nauczania religii.
- Prezentuje poziom wiadomości religijnych powiązanych ze sobą w logiczny układ.
- Właściwie rozumie uogólnienia i związki między nimi oraz wyjaśnia zjawiska bez ingerencji nauczyciela.

- Umiejętnie wykorzystuje wiadomości w teorii i praktyce bez ingerencji nauczyciela.
- Posiada pełną znajomość pacierza.
- Wzorowo odrabia prace domowe.
- Aktywnie uczestniczy w religii.
- Postępuje bez żadnych zastrzeżeń.
- Jest pilny, systematyczny, zainteresowany przedmiotem.
- Chętnie i systematycznie uczestniczy w życiu parafii.
- Odpowiedzialnie włącza się w przeżywanie roku liturgicznego.
- Stara się być świadkiem wyznawanej wiary.
- Inne możliwości indywidualne ucznia promujące ocenę bardzo dobrą.

Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:

- Spełnia wymagania określone w zakresie oceny dostatecznej.
- Opanował materiał programowy z religii.
- Prezentuje wiadomości powiązane związkami logicznymi.
- Poprawnie rozumie uogólnienia i związki między nimi oraz wyjaśnia zjawiska podane przez nauczyciela.
- Stosuje wiedzę religijną w sytuacjach teoretycznych i praktycznych podanych przez nauczyciela.
- Wykazuje się dobrą znajomością pacierza.
- Podczas lekcji korzysta z podręcznika i Biblii.
- Systematycznie uczestniczy w zajęciach religii.
- Jest zainteresowany przedmiotem.
- Wykazuje się dobrą umiejętnością zastosowania zdobytych wiadomości.
- Stara się być aktywnym podczas lekcji.

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:

- Opanował łatwe, całkowicie niezbędne wiadomości, postawy i umiejętności.
- Prezentuje podstawowe treści materiału programowego z religii.
- Wykazuje się wiadomościami podstawowymi, połączonymi związkami logicznymi.
- Dość poprawnie rozumie podstawowe uogólnienia oraz wyjaśnia ważniejsze treści religijne z pomocą nauczyciela.
- Potrafi stosować wiadomości dla celów praktycznych i teoretycznych przy pomocy nauczyciela.
- W przekazywaniu wiadomości z religii popełnia niewielkie i nieliczne błędy.
- Wykazuje się podstawową znajomością pacierza.
- Prezentuje przeciętną pilność, systematyczność i zainteresowanie przedmiotem.
- Inne możliwości indywidualne ucznia wskazujące na ocenę dostateczną.

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:

- Opanował konieczne pojęcia religijne.
- Prezentuje luźno zestawione wiadomości programowe.
- Prezentuje mało zadawalający poziom postaw i umiejętności.
- Wykazuje brak rozumienia podstawowych uogólnień.
- Brak mu podstawowej umiejętności wyjaśniania treści religijnych.
- Nie potrafi stosować wiedzy, nawet przy pomocy nauczyciela.
- Podczas przekazywania wiadomości popełnia liczne błędy.
- Ma problemy ze znajomością pacierza.

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który:

- Wykazuje rażący brak wiadomości programowych.
- Wykazuje się brakiem jedności logicznej między wiadomościami religijnymi.

- Prezentuje zupełny brak rozumienia uogólnień i nieumiejętność wyjaśniania zjawisk.
- Odznacza się zupełnym brakiem umiejętności stosowania wiedzy.
- Podczas przekazywania informacji popełnia bardzo liczne błędy.
- Nie wykazuje się znajomością pacierza.

Na ocenę z religii składają się kryteria poznawcze, kształcące i wychowawcze. Kontrola i ocenie podlegają więc: wiedza, umiejętności, zdolności twórcze, rozwój zainteresowań, kształtowanie cech charakteru, woli, odpowiedzialności za własne czyny, wytrwałość, pracowitość, kultura osobista, zdolność postrzegania różnych sytuacji z perspektywy wiary.

Na lekcji religii określa się jako zamierzone cele kształtowanie konkretnych postaw, jakie pragniemy w uczniu kształtować, jednak nie podlegają one ocenie.

WYCHOWANIE FIZYCZNE – zakres podstawowy

I. Wymagania ogólne:

- wysiłek wkładany przez ucznia (zaangażowanie, postawa)
- systematyczny udział ucznia na zajęciach,
- zachowanie na zajęciach,
- przestrzeganie regulaminu sali gimnastycznej (używanie telefonu podczas zajęć, zmiana obuwia przed wejściem na salę, samowolne opuszczanie sali gimnastycznej)
- umiejętności ruchowe zawarte w podstawie programowej
- wiadomości z zakresu edukacji zdrowotnej
- aktywność sportowa na rzecz szkoły
- pozaszkolna aktywność sportowo-rekreacyjna

1. Postawa ucznia:

- aktywność i zaangażowanie (wkładany wysiłek)
- systematyczny udział w zajęciach
- postawa wobec przedmiotu
- wywiązywanie się z postawionych zadań
- udział w zajęciach pozalekcyjnych, pozaszkolnych i zawodach sportowych
- praca na rzecz szkolnego wychowania fizycznego

2. Umiejętności ruchowe:

- postęp w opanowaniu umiejętności : utylitarnych, rekreacyjnych i sportowych zawartych w podstawie programowej.

3. Wiadomości z edukacji fizycznej:

- podstawowe przepisy gier zespołowych i rekreacyjnych
- przepisy drogowe
- wiadomości odnoszące się do rozwoju fizycznego, psychicznego, społecznego i sprawności
- podstawowe wiadomości z olimpiizmu

4. Wiadomości z edukacji zdrowotnej:

- choroby cywilizacyjne – zasady zdrowego stylu życia
- profilaktyka zdrowotna
- wiadomości odnoszące się do zdrowia

5. Zachowanie, kompetencje społeczne:

- przestrzeganie zasad bezpieczeństwa, zasad: „ czystej gry”
- właściwe odbieranie informacji zwrotnych pozytywnych i negatywnych
- kultura słowa
- właściwe relacje z innymi

- współpraca w grupie

6. Sprawność fizyczna, wydolność organizmu, wysilek fizyczny :

- ogólny poziom cech motorycznych
- postawa, gibkość ciała
- wydolność fizyczna mierzona prostymi testami (próba harwardzka, MTSF, test Coopera)
- podstawowe techniki gier zespołowych, gimnastyki, lekkoatletyki

II. Zasady oceniania :

- ocena śródroczna/roczna z wychowania fizycznego będzie wypadkową ocen z poszczególnych obszarów oceniania zarówno z zajęć lekcyjnych jak i zajęć do wyboru,
- przy ocenianiu ucznia na pierwszym miejscu brany jest pod uwagę wysilek wkładany przez ucznia na zajęciach,
- bardzo ważnym kryterium oceny jest systematyczny udział ucznia na zajęciach,
- bardzo ważnym elementem przy wystawianiu uczniowi oceny jest regularne przynoszenie przez niego stroju gimnastycznego. Uczeń, ma prawo do dwukrotnego nieprzygotowania do zajęć. W przypadku wychowania fizycznego nieprzygotowanie do zajęć rozumiane jest jako brak stroju sportowego. Przekroczenie tego limitu skutkować będzie oceną niedostateczną z aktywności. W przypadku okoliczności powodujących brak możliwości aktywnego uczestnictwa w zajęciach np. złe samopoczucie, krótkoterminowe zwolnienie od rodzica itp. uczeń zobowiązany jest posiadać strój sportowy. W przeciwnym razie sytuacja ta potraktowana zostanie jako nieprzygotowanie do zajęć.
- ocena z wychowania fizycznego może być podniesiona o jedną do góry za wysokie osiągnięcia sportowe lub inne szczególne zasługi i działania

III. Szczegółowe kryteria oceniania:

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:

- wykazuje bardzo wysoką frekwencję na zajęciach wf, aktywne uczestnictwo na poziomie 90 – 100% wszystkich odbytych zajęć w okresie
- spełnia wszystkie wymagania na ocenę bardzo dobrą
- wykazuje bardzo dużą aktywność i zaangażowanie na zajęciach lekcyjnych i pozalekcyjnych,
- jest zawsze przygotowany do zajęć szkolnych (posiada strój sportowy),
- wkłada bardzo dużo wysiłku w wykonywane zadania,
- systematycznie uczęszcza na zajęcia,
- przestrzega zasad „fair play” na boisku i w życiu,
- jest zaangażowany w działalność sportową szkoły,
- godnie reprezentuje szkołę w rozgrywkach sportowych,
- bezbłędnie technicznie wykonuje zadane ćwiczenia,
- umie wykorzystać swoje umiejętności podczas zajęć
- potrafi udzielić poprawnie pierwszej pomocy przedmedycznej
- wyjaśnia związek między sprawnością fizyczną a zdrowiem i dobrym samopoczuciem,
- opisuje techniki relaksacyjne,
- wyjaśnia na czym polega umiejętność planowania bezpiecznej aktywności fizycznej dla siebie i innych,
- rozróżnia pojęcie tętna spoczynkowego i wysiłkowego,
- wyjaśnia co oznacza odpowiedzialność za zdrowie własne i innych,
- omawia zasady zdrowego odżywiania, – wymienia choroby cywilizacyjne,
- wie czego dotyczy wskaźnik BMI, – wyjaśnia relacje między sportem profesjonalnym i sportem dla wszystkich a zdrowiem, w tym omawia problem dopingiu.

Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:

- wykazuje bardzo wysoką frekwencję na zajęciach wf, aktywne uczestnictwo na poziomie 80 - 90% wszystkich odbytych zajęć w okresie

- na zajęciach jest aktywny i zaangażowany,
- jest przygotowany do zajęć (dopuszcza się dwukrotny brak stroju w semestrze),
- systematycznie uczęszcza na zajęcia (zdarzają się godziny nieusprawiedliwione),
- uczestniczy w zajęciach pozalekcyjnych,
- z niewielkimi technicznymi błędami wykonuje zadane ćwiczenia,
- potrafi w razie potrzeby udzielić pierwszej pomocy,
- omawia krótko związek między sprawnością fizyczną a zdrowiem,
- stosuje zasady asekuracji i samoasekuracji,
- podaje konkretne sposoby utrzymania odpowiedniej masy ciała we wszystkich okresach życia,
- wyjaśnia co oznacza odpowiedzialność za zdrowie swoje i innych,
- wymienia przykłady dotyczące zasad zdrowego żywienia,
- wyjaśnia gdzie szukać wiarygodnych informacji dotyczących zdrowia,
- jest koleżeński i kulturalny wobec innych,
- wyjaśnia na czym polega praca nad sobą,
- nie stosuje przemocy,
- stara się być dobrym kibicem, zawodnikiem i sędzią

Ocenę dobrą otrzymuje uczeń:

- wykazuje wysoką frekwencję na zajęciach wf, aktywne uczestnictwo na poziomie 70 - 80% wszystkich odbytych zajęć w okresie
- ćwiczenia wykonuje prawidłowo z małymi błędami technicznymi
- nie zawsze na zajęciach jest aktywny i zaangażowany,
- czasem potrzebuje motywacji podczas wykonywania zadań,
- nie pracuje na rzecz sportu szkolnego,
- dostrzega związek między sprawnością fizyczną a zdrowiem i dobrym samopoczuciem,
- stara się asekurować swoich kolegów i koleżanki,
- opisuje wybrane techniki relaksacyjne,
- wyjaśnia ogólnie co oznacza odpowiedzialność za zdrowie swoje i innych,
- zna zasady zdrowego odżywiania,
- wymienia przykładową chorobę cywilizacyjną,
- swoim zachowaniem nie budzi większych zastrzeżeń,
- nie przejawia chęci inicjatyw indywidualnych i zespołowych,
- czasami nie przestrzega ustalonych reguł,
- nie zawsze troszczy się o bezpieczeństwo swoje i innych
- stara się być dobrym organizatorem, kibicem, zawodnikiem i sędzią.

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń :

- wykazuje słabą frekwencję na zajęciach wf, aktywne uczestnictwo na poziomie 60 – 70% wszystkich odbytych zajęć w okresie
- nie wykazuje szczególnej aktywności fizycznej na zajęciach,
- bywa bardzo często nieprzygotowany do zajęć,
- często jest nieobecny na zajęciach,
- nie uczestniczy w zajęciach pozalekcyjnych,
- nie uczestniczy w życiu sportowym szkoły,
- ćwiczenia wykonuje z wyraźnymi błędami technicznymi i nie stara się ich wyeliminować
- wyjaśnia ogólnikowo dlaczego zdrowie jest wartością dla człowieka,
- wykazuje braki w zakresie wychowania społecznego często bywa niekoleżeński i nieżyczliwy,
- niewłaściwie pełni rolę kibica sportowego,
- nie zależy mu na współpracy w zespole,
- nie uczestniczy w zawodach sportowych,
- nie przejawia chęci inicjatyw indywidualnych i zespołowych.

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń :

- wykazuje niską frekwencję na zajęciach wf, aktywne uczestnictwo na poziomie 51 – 60% wszystkich odbytych zajęć w okresie
- ćwiczenia wykonuje niedokładnie z dużymi błędami technicznymi
- posiada małe wiadomości z zakresu wf
- nie wykazuje postępów w usprawnianiu
- uzyskuje mierne wyniki z zaliczeń
- unika zajęć wf
- przejawia poważne braki w zakresie wychowania społecznego, ma niechętny stosunek do ćwiczeń i lekcji wychowania fizycznego

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń:

- na zajęciach nie chce i nie wykonuje żadnych powierzonych mu zadań,
- wykazuje skrajnie lekceważący stosunek do przedmiotu,
- bardzo często nie jest przygotowany do zajęć,
- samowolnie i nagminnie opuszcza zajęcia,
- nie podejmuje żadnych prób opanowania nowych umiejętności ruchowych,
- często nie podchodzi do prób sprawnościowych,
- nie zależy mu na opanowaniu żadnych nowych umiejętności,
- lekceważy wszelkie próby zachęcania go do podjęcia jakiegokolwiek aktywności na zajęciach,
- notorycznie opuszcza zajęcia,
- nie chce przyswoić żadnych wiadomości,
- nagminnie łamie zasady współżycia społecznego,
- nie przestrzega zasad zawartych w regulaminie sali gimnastycznej,
- z premedytacją dezorganizuje pracę na zajęciach.

IV. Narzędzia pomiaru:

- obserwacja ucznia na zajęciach wychowania fizycznego,
- testy umiejętności ruchowych lub zadania ruchowe sprawdzające postępy w opanowaniu umiejętności ruchowych,
- testy i rozmowy sprawdzające wiadomości ucznia,
- próby sprawnościowe i wydolnościowe.

PLASTYKA – zakres podstawowy

Klasa I

1. Wymagania edukacyjne ogólne:

Uczeń potrafi:

- wyjaśnić czym jest Kultura i Sztuka
- wymienić zjawiska składające się na kulturę
- wymienić sposoby kontaktu z dobrami kultury
- wymienić rodzaje instytucji kultury
- wymienić terminy: wystawa, ekspozycja, eksponat
- podać elementy składające się na wystawę (dzieła, teksty, scenografia, oprawa świetlna i dźwiękowa)
- wyjaśnić czym jest forma dzieła sztuki
- wymienić główne elementy formalne dzieła sztuki
- wskazać w przykładach dzieł sztuki wybrane formalne składniki wypowiedzi artystycznej
- wyjaśnić czym jest treść (przesłanie) dzieła sztuki
- wskazać w przykładach dzieł sztuki wybrane pozaformalne składniki wypowiedzi artystycznej
- rozróżnić formę i treść dzieła sztuki
- rozpoznać elementy formalne i pozaformalne w wybranych dziełach sztuki reprezentujące różne dziedziny

- wymienić sposoby kontaktu ze sztuką
- wskazać informacje dotyczące wystaw i dzieł sztuki
- wymienić w układzie chronologicznym epoki w dziejach sztuki
- wskazać związek wybranych najsłynniejszych dzieł z przedziałem czasowym lub stylem w którym powstały
- zdefiniować pojęcie awangardy
- wymienić najważniejsze zagadnienia związane z awangardą
- rozpoznać przykłady sztuki awangardowej
- zdefiniować sztukę abstrakcyjną
- rozpoznać przykłady sztuki abstrakcyjnej
- zdefiniować akcjonizm
- rozpoznać przykłady sztuki akcji
- zdefiniować sztukę figuratywną drugiej połowy XX wieku
- rozpoznać przykłady sztuki realistycznej
- zdefiniować pop-art oraz wskazać źródła inspiracji artystów
- rozpoznać przykłady pop-artu
- zdefiniować nowe formy sztuki
- rozpoznać przykłady nowych form sztuki
- zdefiniować sztukę publiczną
- rozpoznać sztukę publiczną
- zdefiniować nowe media
- wymienić cyfrowe techniki i narzędzia
- rozpoznać przykłady sztuki nowych mediów
- pracować w grupie nad projektem edukacyjnym popularyzującym sztukę regionu
- zdefiniować awangardę i sztukę współczesną
- wymienić najważniejsze tendencje, nurty i kierunki sztuki XX wieku
- rozpoznać przykłady głównych prądów sztuki XX wieku
- projektować
- rysować

3. Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny:

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:

- opanował wiedzę i umiejętności plastyczne w ramach program nauczania,
- samodzielnie rozwiązuje zadania związane z przedmiotem,
- umiejętnie stosuje wiedzę i umiejętności z innych przedmiotów,
- biegle stosuje terminologię właściwą dla plastyki,
- analizuje i ocenia rozwiązania zadań,
- trafnie wykorzystuje wiedzę teoretyczną do rozwiązywania zadań praktycznych,
- proponuje oryginalne, twórcze rozwiązania,
- wykonuje prace plastyczne w sposób bardzo kreatywny (rysunki, projekty) są wykonane bardzo starannie
- jest aktywny na zajęciach
- wykazuje zainteresowaniem przedmiotem,
- bierze udział w konkursach, olimpiadach związanych z przedmiotem.
- pracuje systematycznie,

Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:

- opanował wiadomości i umiejętności plastyczne w stopniu gwarantującym wysoki
- samodzielnie rozwiązuje zadania związane z przedmiotem,
- sprawnie posługuje się terminologią właściwą dla plastyki,
- potrafi argumentować własne rozwiązania problemów,
- potrafi dokonać analizy problemu,

- potrafi rozwiązywać zadania nietypowe związane z plastyką,
- wykorzystuje wiedzę teoretyczną do rozwiązywania zadań praktycznych,
- jest aktywny na lekcjach,
- wykonuje prace plastyczne w sposób kreatywny,(rysunki, projekty) są wykonane starannie
- pracuje systematycznie,

Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:

- opanował wiadomości i umiejętności plastyczne właściwe dla przedmiotu w stopniu pozwalającym na skuteczne poznanie przedmiotu
- potrafi prawidłowo rozpoznać tematykę przedmiotu i zaproponować odpowiedni sposób rozwiązania zadania,
- zna i stosuje pojęcia i zasady właściwe dla przedmiotu,
- potrafi poprawić wskazany przez nauczyciela błąd w wykonywanym zadaniu,
- dobrze posługuje się podstawową terminologią przedmiotu,
- potrafi samodzielnie rozwiązać typowe zadanie teoretyczne i praktyczne,
- potrafi prawidłowo interpretować dzieło sztuki,
- jest aktywny na lekcjach,
- wykonuje prace plastyczne w sposób średnio kreatywny,(rysunki, projekty) są wykonane średnio starannie

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:

- opanował podstawowe wiadomości i umiejętności plastyczne w zakresie pozwalającym na rozwiązywanie większości zadań
- zna podstawowe pojęcia dla przedmiotu,
- przy pomocy nauczyciela potrafi dokonać analizy dzieła sztuki i zaproponować rozwiązanie,
- przy pomocy nauczyciela potrafi określić nieprawidłowości w rozwiązaniu zadania i poprawić błędy,
- posługuje się w małym stopniu terminologią fachową,
- wykonuje prace plastyczne w sposób mało kreatywny,(rysunki, projekty) są wykonane mało starannie

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:

- opanował w stopniu elementarnym wiadomości i umiejętności plastyczne w zakresie pozwalającym na rozwiązywanie większości zadań
- zna podstawowe pojęcia dla przedmiotu,
- wykonuje proste zadania,
- stosuje nieudolnie język plastyczny,
- wykonuje prace plastyczne w sposób bardzo mało kreatywny,(rysunki, projekty) są wykonane bardzo mało starannie

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który:

- nie opanował wiadomości i umiejętności plastycznych przewidzianych przez podstawę programową z plastyki,
- opuszcza zajęcia,
- nie potrafi nazwać, wymienić podstawowych pojęć związanych z przedmiotem,
- nie potrafi rozwiązać podstawowego zadania, nawet przy pomocy nauczyciela,
- nie zna elementarnych pojęć, terminów właściwych dla przedmiotu,
- nie wykazuje żadnego zainteresowania przedmiotem
- nie realizuje żadnych prac plastycznych

BIZNES I ZARZĄDZANIE – zakres podstawowy

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który:

- nie opanował wiadomości i umiejętności zawartych w podstawie programowej,
- opuszcza zajęcia,
- nie zna elementarnych pojęć, terminów właściwych dla przedmiotu,

- nie wykazuje żadnego zainteresowania przedmiotem,
- nie wykazuje chęci współpracy z nauczycielem.

Wymagania na poszczególne oceny:

Klasa 1

Wymagania na poszczególne oceny				
konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń:	podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń:	rozszerzające (ocena dobra) Uczeń:	dopelniające (ocena bardzo dobra) Uczeń:	wykraczające (ocena celująca) Uczeń:
I. Osoba przedsiębiorcza				
<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym jest przedsiębiorczość, • wyjaśnia różnice między komunikacją społeczną a komunikacją interpersonalną, • odróżnia komunikację werbalną od komunikacji niewerbalnej, • wyjaśnia, na czym polega wywieranie wpływu na ludzi, 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy osoby przedsiębiorczej, • identyfikuje elementy, które składają się na kompetencje osoby przedsiębiorczej, • wyjaśnia, czym są bariery komunikacyjne i podaje ich przykłady, • wymienia techniki pozytywnego wywierania wpływu na ludzi, 	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje swoje mocne i słabe strony, a następnie posiadane cechy osoby przedsiębiorczej, • określa własne kompetencje przedsiębiorcze, • określa, jakie znaczenie ma umiejętność komunikacji jako element kompetencji przedsiębiorczych, • wymienia zasady skutecznych negocjacji, 	<ul style="list-style-type: none"> • określa związek między zachowaniami osoby przedsiębiorczej a szansami, które stwarza jej gospodarka rynkowa, • rozpoznaje wybrane techniki manipulacji i stosuje sposoby obrony przed manipulacją, 	<ul style="list-style-type: none"> • opracowuje plan rozwoju własnych kompetencji przedsiębiorczych,
II. Podejmowanie decyzji, praca zespołowa i kreatywne myślenie				
<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega zarządzanie czasem, • wyjaśnia znaczenie pracy zespołowej, • wyjaśnia, czym są innowacje, 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje etapy podejmowania decyzji, • wyjaśnia, na czym polega kreatywne myślenie i dlaczego pomaga ono w rozpoznawaniu szans rynkowych, • charakteryzuje główne bariery ograniczające kreatywne myślenie, • rozróżnia rodzaje innowacji, • wymienia przykłady źródeł innowacji, 	<ul style="list-style-type: none"> • stosuje wybrane metody wspomagające podejmowanie decyzji (np. burzę mózgów), • stosuje wybrane techniki pobudzające kreatywność, • wyjaśnia na podstawie wybranych przykładów, jak innowacje wpływają na zdolności konkurencyjne przedsiębiorstw, 	<ul style="list-style-type: none"> • stosuje wybrane techniki zarządzania czasem (m.in. planuje zadania z uwzględnieniem swoich ról życiowych), • rozpoznaje i omawia bariery oraz problemy w tworzeniu i funkcjonowaniu zespołów, 	<ul style="list-style-type: none"> • organizuje jako lider pracę hipotetycznego zespołu,

III. Zarządzanie projektami

<ul style="list-style-type: none">• wyjaśnia istotę projektu,• wymienia przykładowe cechy lidera zespołu projektowego,• wymienia możliwe źródła finansowania projektu,	<ul style="list-style-type: none">• charakteryzuje czynniki decydujące o dobrej organizacji pracy zespołu,• wymienia i charakteryzuje role w projekcie,	<ul style="list-style-type: none">• definiuje cele projektu za pomocą metody SMART,• określa i charakteryzuje poszczególne etapy projektu na wybranym przykładzie,	<ul style="list-style-type: none">• przygotowuje strukturę prac projektowych, w tym określa zadania projektowe,• określa zadania i role poszczególnych członków zespołu na przykładzie wybranego projektu,• przygotowuje harmonogram i prosty budżet projektu,	<ul style="list-style-type: none">• weryfikuje na wybranym przykładzie harmonogram i budżet projektu oraz wprowadza konieczne zmiany w harmonogramie i budżecie,• identyfikuje główne problemy oraz ryzyka pojawiające się podczas realizacji projektu, a następnie dokonuje ich analizy w sprawozdaniu cząstkowym,• przygotowuje sprawozdanie z realizacji wybranego projektu,
--	--	---	--	---

IV. Gospodarka rynkowa

<ul style="list-style-type: none">• wyjaśnia, na czym polega rozwój społeczno-gospodarczy,• wymienia przejawy współczesnego patriotyzmu gospodarczego w życiu codziennym,• wymienia filary gospodarki rynkowej i je charakteryzuje,• wyjaśnia, czym są budżet państwa, nadwyżka budżetowa, deficyt budżetowy i dług publiczny,• wyjaśnia, czym jest rynek i jakie pełni funkcje w gospodarce,	<ul style="list-style-type: none">• określa rolę przedsiębiorczości w rozwoju społeczno-gospodarczym w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej,• wykazuje zalety gospodarki rynkowej,• analizuje dochody i wydatki budżetu państwa i przykładowej jednostki samorządu terytorialnego,• klasyfikuje rodzaje rynków według kryteriów,• wymienia i charakteryzuje pozacenowe	<ul style="list-style-type: none">• wymienia i omawia podstawowe parametry charakteryzujące gospodarkę (PKB, inflację, zatrudnienie, bezrobocie),• wyjaśnia wpływ deficytu budżetowego i długu publicznego na funkcjonowanie państwa i gospodarki,• wymienia i charakteryzuje główne modele struktur rynkowych (monopol, oligopol, konkurencję monopolistyczną,	<ul style="list-style-type: none">• określa zależności między podmiotami gospodarki rynkowej,• analizuje na przykładzie przebieg krzywej podaży i krzywej popytu,• podaje różnice między reklamacją niezgodności towaru z umową a gwarancją,	<ul style="list-style-type: none">• wykazuje negatywne skutki ograniczonej konkurencji i potrzebę przeciwdziałania jej,• wyznacza na prostych przykładach punkt równowagi rynkowej,• sporządza przykładową reklamację,
---	---	---	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega prawo popytu i prawo podaży, • wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>konsument, gwarancja, reklamacja, zakupy na odległość,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • czynniki kształtujące wielkość popytu, • wymienia i charakteryzuje pozacenowe czynniki kształtujące wielkość podaży, • wymienia i charakteryzuje podstawowe prawa konsumenta, 	<ul style="list-style-type: none"> • konkurencję doskonałą), • wyjaśnia zjawiska nadwyżki rynkowej i niedoboru rynkowego, • wymienia instytucje zajmujące się ochroną konsumentów oraz określa cele i zadania tych instytucji, • określa, czym jest patriotyzm zakupowy oraz jakie są jego przejawy w życiu codziennym, 		
--	---	---	--	--

IV. Finanse osobiste

<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym jest pieniądz, • wyjaśnia, czym jest postawa wobec pieniędzy, • wymienia i wyjaśnia podstawowe zasady tworzenia budżetu gospodarstwa domowego, • wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>podatki, osoba fizyczna, osoba prawna,</i> • wymienia podstawowe rodzaje podatków w Polsce, • wyjaśnia, kto i od czego płaci podatek PIT, • definiuje dochód, przychód i kwotę wolną od podatku. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy pieniądza, • rozróżnia wybrane typy postaw ludzi wobec pieniędzy, • wymienia zalety i wady wybranych typów postaw ludzi wobec pieniędzy, • określa podstawowe kategorie dochodów i wydatków gospodarstwa domowego, • określa i omawia funkcje podatków, • przedstawia sposoby obliczania podatku PIT. 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje funkcje i formy pieniądza, • wyjaśnia zjawisko inflacji, • określa własną postawę wobec pieniędzy, • wyjaśnia, czym jest dojrzałość finansowa, • omawia praktyczne sposoby zarządzania budżetem domowym, • wymienia i opisuje podatki opłacane przez członków gospodarstwa domowego, • dobiera sposób rozliczeń podatku PIT i ulgi możliwe do zastosowania. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia obieg pieniądza w gospodarce, • podaje przyczyny i skutki inflacji, • charakteryzuje poziomy dojrzałości finansowej, • formułuje rady dotyczące unikania spirali zadłużenia oraz możliwości wyjścia z niej, • charakteryzuje rolę podatku VAT. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia sposoby przeciwdziałania inflacji, • wyjaśnia, czym jest inteligencja finansowa, • omawia wpływ podatków na funkcjonowanie gospodarki, przedsiębiorstw oraz gospodarstw domowych.
---	---	--	---	--

Wymagania edukacyjne dla przedmiotu *Biznes i Zarządzanie* klasa 2

Wymagania na poszczególne oceny

konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń:	podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń:	rozszerzające (ocena dobra) Uczeń:	dopelniające (ocena bardzo dobra) Uczeń:	wykraczające (ocena celująca) Uczeń:
I. Usługi finansowe i ubezpieczenia społeczne				
<ul style="list-style-type: none"> • dokonuje podziału instytucji rynku finansowego w Polsce, • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>limit debetowy, kapitalizacja odsetek, karta płatnicza, gwarancja depozytów,</i> • wymienia podstawowe rodzaje usług bankowych, • wymienia i rozumie podstawowe zasady bezpiecznego korzystania z bankowości elektronicznej, • wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>kredyt, kredyt konsumencki, rzeczywista roczna stopa oprocentowania, pożyczka, zastaw hipoteczny, zdolność kredytowa,</i> • identyfikuje rodzaje kredytów według różnych kryteriów, • wymienia zasady bezpieczeństwa i zagrożenia przy korzystaniu z systemów elektronicznych związanych kredytami, • wyjaśnia, czym jest ubezpieczenie, • wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>ubezpieczyciel, ubezpieczony,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia międzysektorowe instytucje rynku finansowego w Polsce, • rozróżnia rodzaje kont osobistych, • porównuje oferty wybranych usług bankowych, • omawia podstawowe prawa przysługujące kredytobiorcy w wypadku umowy kredytu konsumenckiego, • wymienia najważniejsze kryteria oceny zdolności kredytowej stosowane przez banki, • podaje różnice między kredytem a pożyczką, • porównuje oferty banków i pozabankowych instytucji pożyczkowych w zakresie kredytów i pożyczek, • wymienia i charakteryzuje rodzaje ubezpieczeń według różnych kryteriów, • porównuje oferty zakładów ubezpieczeń na przykładzie ubezpieczenia nieruchomości, 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zasady funkcjonowania lokat bankowych, wymienia i charakteryzuje ich rodzaje, • identyfikuje rodzaje kart płatniczych, • wyjaśnia zasady wyboru najlepszej lokaty, z uwzględnieniem realnej stopy procentowej, • ocenia możliwość spłaty zaciągniętego kredytu przy określonym dochodzie, • wskazuje rolę Biura Informacji Kredytowej (BIK) w procesie przyznawania kredytów, • wyjaśnia relację zakresu ochrony i sumy ubezpieczenia do wysokości składki, • charakteryzuje system zabezpieczenia społecznego (ubezpieczenia społeczne i zdrowotne), • wymienia i charakteryzuje wybrane rodzaje ubezpieczeń osobowych, 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje najważniejsze instytucje rynku finansowego w Polsce oraz objaśnia ich znaczenie w funkcjonowaniu gospodarki, przedsiębiorstw i konsumentów, • wyjaśnia konieczność wczesnego rozpoczęcia systematycznego oszczędzania i inwestowania środków finansowych na emeryturę, 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje przykładową umowę pożyczki,

<p><i>polisa</i> <i>ubezpieczeniowa,</i> <i>ogólne warunki</i> <i>ubezpieczenia,</i> <i>suma</i> <i>ubezpieczenia,</i></p> <ul style="list-style-type: none">• wymienia i rozumie zasady bezpieczeństwa i zagrożenia przy korzystaniu z elektronicznych usług ubezpieczeniowych,• wymienia sposoby oszczędzania na emeryturę,				
--	--	--	--	--

II. Oszczędzanie i inwestowanie

<ul style="list-style-type: none">• wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>inwestowanie, oszczędzanie, instrument finansowy, papiery wartościowe, obligacje, akcje,</i>• wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>makler, indeks giełdowy, ceduła giełdowa, hossa, bessa,</i>• wymienia i charakteryzuje instytucje rynku kapitałowego w Polsce,• określa miejsce GPW w systemie rynku kapitałowego,• wyjaśnia, czym są fundusze inwestycyjne,• wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>jednostka uczestnictwa, certyfikat inwestycyjny,</i>• wymienia i charakteryzuje postawy oszczędzających i inwestorów,	<ul style="list-style-type: none">• identyfikuje rodzaje inwestycji według różnych kryteriów (przedmiot inwestycji, podmiot inwestowania),• wymienia i omawia rynki giełdowe na GPW,• wymienia i charakteryzuje rodzaje funduszy inwestycyjnych, uwzględniając potencjalne zyski roczne oraz ryzyko wystąpienia strat,• charakteryzuje prawdziwego inwestora,	<ul style="list-style-type: none">• rozróżnia i charakteryzuje inwestycje rzeczowe i finansowe,• wskazuje różnice między poszczególnymi rodzajami papierów wartościowych,• analizuje tabele z informacjami giełdowymi,• wyjaśnia mechanizm inwestowania w akcje na giełdzie papierów wartościowych na przykładzie GWP,• wyjaśnia wagę podstawowych wskaźników giełdowych w podejmowaniu decyzji dotyczących inwestowania na giełdzie,• wymienia i charakteryzuje kryteria wyboru formy inwestycji,• definiuje inwestowanie spekulacyjne w inwestycje alternatywne,• wykazuje różnice między inwestowaniem a hazardem,	<ul style="list-style-type: none">• wyjaśnia zależność między czasem i ryzykiem z inwestycji,• wyjaśnia, dlaczego ważne jest korzystanie z wiarygodnych informacji przed podjęciem decyzji finansowych,• omawia działania podejmowane przed rozpoczęciem inwestowania na giełdzie,• dostrzega zróżnicowanie stopnia ryzyka i wysokości potencjalnych zysków w zależności od rodzaju inwestycji oraz okresu inwestowania,• opisuje sposoby zachowania w sytuacji straty i zysku,	<ul style="list-style-type: none">• omawia rolę giełdy w gospodarce,• przeprowadza symulowaną alokację środków finansowych w wybrane formy oszczędzania i inwestowania,• ocenia przykłady praktyk i zachowań etycznych oraz nieetycznych na rynku finansowym i formułuje rekomendacje, co zrobić, żeby nie paść ofiarą nieuczciwych praktyk,
--	--	--	---	--

III. Osoba przedsiębiorcza na rynku pracy

<ul style="list-style-type: none">• definiuje planowanie własnej kariery zawodowej,• wyjaśnia, czym są kompetencje zawodowe i kompetencje edukacyjne,• wymienia i omawia sposoby poszukiwania pracy,• wyjaśnia, czym jest aktywne poszukiwanie pracy,• wymienia i omawia elementy dokumentów aplikacyjnych (uwzględniając Europass),• wymienia zasady pisania CV i listu motywacyjnego,• definiuje rozmowę kwalifikacyjną,• wymienia i charakteryzuje zasady rozmowy kwalifikacyjnej,• definiuje różnice pomiędzy zatrudnieniem a samozatrudnieniem oraz podaje ich zalety i wady,• wymienia rodzaje umów o pracę,• wymienia formy rozwiązania umowy o pracę,• wymienia umowy cywilnoprawne (umowę-zlecenie, umowę o dzieło),• rozróżnia zachowania etyczne i nieetyczne	<ul style="list-style-type: none">• formułuje swoje cele zawodowe zgodnie z zasadą SMART,• wyjaśnia, na czym polega rozpoznanie rynku pracy (uwzględniając zawody deficytowe i nadwyżkowe, najczęstsze oczekiwania pracodawców),• wymienia najczęstsze błędy w CV i listach motywacyjnych,• eksponuje swoje zalety,• wymienia najczęściej popełniane błędy podczas rozmowy kwalifikacyjnej,• wymienia podstawowe prawa i obowiązki pracowników (w tym pracowników młodocianych) oraz pracodawcy,• charakteryzuje reguły moralne i normy prawne jako elementy etycznego postępowania,• wymienia, rozróżnia oraz charakteryzuje podstawowe wartości etyczne w biznesie,• definiuje, czym jest mobbing,	<ul style="list-style-type: none">• analizuje przykładowe kariery zawodowe znanych ludzi,• rozpoznaje i ocenia własne kompetencje,• uzasadnia konieczność jednoczesnego korzystania z kilku metod szukania pracy,• przygotowuje dokumenty aplikacyjne związane z ubieganiem się o pracę,• dokonuje autoprezentacji podczas symulowanej rozmowy kwalifikacyjnej,• wymienia przejawy mobbingu, jego skutki oraz sposoby przeciwdziałania mu,• wymienia zasady etycznego pracownika (kodeks etyczny),	<ul style="list-style-type: none">• planuje swoją karierę zawodową, wyróżniając jej etapy,• porównuje swoje kompetencje z oczekiwaniami pracodawców celem oceny własnych szans i zagrożeń na rynku pracy,• charakteryzuje trudności, z którymi borykają się osoby bezrobotne poszukujące pracy,• koryguje swoje wystąpienie na podstawie konstruktywnej informacji zwrotnej,• wyjaśnia, z czego wynikają różnice między wynagrodzeniem brutto a wynagrodzeniem netto,• wymienia konsekwencje nieetycznych zachowań w relacjach pracownik – pracodawca,	<ul style="list-style-type: none">• opracowuje plan swojej ścieżki edukacyjnej adekwatny do planu kariery zawodowej,• analizuje formy zatrudnienia na podstawie umów cywilnoprawnych , a następnie wskazuje podstawowe cechy odróżniające je od umowy o pracę,• analizuje poszczególne rodzaje umów o pracę, a następnie wskazuje ich zalety i wady z punktu widzenia pracownika oraz pracodawcy,
--	--	--	---	---

zarówno pracodawcy, jak i pracownika,				
IV. Przedsiębiorstwo				
<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>styl kierowania, motywowanie, efekt synergii,</i> • wymienia cechy dobrego przywódcy (kierownika lub lidera) zespołu, • wymienia główne sposoby motywowania pracowników, • wymienia sposoby poszukiwania pomysłu na własny biznes, • wyjaśnia, czym jest biznesplan, • definiuje mikro- i makrootoczenie projektowanego przedsiębiorstwa, • definiuje, czym są przychód, koszty i dochód, • wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>etyka zawodowa,</i> • wymienia działania etyczne i nieetyczne w biznesie, • wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>korupcja,</i> • definiuje i omawia istotę i cele społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i charakteryzuje elementy oraz przebieg procesu zarządzania, • wymienia i omawia zasady organizacji pracy w przedsiębiorstwie, • wymienia style zarządzania i wyjaśnia, na czym one polegają, • wymienia i opisuje możliwe źródła finansowania działalności gospodarczej, • wskazuje najczęstsze przyczyny niepowodzeń przedsiębiorstwa, • wymienia i omawia zasady sporządzania biznesplanu, • wymienia i charakteryzuje elementy biznesplanu, • wymienia i charakteryzuje rodzaje kosztów, • wymienia, rozróżnia oraz charakteryzuje podstawowe wartości etyczne w biznesie, • identyfikuje rodzaje korupcji, • wymienia przyczyny i skutki oraz sposoby przeciwdziałania korupcji, 	<ul style="list-style-type: none"> • dowodzi skuteczności łączenia różnych sposobów motywowania i kontrolowania podwładnych, • wyjaśnia, na czym polega kontrolowanie w procesie zarządzania przedsiębiorstwem , • znajduje pomysł na własną działalność gospodarczą na podstawie analizy rynku i doświadczenia innych przedsiębiorców, • wymienia i charakteryzuje etapy zakładania własnej działalności gospodarczej, • uzasadnia przydatność sporządzania biznesplanu niezależnie od etapów rozwoju przedsiębiorstwa, • sporządza w zespole wstępną koncepcję własnego biznesu, • analizuje mikro- i makrootoczenie projektowanego przedsiębiorstwa, • dowodzi negatywnego wpływu szarej strefy na gospodarkę. 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie zarządzania w osiąganiu celów przedsiębiorstwa , • dokonuje oceny pomysłu na własną działalność gospodarczą pod względem innowacyjności, • identyfikuje mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia projektowanego przedsiębiorstwa , wykorzystując metodę SWOT, 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie ochrony własności intelektualnej w prowadzonej działalności, • dokonuje prezentacji koncepcji własnego biznesu i na podstawie komunikatów zwrotnych modyfikuje jej elementy, • dokonuje rachunku zysków i strat, • tworzy i analizuje plan finansowy projektowanego przedsiębiorstwa.

	<ul style="list-style-type: none">• wymienia i charakteryzuje korzyści dla otoczenia wynikające ze społecznej odpowiedzialności i przedsiębiorstw,• wymienia i charakteryzuje korzyści dla firm wynikające ze społecznej odpowiedzialności i przedsiębiorstw.			
--	--	--	--	--